

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER (EKONOMİ MALİYE)
ANABİLİM DALI

**KÜÇÜK VE ORTA EKLİ İŞLETMELERDE
TEKNOLOJİ VE YENİLİK POLİTİKALARI; AVRUPA
BİRLİĞİ VE TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Başak SÖYLEMEZ

Tez Danıőmanı
Prof. Dr. Belgin AKÇAY

Ankara-2007

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLolar.....	v
ŞEKİLLER.....	vi
HARİTALAR.....	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME TANIMLARI VE GENEL ÖZELLİKLERİ

I. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME SINIFLANDIRILMASINDA KULLANILAN KRİTERLER VE KAVRAMLAR	3
A. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sınıflandırılmasında Kullanılan Kriterler	4
B. Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Kavramı	6
II. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN YAPISAL ANALİZİ	16
A. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Avantajları.....	16
B. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Dezavantajları.....	18

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

I. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN AVRUPA BİRLİĞİ EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ	21
II. AVRUPA BİRLİĞİN'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE GENEL BAKIŞ	26
A. İşletme Sayıları Açısından Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler	29
B. Sektörlere Göre Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler.....	33
C. İstihdam Açısından Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler.....	35
III. AVRUPA BİRLİĞİN'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE İLİŞKİN İZLENEN POLİTİKALAR.....	40
A. Avrupa Birliği'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere İlişkin Teknoloji Politikaları	43
B. Avrupa Birliği'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere ilişkin Yenilik Politikaları	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

I. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ.....	59
II. TÜRKİYE’DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE GENEL BAKIŞ.....	63
A. İşletme Sayıları Açısından Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler	69
B. Sektörlere Göre Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler.....	71
C. İstihdam Açısından Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler.....	74
III. TÜRKİYE’DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE İLİŞKİN İZLENEN POLİTİKALAR.....	78
A. Türkiye’nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere İlişkin Teknoloji Politikaları	80
B. Türkiye’nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere İlişkin Yenilik Politikaları	88

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ’NDEKİ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN KARŞILAŞTIRILMASI

I. TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ’NDEKİ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN EKONOMİDEKİ ÖNEMLERİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI	93
II. TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ’NDEKİ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE İLİŞKİN TEKNOLOJİ POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	95
III. TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ’NDEKİ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE İLİŞKİN YENİLİK POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI	105

SONUÇ	109
-------------	-----

KAYNAKÇA.....	112
---------------	-----

ÖZET	121
------------	-----

ABSTRACT.....	122
---------------	-----

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABGS	Avrupa Birliği Genel Sekreterliđi
AEA	Avrupa Ekonomik Alanı
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
AYB	Avrupa Yatırım Bankası
AYF	Avrupa Yatırım Fonu
CA	Eşgüdüm Eylemleri
CIP	Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı
CORDIS	Topluluk Araştırma ve Geliştirme Bilgi Servisi (Community Research and Development Information Service)
ÇP	Çerçeve Program
Deltur	Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	Dış Ticaret Müsteşarlığı
EFTA	Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi
EIP	Girişimcilik ve Yenilik Programına
Gate2Growth	Yenilik Eğilim Eğrisi
GSİS	Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IP	Bütünleştirilmiş Projeler
IRC	Yenilik Aktarım Merkezleri
IRE	Yenilikçi Bölgeler Ağı
i2i	Yenilik İnisiyatifi
İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
JEREMIE	Mikro'dan Ortaya tüm Girişimler için Ortak Avrupa Kaynakları
KOBİ	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MEDA	Brezilya, Asya ve Avrupa Akdeniz Ortaklığı

NAFTA	Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi
NoE	Mükemmelliyet Ağları
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
RIS	Bölgesel İnovasyon Stratejisi
RSFF	Risk Paylaşım Finansman Yöntemi
SSA	Özel Destek Eylemleri
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
STREP	Özel Hedefli Araştırma Projeleri
TARAL	Türkiye Araştırma Alanı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEKMER	Teknoloji Geliştirme Merkezleri
TEKNOGİRİŞİM	Teknoloji ve Yenilik Odaklı Girişimleri Destekleme Programı
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu
TEYDEB	Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı
TİDEB	Teknoloji İzleme ve Değerlendirme Başkanlığı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOSYÖV	Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı
TPE	Türk Patent Enstitüsü
TTGV	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TÜİK (DİE)	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
YOİKK	Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Koordinasyon Kurulu

TABLÖLAR

TABLO 1: ABD'DE ÇALIŞAN SAYISINA GÖRE İŞLETME ÖLÇEĞİ VE OECD'DE KOBİ TANIMI.....	7
TABLO 2: AB'DEKİ İLK KOBİ TANIMI.....	8
TABLO 3: AVRUPA BİRLİĞİ'NDEKİ YENİ EŞİK DEĞERLER.....	9
TABLO 4: TÜRKİYE'DE KULLANILAN KOBİ TANIMLARI.....	13
TABLO 5: SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI'NIN KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME SINIFLANDIRMASI.....	15
TABLO 6: AB-25'TE İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE YARATILAN KATMA DEĞER.....	25
TABLO 7: 2003 YILINDA AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KOBİ'LER.....	26
TABLO 8: AVRUPA YATIRIM BANKASI'NIN KOBİ DESTEK MEKANİZMALARI.....	28
TABLO 9: AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İŞLETME SAYILARI.....	33
TABLO 10: AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYE ÜLKELERİN, MEVCUT VE ULUSAL REFORMLARLA HEDEFLEDİKLERİ GSYİH'DEKİ AR-GE HARCAMALARI.....	51
TABLO 11: TÜRKİYE'DEKİ İŞLETME SAYISI.....	61
TABLO 12: TÜRKİYE'DE İMALAT SANAYİNDE İŞLETME ÖLÇEĞİNE GÖRE İSTİHDAM.....	62
TABLO 13: SEÇİLEN ÜLKELERDE KOBİ'LERİN ÖZELLİKLERİ.....	64
TABLO 14: KOSGEB DESTEK TUTARLARI.....	68
TABLO 15: 2003 YILI VERİLERİYLE, TÜRKİYE'DEKİ GİRİŞİMLERİN ÖLÇEĞE GÖRE DAĞILIMI.....	70
TABLO 16: TÜRKİYE'DEKİ GİRİŞİMLERİN SEKTÖREL DAĞILIMI.....	72
TABLO 17: TÜRKİYE'DEKİ İMALAT SANAYİ İŞLETMELERİNİN ÖLÇEĞE GÖRE DAĞILIMI.....	73
TABLO 18: TÜRKİYE'DE İSTİHDAMIN SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI.....	76
TABLO 19: TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ KARŞILAŞTIRMASI.....	95
TABLO 20: TÜRKİYE'NİN ALTINCI ÇERÇEVE PROGRAMI BÜTÇESİ.....	101

ŞEKİLLER

ŞEKİL 1: BAĞIMSIZ İŞLETMELER	10
ŞEKİL 2: AB-19'DA İSTİHDAMIN GELİŞİMİ	22
ŞEKİL 3: AB-25'TE İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE İŞLETME SAYISI	23
ŞEKİL 4: AB-25'TE İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE YARATILAN KATMA DEĞER	24
ŞEKİL 5: 2003 YILINDA, AB-25 İŞLETME SAYISI	30
ŞEKİL 6: BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE İŞLETME SAYISI	32
ŞEKİL 7: AB-25'TE SEKTÖRLERE GÖRE İŞLETME SAYISI	35
ŞEKİL 8: AB-25'TE SEKTÖRLERE GÖRE YARATILAN KATMA DEĞER.....	36
ŞEKİL 9: AB-25'TE İŞLETME ÖLÇEKLERİNE GÖRE İSTİHDAM	37
ŞEKİL 10: AB-25'TE İŞLETME ÖLÇEKLERİNE GÖRE FİNANS DIŞI EKONOMİDEKİ İSTİHDAM	38
ŞEKİL 11: 2003 YILINDA AB-25'TE SEKTÖRLERE GÖRE İSTİHDAM.....	39
ŞEKİL 12: ALTINCI ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME ÇERÇEVE PROGRAMI KAPSAMINDA KABUL EDİLEN PROJELERDEKİ TOPLAM MALİYETİN PROGRAM ARAÇLARINA GÖRE DAĞILIMI	48
ŞEKİL 13: 1998-2000 VERİLERİYLE, KOBİ'LERİN YENİLİK GELİŞTİRMESİ.....	58
ŞEKİL 14: İMALAT SANAYİNDE FAALİYET GÖSTEREN İŞLETMELER.....	62
ŞEKİL 15: İMALAT SANAYİNDE YARATILAN KATMA DEĞER	63
ŞEKİL 16: İMALAT SANAYİ İŞLETMELERİNDE ÖLÇEĞE GÖRE İSTİHDAM.....	75
ŞEKİL 17: BAZI İLLERE GÖRE ORTALAMA ÇALIŞAN SAYISI	77
ŞEKİL 18: AR-GE HARCAMALARININ GSYİH İÇİNDE PAYI	83
ŞEKİL 19: İŞLETME ÖLÇEKLERİNE GÖRE SANAYİ VE HİZMET SEKTÖRÜNDE TEKNOLOJİK YENİLİK.....	91
ŞEKİL 20: AB ALTINCI ÇERÇEVE PROGRAMI KAPSAMINDA TEKNOLOJİ ALTYAPISINI GELİŞTİRME PROJESİNE, KABUL EDİLEN TARAF SAYISI	99
ŞEKİL 21: AB ÜYESİ ÜLKELERİN ALTINCI ÇERÇEVE PROGRAMINA KATILIMI	101
ŞEKİL 22: ALTINCI ÇERÇEVE PROGRAMINA ÜLKE BAZINDA BAŞARILI KATILIM.....	102
ŞEKİL 23: AB ALTINCI ÇERÇEVE PROGRAMI'NA TÜRKİYE'DEN YAPILAN PROJE ORTAKLIĞI BAŞVURULARININ ORGANİZASYON TİPLERİNE GÖRE DAĞILIMI.....	103
ŞEKİL 24: AB ALTINCI ÇERÇEVE PROGRAMI DESTEKLENEN TÜRK KURULUŞLARININ, ORGANİZASYON TİPLERİNE GÖRE DAĞILIMI	104
ŞEKİL 25: AB ÜYESİ ÜLKELERDE, ALTINCI ÇERÇEVE PROGRAMI'NIN SANAYİYE DAĞILIM ORANLARI	104
ŞEKİL 26: 2004 YILINDA AB VE TÜRKİYE'DE YENİLİK FAALİYETİ GÖSTEREN İŞLETMELER	107

HARİTALAR

HARİTA 1: 2003 VERİLERİNE GÖRE, GİRİŞİMLERİN YOĞUNLUĞU	31
HARİTA 2: İLLERDE İŞLETME SAYISI.....	69

GİRİŞ

Günümüzde bilgi üretimi ve teknoloji gelişimi hızlanmış, ucuz işgücü ve doğal kaynaklara dayalı rekabet kavramı yeni bir boyut kazanarak, yerini uluslararası piyasalarda rekabet edebilen, üretim teknolojilerine bırakmıştır. Bu çerçevede, tüketici tercihlerini gözeten esnek bir üretim yapısı, yerel kaynakların kullanımı, çağdaş işletmecilik anlayışı, araştırma ve geliştirme çalışmaları, teknoloji üretimi ve yürütülen yenilik faaliyetleri, uluslararası pazarda rekabet eden bir sanayi geliştirmekte önem kazanmıştır.

Ticarette olduğu gibi, uluslararası finans piyasalarında da gözlemlenen küreselleşme, dünya konjonktürüne bağlı olarak yaşanan dalgalanmalardan, ülkelerin ekonomilerinin olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Bilindiği gibi, ekonomide küresel boyutta meydana gelen dalgalanmalar çoğunlukla krizlere sebep olmakta ve ülkelerin ekonomilerinin gerilemesine, işsizliğin ve yoksulluğun artmasına neden olmaktadır.

Bundan ötürü, sürekli gelişmeyi destekleyecek bir sosyo-ekonomik yapının oluşması, çağımız toplumlarının refahı açısından son derece önemlidir. Kuşkusuz, ekonomik yapıyı ve toplum dinamiklerini harekete geçirip katma değeri yüksek, üretim artışını gerçekleştirecek bir oluşum, hızlı gelişmeyi de sağlayacaktır. Bu noktada, gelişmeyi ve rekabet üstünlüğünü belirleyen olgu teknolojidir. Ayrıca, teknoloji ve yenilik toplam faktör verimliliğinin artırılmasında ve Türkiye'nin sürdürülebilir, uzun dönemli ekonomik büyüme hedeflerine ulaşmasında son derece önemlidir.¹ Günümüzde böyle bir mekanizmanın kurulması ve sağlıklı işlemesi, ancak, küçük ve orta ölçekli işletmelerle mümkündür. Bundan ötürü, ileri derecede gelişmiş endüstri toplumlarının bir çoğunda ekonomik yapı küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ) dayanmaktadır. Ayrıca, piyasa ekonomisinin temelini teşkil eden, rekabetin oluşmasını, sürdürülebilmesini sağlayan ve bilişim çağının yaşanabilmesi için en uygun esnek yapıya sahip olan, küçük ve orta ölçekli işletmeler, teknolojik gelişmenin de ana kaynağıdır. Türkiye gibi ekonomisinin önemli bir kısmı küçük ve

¹ World Bank, **Turkey Country Economic Memorandum Volume II**, No: 33549, Şubat 2006, ss. 175-203.

orta ölçekli işletmelere dayanan ülkelerde, teknolojik gelişme ve yenilik için uygun ortam oluşturmak, kurumlar arası işbirliğini teşvik etmek, tüketicilerin yeni ürünlere yönelmesini sağlamak zorunludur. Bu nedenle, firmalarda teknolojik yenilik kültürü oluşturmak, yeni ürün, süreç ve hizmet geliştirilmesine yönelik yaratıcı düşüncüyü özendirmek, dış bilgiden en üst düzeyde yararlanabilecek özümleme kapasitesini geliştirmek, risk almayı teşvik etmek önem taşımaktadır.

Avrupa Birliği ile gümrük birliğini tamamlayarak ekonomik açıdan sanayi mallarında tek pazarın bir parçası haline gelmiş olan Türkiye’de, küçük ve orta ölçekli işletmeler, aynı anda hem iç piyasadaki, hem de Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki rakipleriyle rekabet etmek durumunda kalmıştır.² Bu durum, Türkiye’nin, küçük ve orta ölçekli işletme odaklı politikalarını değerlendirmesini ve yeni politikalar geliştirmesini zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluk, küçük ve orta ölçekli işletmeleri, mevcut teknoloji ve yenilik sorunlarını belirlemeye ve konuyla ilgili çözüm önerilerinde bulunmaya sevk etmiştir. Bu sorunların giderilmesi ise, yeni araştırma ve geliştirme projelerinin tasarlanmasına ve sonuçta Türkiye’nin uzun vadede üretim ve rekabet gücünü arttırmasına olanak sağlayacaktır.

Bu çalışmada, Avrupa Birliği’ndeki ve Türkiye’deki KOBİ’ler incelenmiş, özel olarak teknoloji ve yenilik politikaları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu araştırmanın amacı, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde yapıcı bir katkı sağlayarak, küçük ve orta ölçekli işletmelerinin rekabet güçlerinin arttırılmasıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde KOBİ kavramı değerlendirilmiş, ikinci bölümde Avrupa Birliği, üçüncü bölümde ise Türkiye elde edilen KOBİ ve KOBİ odaklı teknoloji ve yenilik verileri incelenmiş ve dördüncü bölümde de AB ve Türkiye’deki KOBİ’lerin teknoloji ve yenilik politikaları bağlamında karşılaştırılması yapılmıştır.³

² İsmail Hakkı Yücel, **Türkiye’de Bilim ve Teknoloji Politikaları ve İktisadi Gelişmenin Yönü**, DPT, Ankara, Haziran 2006, s. 100.

³ Çalışmada kullanılan veriler 2006 yılı sonu itibariyle, ulaşılabilen en güncel verilerdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME TANIMLARI VE GENEL ÖZELLİKLERİ

I. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME SINIFLANDIRILMASINDA KULLANILAN KRİTERLER VE KAVRAMLAR

Günümüzde, evrensel olarak kullanılan küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ) ilişkin kesin bir tanım bulunmamaktadır. Bunun temel nedeni ise; kavramın ülke, bölge, kültür ve yöreye göre farklılaşmasındandır.⁴ Zaman, ekonomik düzey, sanayileşme düzeyi, kullanılan teknoloji, pazarın büyüklüğü, faaliyette bulunulan iş kolu, kullanılan üretim tekniği, üretilen malların özellikleri, istihdam edilen işgücü miktarı, kuruluş ve araştırmalar ise KOBİ tanımını etkileyen temel faktörlerdir.⁵ Örneğin; gelişmiş ülkelerin KOBİ tanımlarını yaparken; işgücü sayısı, satış tutarı, toplam varlık büyüklükleri ve bağımsızlık düzeyleri gibi unsurlardan birini ya da bir kaçını birlikte kullandıkları gözlenmektedir.

Her ne kadar KOBİ tanımları ülkeden ülkeye farklılıklar gösteriyor olsa da ortak özelliklerinden bahsetmek mümkündür. Örneğin; her küçük ölçekli işletme faaliyet gösterdiği pazarda küçük bir paya sahiptir ve bizzat sahipleri veya ortaklarınca yönetilir. Buna ek olarak, işletmede çalışan sayısı asgaride tutulur. Ayrıca, KOBİ'ler büyük bir işletmenin parçası değildirler ve sermayelerinin çoğu bizzat işletmelere aittir.

⁴ Firdevs Merih Olcay, **Gümrük Birliği Sürecinde Mali Yardımların Küçük ve Orta Boy İşletmelere (KOBİ) Etkisi**, Vakıf Bank Yayınları, Ankara, 1996, s. 3.

⁵ Tahir Akgemci, **KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**, BMS Matbaacılık, Ankara, Haziran 2001, s. 5.

A. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sınıflandırılmasında Kullanılan Kriterler

İşletmenin büyüklüğünün tanımlanmasında kullanılan nicel ve nitel kriterlere göre, işletmeler, küçük, orta ve büyük olarak sınıflandırılmaktadırlar. Genelde, birbirine yakın özellikler taşımaları nedeniyle, değerlendirmelerde küçük ve orta ölçekli işletmeler bir grup olarak ele alınmaktadır.⁶

1. Nicel Kriterler

Nicel kriterler, teknik ölçütler olarak da tanımlanabilmektedir. Ayrıca, saptanmaları nitel kriterlere kıyasla daha kolaydır. İşletmelerin büyüklüğünün tespitinde kullanılan temel nicel kriterler şunlardır;

- Çalışan kişi sayısı,
- Belirli bir süre içinde ödenen ücret,
- Çalışma sermayesi,
- Özsermaye,
- Aktifler toplamı,
- Kullanılan makine sayısı, tezgah sayısı ve gücü,
- Üretim kapasitesi,
- Sabit varlıkların değeri,
- Kullanılan alan,
- Makine parkı,
- Belirli bir süre içinde kullanılan toplam çevirici güç miktarı,
- Enerji kullanımı,
- Satış hasılatı (ciro),

⁶ Murat Konç, **Avrupa Birliği ve Türkiye’de KOBİ’lere Yönelik Devlet Teşvikleri’nin Karşılaştırılması**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2002, ss. 1-2.

- Katma değer,
- Belirli süre içinde kullanılan hammadde,
- Yönetim bağımlılığı veya bağımsızlığı,
- İşletmenin sahipliği ve yöneticilik sıfatlarının aynı kişi veya kişilerde olması,
- Sipariş sayısı ve değeri,
- Kapasite kullanım oranı,
- Vardiya sayısı,
- Ödenen vergi miktarı,
- Piyasa payı,
- İhracatın satış miktarındaki payı.

İşletmelerin genel yapısının emek yoğun bir karakter taşıdığı ülkelerde, yukarıda sıralanan ölçütlerden, en çok tercih edileni çalışan kişi sayısı kriteridir.

Bunun dışında, özellikle sanayi işletmelerinde, ölçek büyüklüğünün ifade edilmesinde, makine parkı kriteri kullanılmaktadır. Burada, işletmedeki makinelerin değerleri ön planda tutulmakta kullanılan alan, arsa ve bina gibi sabit varlıklar dışlanmaktadır.⁷ Böylece sabit varlıkların işletme içerisinde saptamasında ve değerlendirilmesinde karşılaşılabilecek sorunlar önlenmektedir.

Çalışan sayısı ve makine parkı dışında büyüklük belirlemede kullanılan bir diğer kriter ise, özellikle satış tutarına ilişkin istatistiksel bilgilerin kolay ulaşılabilir olması nedeniyle, satış hasılatı kriteridir.

Ancak işletmelerin büyüklüğünün tespitinin daha sağlıklı olması, tüm bu ölçütlerin birlikte kullanılması ile mümkündür.⁸

⁷ Ibid, s. 2.

⁸ Elif Bozağaçlı, **Avrupa Birliği ve Türkiye’de KOBİ’lere Yönelik İhracatçı Teşvik Politikaları**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2003, s. 2.

2. Nitel Kriterler

İşletmelerin büyüklüğünün tespitinde kullanılan başlıca nitel kriterlerin başlıkları, aşağıdaki biçimde sıralanabilir;

- Yönetim işlevlerinde uzmanlaşma,
- İşletmenin faaliyette bulunduğu pazarın büyüklüğü,
- İşletmenin veya sahiplerinin pazardaki etkinliği ve gücü,
- Yönetim kademesiyle; çalışan, müşteri, kredi verenler ve işletme sahipleri arasındaki ilişki,
- İhtiyaç olduğunda gerekli krediyi sağlayabilme olanakları,
- İşletmenin satın alma ve satış çalışmalarında sahip olduğu pazarlık gücü,
- Üretimde sermaye ve emeğin payı

İşletmelerin büyüklüğünü saptamada kullanılan nitel kriterlerin belirlenmesi, kullanılan ölçütlerin her zaman objektif olarak saptanamaması nedeniyle oldukça güçtür.

B. Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Kavramı

Dünyada ülkeler, ulusal ve uluslararası kuruluşlar ekonomik yapılarına ve uygulamak istedikleri politikaların amaçlarına göre KOBİ tanımları benimsemişlerdir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD), KOBİ'lere ilişkin genel bir tanım bulunmamakta ve mevcut tanımların büyük bir çoğunluğunda çalışan sayısı dikkate alınmakta, bazı durumlarda da satış tutarı dahil edilerek tanımlama kriterleri çoğaltılmaktadır. Tablo 1'de KOBİ tanımlaması yaparken ABD'de sıkça kullanılan işletme ölçeğine göre çalışan işçi sayısı gösterilmektedir. Ancak, bu sınırlar bazı durumlarda küçük ölçekli işletmeler için 500'e, orta ölçekli işletmeler içinse 1500'e kadar arttırılabilmektedir.⁹

⁹ Adnan Çelik ve Tahir Akgemci, **Girişimcilik Kültürü ve KOBİ'ler**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1998, s. 66.

TABLO 1
ABD'DE ÇALIŞAN SAYISINA GÖRE İŞLETME ÖLÇEĞİ VE OECD'DE KOBİ TANIMI

	Ölçek	Çalışan Kişi Sayısı
ABD ⁽¹⁾	Küçük	1-99
	Orta	100 -1000
	Büyük	1500 kişiden fazla
OECD ⁽²⁾	Çok Küçük	1-19
	Küçük	20-99
	Orta	100-499
	Büyük	500 Kişiden fazla

Kaynak: (1) Mehmet Behzat Ekinci, **Türkiye’de KOBİ’lerin Kurumsal Gelişimi ve Finansal Sorunları**, ASKON Araştırma Raporları No:5, Ankara, 2003, s. 12.

(2) Tamer Müftüoğlu, **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler KOBİ’ler**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1998, s. 197.

İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’nde (OECD) ise küçük ve orta ölçekli işletme tanımında kabul edilen kriter işletmelerin işçi sayısıdır.¹⁰ Buna göre OECD bünyesindeki işletmelerin yaklaşık % 95’i yüzden az işçi çalıştırmaktadır. Aynı değerlendirmeye göre işletmelerin yalnız yaklaşık % 3’ü 100-500 arasında işçi istihdam etmektedir.¹¹

Tablo 1’de görüldüğü gibi OECD nezdinde, çalışan sayısı, 20’den az olan işletmeler çok küçük işletme, 20-99 arası küçük işletme, 100-499 olan işletmeler orta ölçekli işletme ve 500’den çok olanlar ise büyük işletme kabul edilmektedirler.

¹⁰ Tamer Müftüoğlu, **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler; Sorunlar ve Öneriler**, Desen Ofset, Ankara, 1991, s. 121.

¹¹ Müslüm Basılğan, **Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ’ler)**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2003, s. 10.

Avrupa Birliği (AB), gerek ulusal gerekse Birlik içerisinde karışıklığa neden olmamak için ortak bir küçük ve orta ölçekli işletme tanımı geliştirmiştir. Bu tanımın kullanımı her ne kadar gönüllülük esasına dayansa da, Avrupa Komisyonu üye ülkelere, Avrupa Yatırım Bankası'na (AYB) ve Avrupa Yatırım Fonu'na (AYF), bu tanımı kullanmasını tavsiye etmektedir.

Avrupa Komisyonu'nun KOBİ tanımının, Avrupa Ekonomik Alanı'nda¹² KOBİ'lere yönelik tüm topluluk politikalarına, AYB ve AYF'ye yol gösterici olması amaçlanmıştır.¹³ Ayrıca, bu tanım, üye devletlerce devlet yardımları konusunda KOBİ teşviklerinin yönlendirilmesinde kullanılmaktadır.¹⁴

TABLO 2
AB'DEKİ İLK KOBİ TANIMI

İşletme Ölçeği	Çalışan Sayısı	Ciro	veya	Bilanço Toplamı
Orta	< 250	≤ 40 milyon €		≤ 27 milyon €
Küçük	< 50	≤ 7 milyon €		≤ 5 milyon €

Kaynak: "Komisyon'un Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Tanımına İlişkin 96/280/EC sayılı Tavsiyesi", **Avrupa Birliği Resmi Gazetesi**, L 107, ss. 4-9 (30.04.1996).

Tablo 2'de özetlenen Avrupa Birliği, ilk ortak KOBİ tanımı 3 Nisan 1996'daki tavsiye kararıyla uygulamaya konulmuştur.¹⁵ Bu tanım, AB üyesi ülkelere de genel kabul görmüştür. Ancak, 6 Mayıs 2003'te, çok boyutlu tartışmalar sonucunda, Komisyon 1996'dan beri meydana gelen ekonomik gelişmeleri dikkate alarak yeni bir tanım tavsiyesinde¹⁶ bulunmuştur. Yeni tanım 1 Ocak 2005'te

¹² Avrupa Ekonomik Alanı (AEA) Anlaşması, AB ile EFTA üyesi ülkeler arasında 2 Mayıs 1992 yılında imzalanmış ve 1 Ocak 1994 yılında yürürlüğe girmiştir. AEA, 1 Ocak 2007 itibarıyla 27 AB üyesi ülke, üç Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA) üyesi ülkeyi (İzlanda, Norveç ve Lihtenştayn) aynı temel kurallarla yönetilen bir iç piyasada birleştirmektedir. Bu kurallar malların, hizmetlerin, sermayenin ve kişilerin, rekabetçi bir ortamda özgürce dolaşabilmesini sağlamaya yöneliktir. AEA'nın temel amacı, taraflar arasında, ticaretin ve ekonomik ilişkilerin dengeli ve sürekli olarak güçlendirildiği homojen bir alan yaratmaktır.

¹³ İKV, **Avrupa Birliği'nde KOBİ Destek Mekanizmaları ve Türkiye**, Yayın No:188, İstanbul, 2005, ss. 12-13.

¹⁴ Ibid, s. 13.

¹⁵ Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, 1996, op. cit.

¹⁶ "Komisyon'un Mikro, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımına İlişkin 2003/361/EC sayılı Tavsiyesi", **Avrupa Birliği Resmi Gazetesi**, L 124, ss. 36-41 (20.05.2003).

yürürlüğe girmiş, Komisyonun her türlü politika, program ve ölçütünde temel oluşturmuştur.¹⁷

Yeni KOBİ tanımı mikro, küçük ve orta ölçekli işletme kategorilerine daha uygundur. Ayrıca, girişimler arasındaki her türlü ilişkiyi daha iyi dikkate almakta, yenilikçiliği desteklemekte ve ortaklığı teşvik etmektedir.

Bununla birlikte, değişen ekonomik koşullar sonucunda, fiyat ve üretim düzeyinde meydana gelen değişimler, mali eşik değerlerin yeniden ayarlanmasını gerekli kılmıştır. Sonuçta, yeni tanımla gelen en önemli değişiklikler, firmaların bağımsızlığı ve mali eşiklerle ilgilidir. Yeni tanımda, personel sayısı kıstası ise olduğu gibi bırakılmıştır.

Tablo 3'ten görülebileceği gibi, yeni tanımla, cirosu 50 milyon €'nın, çalışan sayısı ise 250 kişinin altındaki işletmeler orta ölçekli sayılmaktadır. Daha önce tanımlanmamış ancak sayısı günden güne artmakta olan mikro ölçekli işletmeler içinse mali eşikler saptanmıştır.¹⁸ Böylece bölgesel ve ulusal idarelerin başta aile işletmeleri ve esnaflar olmak üzere bu işletme grubuna sağlayacağı destek planları kolaylaştırmıştır.

TABLO 3
AVRUPA BİRLİĞİ'NDEKİ YENİ EŞİK DEĞERLER

İşletme Ölçeği	Çalışan Sayısı	Ciro	veya	Bilanço Toplamı
Orta	< 250	≤ 50 milyon € (1996'da 40 milyon €)		≤ 43 milyon € (1996'da 27 milyon €)
Küçük	< 50	≤ 10 milyon € (1996'da 7 milyon €)		≤ 10 milyon € (1996'da 5 milyon €)
Mikro	< 10	≤ 2 milyon € (1996'da belirtilmemiş)		≤ 2 milyon € (1996'da belirtilmemiş)

Kaynak: European Commission, 2003, s. 14.

Ayrıca, yeni tanımla ekonomik faaliyette bulunan tüm oluşumlar, yasal pozisyonlarından bağımsız tutularak, işletme olarak değerlendirilmektedirler. Bununla birlikte işletme tipolojisine açıklık getirilmiştir. Böylece büyük bir grubun

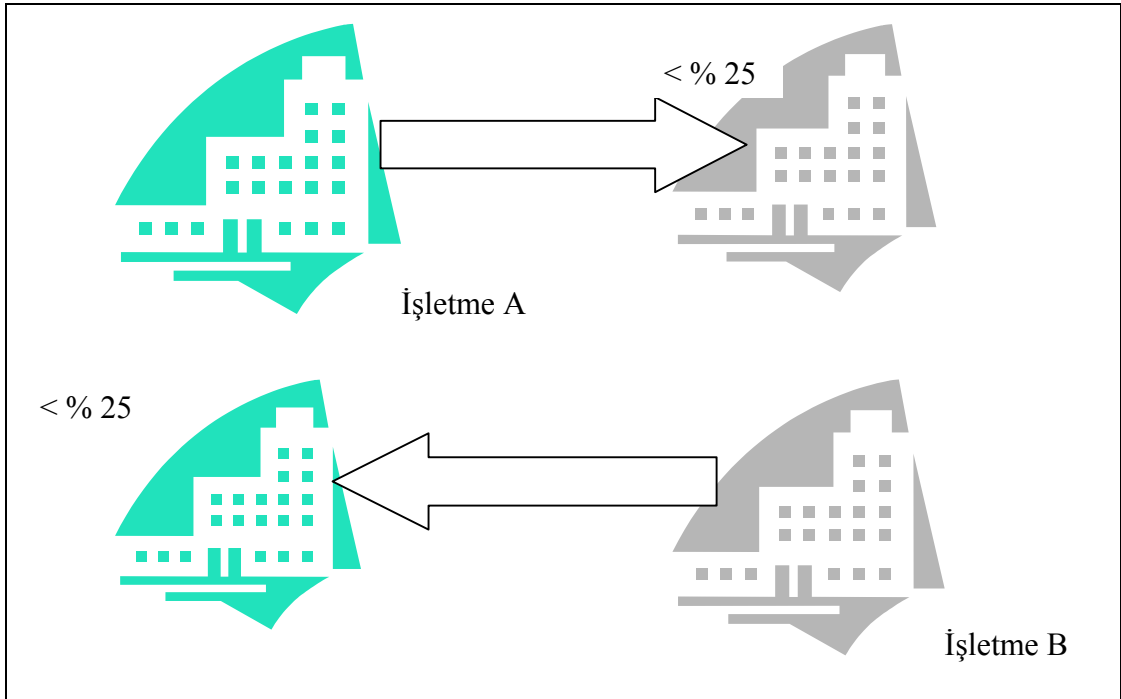
¹⁷ European Commission, **The New SME Definition**, Enterprise and Industry Publications, 2003, s. 6.

¹⁸ EUREKA, **Commission redefines SMEs in order to boost competitiveness**, 14 Mayıs 2003, s. 1, <http://www.eureka.be/inaction/viewNews.do?docid=12677> (20 Mart 2006).

parçası olan ve dolayısıyla gerçek KOBİ'lerden daha güçlü bir ekonomik desteğe sahip şirketlerin KOBİ destek mekanizmalarından faydalanmaları engellenmiştir. Bu kapsamda¹⁹;

- Bir işletmenin sermayesinin veya oy hakkının % 25 veya daha fazlası başka bir işletmeye ait değilse veya bir işletme başka bir işletmenin sermayesinin veya oy hakkının %25 veya daha fazlasına sahip değilse bağımsız bir işletmedir.

ŞEKİL 1 BAĞIMSIZ İŞLETMELER

Kaynak: European Commission, 2003, s. 17.

- Bir işletmenin sermayesinin veya oy hakkının % 25 veya daha fazlasına başka bir işletme veya daha fazla bağlı işletme ile başka bir işletme sahipse ortak bir işletmedir.

Yeni tanım, iki veya daha fazla işletmeyi aşağıda sıralanan şartlar altında, bağlı işletme kabul etmektedir²⁰;

- Başka bir işletmede hissedar veya üye çokluğuyla oy hakkına sahipse,

¹⁹ İKV, 2005, op. cit., s. 14.

²⁰ European Commission, 2003, op. cit., s. 17.

- Başka bir işletmedeki idari, yönetici veya danışma kurulunun üyelerinin çoğunluğunu atama veya değiştirme hakkı varsa,
- Başka bir işletme ile yapılan bir sözleşmeye uygun olarak veya kuruluş sözleşmesindeki bir hüküm uyarınca, söz konusu işletmede egemen bir etkinlik uygulama hakkına sahipse,
- Bir işletmenin hissedarı veya üyesi olan bir işletme, söz konusu işletmenin diğer hissedarları veya üyeleri ile sonuçlandığı bir anlaşma sonucu, bu işletmedeki hissedarların veya üyelerin çoğunluğunu kontrol ediyorsa.

Bunlara karşın küçük ve orta ölçekli işletmelerin öz sermaye finansmanının ve yerel düzeyde kalkınmanın teşvik edilmesi amacıyla bazı yatırımcılar tarafından % 25’lik eşik aşılsa dahi işletme bağımsız olarak adlandırılabilir. Bu yatırımcılar²¹;

- Kamu yatırım işletmeleri, risk sermayesi şirketleri²² ve “iş melekleri”²³,
- Üniversiteler ve kâr amacı gütmeyen araştırma merkezleri,
- Kurumsal yatırımcılar,
- 10 milyon Avro’dan az yıllık bütçeye ve 5.000’den az nüfusa sahip özerk yerel makamlardır.

Yukarda sıralanan yatırımcılardan bir ya da birkaç tanesine sahip olarak özerk kalmak mümkündür. Burada, sıralanan yatırımcılardan her biri, birbirlerine bağlı olmamak şartıyla, % 50’den fazla olmamak üzere işletmenin hissesine sahip olabilirler.

Çıraklar ve mesleki eğitim alan öğrenciler yeni tanıma göre çalışan sayısına dahil edilmemektedir. Personel, çalışanlardan, işletmeye bağlı olarak çalışan ve ulusal hukuk uyarınca çalışan olarak kabul edilen kişilerden, işletmenin hem

²¹ Ibid, s. 18.

²² Risk sermayesi şirketleri; yüksek risk içeren buna karşılık yüksek getirisi olan, ancak yeterli sermayesi bulunmayan firmalara yatırım yapan şirketlerdir.

²³ İş melekleri; yüksek risk ve büyüme potansiyeli içeren firmalara genellikle kuruluş aşamasında yatırım ve danışmanlık yapan girişimcilerdir. İş meleklerinin aynı işletmedeki yatırımlarının toplamının 1.250.000 Avro’yu geçmemesi gerekmektedir.

yöneticisi hem de sahibi olanlardan ve işletmenin düzenli bir faaliyetine katılan ve işletmeden mali kazanç elde eden ortaklardan oluşmaktadır.

Türkiye’de KOBİ, dar anlamıyla küçük ve orta ölçekli işletme olarak tanımlanmaktadır.²⁴ Bunun temel nedeni, KOBİ’lere yönelik faaliyetlerde bulunan kurum ve kuruluşların; görev tanımları, hedef kitleleri ve faaliyetlerine ayırdıkları kaynakları çerçevesinde, hizmet götördükleri grupları belirleyen farklı KOBİ tanımları kullanıyor olmalarıdır. Nitekim, KOSGEB, Hazine Müsteşarlığı, TÜİK gibi kurumların KOBİ tanımları farklılıklar göstermektedir.

Kullanılan tanımlar, gerek tanımı belirlemede seçilen ölçütler, gerekse bu ölçütlerin çerçevesinde belirlenen limitler itibarıyla farklılıklar göstermektedir. Örneğin; Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), KOBİ tanımında imalat sanayi sektöründe çalışan sayısını esas almaktadır. Buna göre, 1-50 işçi çalıştıran işletmeleri küçük, 51-150 işçi çalıştıran işletmeleri orta ölçekli işletme olarak tanımlamaktadır.

Hazine Müsteşarlığı ise KOBİ’yi işçi sayısına, yatırım tutarına ve KOBİ destek belgesine konu olan yatırım tutarına göre Avro cinsinden tanımlamaktadır. Bu tanımlamaya göre, KOBİ’ler ve mikro ölçekli işletmeler, yatırım tutarı ve KOBİ teşvik belgesine konu yatırım tutarı 350.000’i geçmeyen²⁵, sermayesinin % 25’inden fazlası büyük işletmelere ait olmayan işletmelerdir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) KOBİ tanımında, çalışan sayısını temel kriter olarak kabul etmiştir. Bu tanıma göre, imalat sanayinde faaliyette bulunan, 1-9 çalışanı bulunan işyerleri çok küçük, 10-49 çalışanı bulunan işyerleri küçük, 50-99 çalışanı bulunan işyerleri orta ve 100’den fazla çalışanı bulunan işyerleri büyük ölçekli işletmeler olarak kabul edilmiştir. Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı’nın (TOSYÖV) tanımına göre, 1-5 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük ölçekli, 5-100 işçi çalıştıran işletmeler küçük

²⁴ TÜSİAD, “Türkiyeli KOBİ’ler ve Avrupalı Pazarlar”, **Avrupa Postası**, No: 2004/5-374, İstanbul, 2004, s. 32.

²⁵ DPT, **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı**, Ankara, 2004, s. 27.

ölçekli ve 100-200 işçi çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletme olarak kabul edilmektedir.

TABLO 4
TÜRKİYE’DE KULLANILAN KOBİ TANIMLARI

İlgili Kurum	En Fazla Çalışan Sayısı			En az sabit yatırım
	Mikro	Küçük	Orta	
KOSGEB		50	150	—
Hazine Müsteşarlığı	9	49	250	950 milyar TL
TÜİK	9	49	99	—
TOSYÖV	4	99	200	—
Halk Bankası	250			600 milyar TL
Eximbank	200			2 milyon \$
Dış Ticaret Müsteşarlığı	200			2 milyon \$

Kaynak: (1) DPT, 2004, s. 27.

(2) Gazi Üniversitesi, **KOBİ Etkinlikleri**, AB 6. Çerçeve Programı, 2005, s. 1,
<http://www.fp6.gazi.edu.tr/kobitanimi.htm> (1 Haziran 2005).

Bunların yanı sıra, Halk Bankası verdiği kredi türlerine göre, değişik KOBİ tanımlarına gitmektedir. Örneğin, imalat sanayi, turizm ve yazılım geliştirme alanlarını kapsayan KOBİ tanımları mevcuttur. Tanım kriteri olarak işçi sayısı ve

sabit yatırım tutarı kullanılmakta²⁶, 1-250 işçi istihdam eden işletmeler orta ölçekli işletme olarak adlandırmaktadır.

Eximbank ise, imalat sanayinde faaliyet gösteren, çalışan sayısı 200'ü geçmeyen işletmeleri orta ölçekli işletme saymaktadır. Buna karşın, Dış Ticaret Müsteşarlığı, 31 Temmuz 1997 tarihinde yayınlanan Para Kredi Koordinasyon Kurulu Tebliği'ne göre, imalat sanayinde faaliyet gösteren ve en fazla 200 çalışanı olan ve sabit yatırım tutarı iki milyon Dolar karşılığı YTL'yi aşmayan işletmeleri KOBİ olarak kabul etmektedir.²⁷

Çok sayıda kurum tarafından yapılan farklı tanımlar, işletmelerin farklı kuruluşlardan hizmet talep etmeleri halinde farklı değerlendirmelere tabi tutulmaları sonucunu doğurmakta, bu durum hizmet sunucularla hizmet talep edenler arasında anlayış farklılığına yol açmakta, uygulamaların etkinliğini azaltmakta ve hizmetlerde şeffaflığın sağlanmasının önünde önemli bir engel teşkil etmektedir.²⁸

Bu nedenle, KOBİ'lere yönelik politikaların geliştirilmesi, politikalar çerçevesinde uygulanacak programların planlanması ve bu konudaki araştırmaların yürütülmesinde bir standardın oluşturulması amacıyla ortak bir KOBİ tanımının belirlenmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Bu bağlamda, Avrupa Birliği ile ortak girişimlerin veya bir Avrupa Birliği politikası açısından yürütülen programların, girişimlerin, teşviklerin ve kredilerin iyi işlemlerini sağlamak üzere, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nda KOBİ tanımının oluşturulması kararlaştırılmıştır. Buna göre, küçük ve orta ölçekli ticari işletmeleri tanımlayan ölçütler, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin görüşü alınarak, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.²⁹ Aşağıda, 19 Eylül 2005'te Bakanlar Kurulu'nca kararlaştırılan küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin tanımı, nitelikleri ve sınıflandırılması hakkındaki Yönetmeliğe göre KOBİ tanımı yer almaktadır.

²⁶ Sabit yatırım tutarı mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler için 230.000 Avro olarak belirlenmiştir.

²⁷ "Yurt Dışında Milli Veya Bireysel Düzeyde Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin 2001/4 nolu Tebliğ", **Resmi Gazete**, Sayı: 24351 (23 Mart 2001).

²⁸ DPT, 2004, op. cit., s. 26.

²⁹ Adalet Bakanlığı, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı**, Ankara, 2005, s. 323.

Ayrıca bu Yönetmeliğin 7. maddesine göre, KOBİ'ler, çalışan sayıları veya mali bilgilerinin tespitine yönelik olarak; diğer işletmeler ile olan sermaye veya oy hakkı ilişkilerine göre bağımsız işletmeler, ortak işletmeler ve bağlı işletmeler olmak üzere üçe ayrılırlar.

TABLO 5
SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI'NIN KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ
İŞLETME SINIFLANDIRMASI

İşletme Büyüklüğü	Yıllık Çalışan Sayısı	Net Satış Hasılatı ya da Mali Bilanço
Mikro	< 10	≤ 1.000.000 YTL
Küçük	< 50	≤ 5.000.000 YTL
Orta	< 250	≤ 25.000.000 YTL

Kaynak: “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında 2005/9617 sayılı Yönetmelik”, **Resmi Gazete**, Sayı: 25997 (18 Kasım 2005).

Bir işletmenin KOBİ sayılabilmesi için bağımsız bir işletme olması gerekmektedir. Buna göre³⁰;

- Başka bir işletmenin % 25 veya daha fazlasına sahip değilse,
- Herhangi bir tüzel kişi veya kamu kurumu ve kuruluşu veya birkaç bağlı işletme tek başına veya müştereken bu işletmenin % 25 veya daha fazlasına sahip değilse,
- Konsolide edilmiş hesaplar düzenlenmiyorsa ve konsolide hesaplar düzenleyen başka bir işletmenin hesaplarında yer almıyorsa ve bu nedenle bağlı bir işletme değilse,

o işletme bağımsız kabul edilir. Ancak, bu maddede öngörülen % 25 oranı³¹,

³⁰ Resmi Gazete, 2005, op. cit., md. 8.

³¹ Ibid, md. 9.

- Kamu yatırım şirketleri, girişim sermayesi yatırım ortakları ve bir işletmedeki toplam yatırımları iki milyon YTL' yi aşmamak şartıyla kendi fonlarını borsaya kote edilmemiş işletmelere yatıran ve düzenli olarak risk sermayesi yatırımlarında bulunan gerçek kişiler veya kişi grupları,

- Üniversiteler, üniversitelerin kurduğu vakıflar ve kâr amacı gütmeyen araştırma merkezleri,

- Bölgesel kalkınma fonları da dahil kurumsal yatırımcılar,

- Yıllık bütçesi onsekiz milyon YTL'den az olan veya nüfusu beşbinden az olan yerlerdeki; belde belediyeleri dahil belediyeler ve köy tüzel kişileri,

tarafından aşılsa bile, bu işletme bağlı işletme ilişkilerine sahip olmaması şartıyla bağımsız işletme sayılmaktadır.

II. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN YAPISAL ANALİZİ

KOBİ'ler yapılarının getirdiği bazı özellikler nedeniyle, büyük işletmelere göre birçok avantaj ve dezavantajlara sahiptirler. Bu bölümde, küçük ve orta ölçekli işletmelerin büyük işletmelere göre avantaj ve dezavantajları ele alınacaktır.

A. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Avantajları

KOBİ'ler temelde, az sayıda çalışanları, üretim sürecine yakın girişimcileri ve pazarın ihtiyaçlarına hızla uyum sağlayabilme yetenekleri ile, bir çok durumda büyük firmalardan daha avantajlıdır.³² Günümüzdeki, büyük firmaların bir çoğu, dinamik lider tipleriyle iyi yönetilmesi sonucunda önceden birer KOBİ iken artık büyük bir firma haline gelmişlerdir.

KOBİ'lerin öncelikli avantajı talep değişikliklerine kolay uyum sağlayabilmeleridir. Küçük bir işletmeye sahip olmak, büyük işletmelerle rekabet

³² Tahir Akgemci, 2001, op. cit., s. 15., Kartal Türk, **Türk KOBİ'lerinin Gümrük Birliğini ve Avrupa Birliğini Algılaması**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adapazarı, 2003, ss. 11-16., Berna İmrek, **Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Genel Sorunları ve Çözüm Önerileri**, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü'nde Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2002, ss. 23-25.

etmede girişimciye, hem ölçek küçüklükleri hem de örgüt düzenleri açısından esneklik sağladığından, günümüzde KOBİ'lerin, talep değişikliklerine hızlı uyum göstermelerine, pazarlama, üretim ve hizmet konularında çok yönlü yaklaşımlar uygulayabilmelerine imkan vermektedir.

Ayrıca, küçük ve orta ölçekli işletmeler bölgeler arası dengeli büyümeye olanak sağlayarak, farklı bölgelerin kalkınmasına ve çevrenin korunmasına olumlu katkılarda bulunurlar. Bu görüşe paralel olarak, KOBİ girişimcileri, faaliyette bulundukları yerel pazarı daha iyi tanıyan, pazarın özelliklerini ve gereksinimlerini daha iyi görebilen, pazardaki alıcı ve satıcılarla daha yakın ilişkiler içerisinde olabilen kişilerdir. Müşterileri ile yakın ilişki içerisinde olmaları onlara talepte meydana gelen küçük değişiklikleri dahi erken fark edebilme yeteneği sunar. Esnek ve sınırlı talebi olan mal üretebilme becerileri sayesinde, tespit ettikleri, bu talep değişiklikleri, ürün farklılaştırması yoluyla kısa sürede karşılanır.

Personel sayısının az olması ise, çalışanlar arasındaki iletişimi pekiştirirken, kuvvetli bir işbirliği yapma duygusu yaratmaktadır. Bu durum, işletme içerisindeki iletişimin kalitesini arttırırken, kararların üretime bizzat katılanlar tarafından alınmasına olanak sağlar. Ayrıca; bu tip işletmelerde, genelde karar vericinin aynı zamanda işletmenin sahibi olması, yönetimin büyük işletmelere kıyasla kolay olması sonucunu getirmektedir.

Çalışanların büyük işletmelere kıyasla daha az uzmanlaşmış olmaları ve kendi işleri dışındaki işleri de yapabilmeleri, KOBİ'lerdeki emek verimliliğini arttırmakta, bir eleman eksikliği durumunda yerlerini alacak elemanın kolaylıkla bulunmasını mümkün kılmaktadır. Böylece, üretimde meydana gelebilecek aksaklıklar önlenmiş olmaktadır.

Buna ilaveten, küçük işletmeler büyük işletmelere kıyasla yeniliklere daha açıktırlar. Bu özellikleri sayesinde teknik gelişmelere, kısa sürede ayak uydurabilme yeteneğine sahiptirler.

KOBİ'lerin bir diğer avantajları ise, kapasite küçüklüğüne bağlı olarak, üretim maliyetlerinin düşük olmasıdır. Bu bağlamda, üretim miktarlarının nispeten az

olması, depolama maliyetlerini düşürücü etki yapmakta ve satıştan doğan sorunlarının da daha az olmasına neden olmaktadır.

Kurulum ve işletim maliyetlerinin düşük olması nedeniyle sayıları gün geçtikçe artan KOBİ'ler, tam rekabet piyasasında uygun rekabet ortamının oluşmasına olanak sağlamaktadırlar. Ayrıca sayılarının artışına paralel olarak, kuruldukları bölgede istihdamı arttırıcı etkide bulunurlar.

Ayrıca finansal kaynak ihtiyacında, yabancı kaynak yerine öz kaynağın daha fazla tercih edilmesi, elde edilen yatırım harcamalarına yönlendirilmesini sağlamakta ve bu da işletmenin daha az maliyetle daha fazla büyümesine imkan tanımaktadır.

Son olarak, KOBİ'ler, ekonomik dalgalanma dönemlerinde ellerindeki hareketsiz kaynakları paraya çevirerek, büyük işletmelere göre daha hızlı biçimde kaynak yaratma özelliğine sahiptirler. Bu özellikleri ile, yerel kaynakların ekonomiye kazandırılmasına katkı yapmaktadırlar.

B. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Dezavantajları

KOBİ'ler esneklik, üretim maliyetlerinin düşüklüğü, emek verimliliği ve yeniliklere yatkınlık gibi avantajlarının yanında bazı dezavantajlara da sahiptirler. Temelde, pazar paylarını koruma, geliştirme ve rekabet gücü kazanma, kazanılan bu gücü korumak için, güçlerini arttırmak zorundadırlar.

Öncelikle, planlama, örgütleme, yönlendirme ve kontrol gibi yönetim fonksiyonlarının sorumluluğunun yönetici rolünü üstlenmiş girişimcide toplanmış olması, KOBİ'lerde genel yönetim yetersizliğine yol açmaktadır. Bu yetersizlik üretilecek hizmet veya üründe, ölçek büyüklüğünde, teknoloji ve kuruluş yeri seçiminde stratejik hataların yapılmasına sebep olabilmektedir.

Bunun yanı sıra, KOBİ'lerin işletme sahipleri, personel alımı ve mevcut personelin bilgi seviyesini yükseltmede gereken bütçeyi ayırmamakta, dolayısıyla bu tür işletmelerde kalifiye eleman eksikliğinin çekilmesi söz konusu olmaktadır.³³

³³ Aysun Demircioğlu Yıldız, **Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği'ne Geçiş Sürecinde KOBİ'ler**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002, s. 28.

Bundan ötürü, işletme bünyesinde mali danışman veya uzman istihdam edildiğine sıkça rastlanmaz.³⁴

Oysa, piyasanın takip edilmesi, yeni ürünlerin geliştirilmesi ve teknolojik transferi için uzman kadroya sahip araştırma ve geliştirme (AR-GE) birimine ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak hem finansal yetersizliklerden hem de bu iş için gerekli olan personeli istihdam edebilecek olanakların olmamasından ötürü KOBİ'ler AR-GE faaliyetlerine ağırlık vermezler.³⁵

Ayrıca, sürekli değişen piyasa şartları ve teknoloji karşısında ihtiyaç duyulan gerek teknik gerekse sektörel bilgiye sahip olmadıklarından veya söz konusu bilgiye ulaşamadıklarından, doğru kararları almakta zorlanmaktadırlar. Bu durum, KOBİ'lerin yeni ürün geliştirme konusunda yetersiz kalmalarına neden olmaktadır.³⁶

Hem yeterli nitelikli işgücünün olmaması hem de yönetim hataları işletmede, doğru stratejik kararların alınmasını engelleyebilmektedir. Çünkü stratejik kararlar, işletme sahibince alınmakta, diğer personelin karar alma sürecine tam katılımı sağlanmamaktadır.³⁷ Yönetim ve organizasyondaki bu aksaklıklara ek olarak, personel politikası ve benzeri diğer politikalarla ilgili yanlış davranışlar, neticede sağlıklı bir yapıya yol açmaktadır.

İşletme yönetiminin, bizzat işletme sahibinde olması, yönetim sorunlarına ilaveten diğer sorunlarla da aynı kişinin ilgilenmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu durum işletme sahibinin söz konusu sorunlarla tam anlamıyla ilgilenip net çözümlere ulaşmasını güçleştirmektedir. Dolayısıyla, günlük problemlerle uğraşmaktan geleceğe yönelik planlar yapmaya zaman ayıramayan KOBİ sahipleri yeni teknolojileri izlemekte ve yeni pazarları analiz etmekte geri kalmaktadırlar.³⁸

Ayrıca, KOBİ'lerin bulundukları işyerinin ve/veya yerleşim alanının küçüklüğü, onları dar bir pazarda faaliyette bulunmaya sevk etmektedir.³⁹ Bu durum,

³⁴ Adnan Çelik ve Tahir Akgemci, 1998, op. cit., s. 76.

³⁵ Müslüm Basılğan, 2003, op.cit., s. 20.

³⁶ Ibid, s. 76.

³⁷ Tahir Akgemci, 2001, op. cit., ss. 14-16.

³⁸ Kartal Türk, 2003, op. cit., s. 18.

³⁹ Alövsat Müslümov, **21. Yüzyılda Türkiye’de KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri**, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2002, ss. 12-13.

kalite kontrol, ambalaj ve zamanında teslim gibi konularda stratejik pazarlama eksikliğine, dış pazarlara girme maliyetlerinin yükselmesine ve optimum stok bulundurma konusunda yetersizliklere vesile olmaktadır.⁴⁰

Yeterli pazar gücüne sahip olamamalarına ve ortak bir tavır alarak alım ve satım tekelleri karşısında güçlerini arttıramamalarına bağlı olarak, üretim hacimlerinin küçük olmasından ötürü KOBİ'ler; hammadde, işçilik ve üretimde ölçek ekonomilerinden yararlanamamaktadırlar. Bu nedenle, üretim maliyetleri yükselmektedir. Gerek yüksek üretim maliyetleri gerekse küçük üretim hacimleri, KOBİ'lerin büyük ihalelere girmelerini ve benzeri etkinliklere katılmalarını engellemektedir.

Bunlara ilaveten, KOBİ'ler finansal kredi kurumlarına, fon tahsisinde gerekli olan teminatları göstermekte zorlanmakta, onlara yeterince güvence gösterememektedirler. Bu durum, dış kaynak bulmakta ve sermaye piyasalarından faydalanmakta sıkıntı yaratmaktadır. Kısıtlı başlangıç sermayeleri ve mali kurumlardan yeterli fon desteğini görmemeleri, KOBİ'lerin kapasite artırımına gitme imkanlarını da kısıtlamaktadır.⁴¹

Son olarak, KOBİ'lerin, finansal planlama yetersizliklerine ilaveten, satış dalgalanmalarının ve rekabetin olumsuz etkilerine maruz kalmaları, onların kaynak darboğazına düşme ihtimallerini oldukça yükseltmektedir.⁴² Bu ekonomik sıkıntılar KOBİ'leri, iflas etme ve bağımsızlığı kaybetme riski ile karşı karşıya bırakabilmektedir.

Görüldüğü gibi, temelde, esnek ve sınırlı talebi olan mal üretebilme, talep değişikliklerine hızlı uyum sağlayabilme, çalışanlar arası güçlü işbirliğini destekleme ve bölgeler arası dengeli büyümeyi teşvik etme avantajlarına sahip olan KOBİ'lerin, finansal planlama yetersizliği, ölçek ekonomilerinden yararlanamama, teknik ve sektörel bilgi eksikliği, kısıtlı başlangıç sermayesi ve kurulum yerlerine bağlı olarak faaliyet gösterdikleri pazarın darlığı gibi çeşitli dezavantajları da mevcuttur.

⁴⁰ Kartal Türk, 2003, op. cit., s. 18.

⁴¹ Mehmet Behzat Ekinci, 2003, op. cit., s. 21.

⁴² Berna İmrek, 2002, op. cit., ss. 25-27.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

I. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN AVRUPA BİRLİĞİ EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

1973 yılında yaşanan “petrol bunalımı” Avrupa’da uzun süreli işsizliğin % 40 oranına ulaşmasının temel nedeni olarak görülmüştür.⁴³ Artan işsizlikten ötürü yaşanan ekonomik sıkıntılar, gerek sosyal refah düzeyini gerekse istihdamı arttıran küçük ve orta ölçekli işletmelerin değerini ön plana çıkarmıştır.

Bu doğrultuda Avrupa Birliği genelinde KOBİ’leri destekleyici politikalar geliştirilmiş ve kısa sürede uygulamaya konulmuştur. Böylelikle, AB’deki KOBİ’lerin sayısı 1992 yılında 15.7 milyona, 1995 yılında 16.4 milyona ve 2003 yılında ise 19.3 milyona yükselmiştir.

1985 yılından itibaren küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik olarak geliştirilen politikalar, o dönem içerisinde ortaya çıkan işsizlik sorununa çözüm olanakları yaratma ve 1992 yılında yürürlüğe girecek olan Avrupa Tek Pazarına KOBİ’leri uyumlaştırma amaçlarını gütmüştür.⁴⁴

Şekil 2’den de görüldüğü gibi, 1988-1990 yılları arasında tüm işletme ölçeklerinde bir artış mevcuttur. İncelenen dönemde gerek izlenen politikaların gerek yapılan teşviklerin etkisiyle, küçük, orta ve mikro ölçekli işletmelerin genel istihdamdaki paylarında belirgin bir artış söz konusudur.

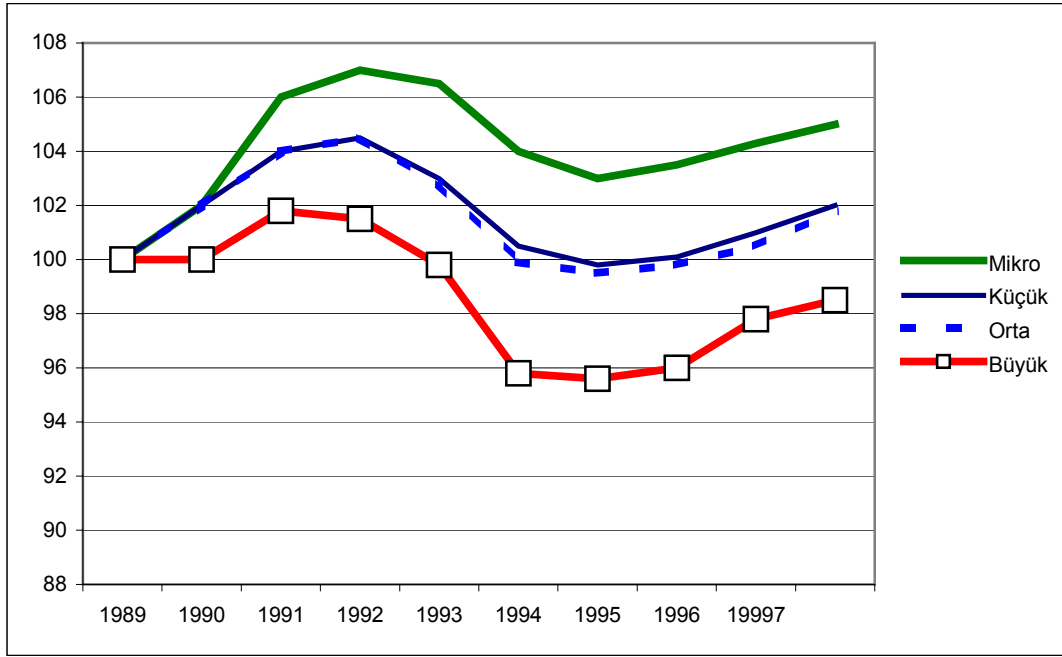
Avrupa Birliği genelinde fark edilir biçimde, sosyal refah düzeyinin artışına yaptıkları katkı sonucu, Avrupa Komisyonu, KOBİ'lere ilişkin bir raporunda söz konusu işletmelerin ekonomik sisteme olan bu katkılarını şu şekilde özetlemektedir;

⁴³ Tekin Akıllıoğlu, “Avrupa Sosyal Şartı” Üzerine Bazı Gözlemler, 13 Ağustos 2006, s. 2. <http://www.idare.gen.tr/akillioglu-sosyalsart.htm> (10 Temmuz 2006).

⁴⁴ Mustafa Altıntaş, **Ekonomik Bütünleşmeler Gümrük Birliği ve Türkiye “KOBİ”ler Açısından Yaklaşım**, KOSGEB, Ankara, 1995, s. 66.

"...Sayıları ve değişik konulardaki çalışmaları, üretim, ticaret ve hizmet alanlarında yer alan tüm sektörlerde var olan etkileri, istihdama ve belli yörelerin refah düzeylerine katkıları nedeniyle, bu işletmeler ticari ve endüstriyel yapının gerekli bir bölümüdürler. Bunun yanı sıra, ekonominin dinamikliğinin ve canlılığının da kaynağıdırılar"⁴⁵.

ŞEKİL 2
AB-19'DA İSTİHDAMIN GELİŞİMİ
(1989-1997 DÖNEMİ)

Kaynak: Meral Sayın ve Mustafa Akan Fazlıoğlu, **Avrupa Birliği'nde KOBİ Destekleme Programları ve Diğer Teşvik Araçları**, KOSGEB, Ankara, Şubat 1997, s. 9.

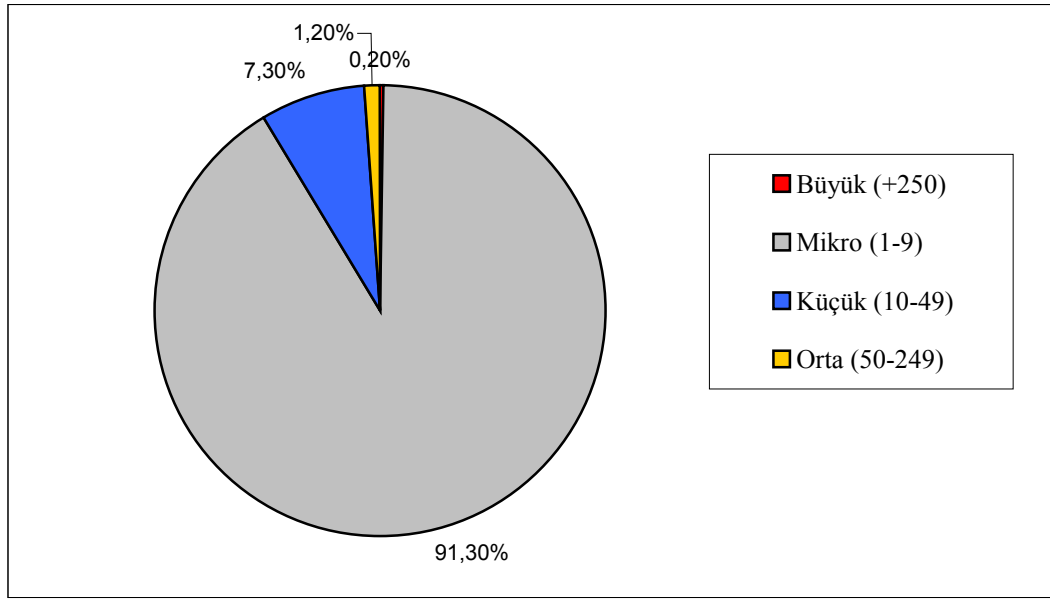
Avrupa Parlamentosu da, KOBİ'lerin tek pazara geçişte istihdama olumlu etkilerinin olduğunu, piyasalarda kalite artışı teşvik ettiklerini, farklılaşma yarattıklarını ve esneklik sağlama açısından önemli bir role sahip olduklarını belirtmektedir. Ayrıca, KOBİ'lerin politik, ekonomik ve sosyal şartlardaki değişimlere gereken tepkiyi verebilme yeteneğine sahip olmalarından ötürü, büyük şirketlere nazaran daha iyi durumda olduklarını da ifade etmiştir.⁴⁶

⁴⁵ Tahir Akgemci, 2001, op. cit., s. 19.

⁴⁶ Murat Konç, 2002, op. cit. s. 49.

Günümüzde, 1980’li yıllardan itibaren artan önemlerine paralel olarak KOBİ’ler, 2003 yılında, Avrupa Birliği’ndeki işletmelerin % 99’dan fazlasını oluşturmaktadırlar.⁴⁷ Bu, işletmelerin % 91,3’ü mikro, % 7,3’ü küçük ve % 1,2’si orta ölçekli iken sadece % 0,2’si büyük ölçeklidir (Şekil 3).

ŞEKİL 3
AB-25’TE İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE İŞLETME SAYISI
(2001 YILI, % DAĞILIM)

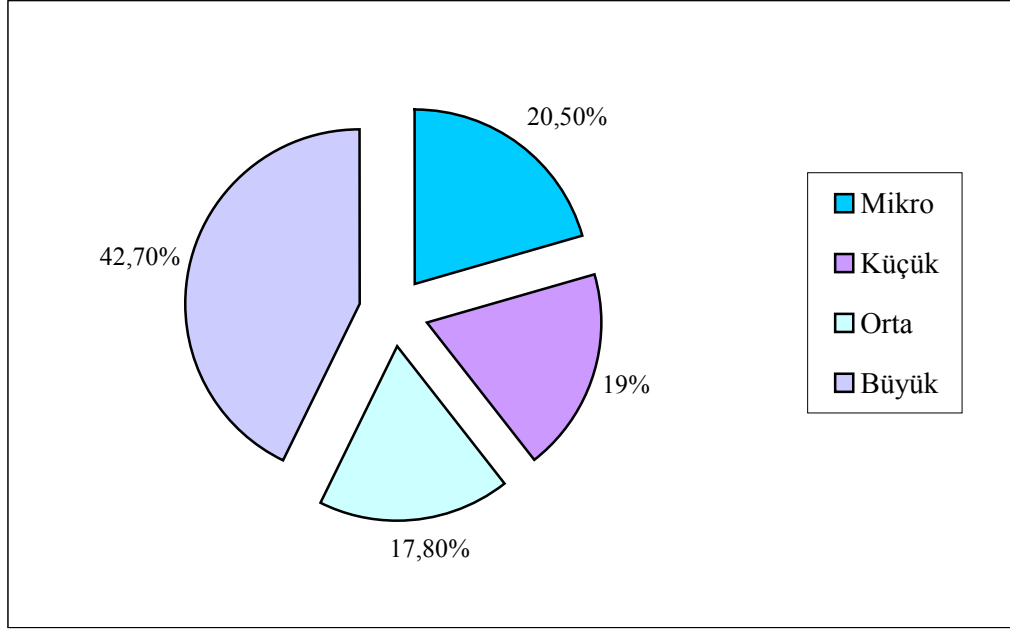

Kaynak: Commission of the European Communities, **The Activities of the European Union for Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) SME Envoy Report {COM(2005) 30 Final}**, Brüksel, 8 Şubat 2005, s. 7.

Küçük ve orta ölçekli işletmeler, yalnızca Avrupa içerisindeki işletmelerin çoğunluğunu değil aynı zamanda Avrupa işgücünün, tecrübesinin ve ekonomik faaliyetlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Nitekim, KOBİ’ler ve büyük ölçekli işletmelerin yaratılan katma değerdeki payları sırasıyla % 57,3 ve % 42,7’dir (Şekil 4).

⁴⁷ European Commission (a), **2003 Observatory of European SMEs**, Enterprise Publications, No:7, Lüksemburg, 2004, s. 5.

ŞEKİL 4
AB-25’TE İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE YARATILAN KATMA DEĞER
(2003 YILI SONU İTİBARIYLA, % DAĞILIM)

Kaynak: Manfred Schimemann, “Statistics in Focus: SMEs and Entrepreneurship in the EU”, Eurostat No: 24/2006, Brüksel, 20 Eylül 2006, s.1.

KOBİ’lerin ve büyük işletmelerin AB üyesi ülkeler bazında yarattıkları katma değer Tablo 6’da özetlenmiştir. Ekonomik faaliyetlerin yaklaşık % 30’unu yaratan mikro ölçekli işletmeler, katma değer de yaklaşık beşte birini yaratmaktadırlar. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin yarattığı katma değer ise, sırasıyla % 19,1 ve % 17,8 olup paralellik arz etmektedirler. 2003 döneminde Avrupa Birliği’nde büyük işletmeler, en büyük katma değeri yaratan işletmelerdir.

Avrupa işgücünün önemli bir bölümünü oluşturan, 2003 yılında sayıları 19 milyondan fazla olan KOBİ’ler, yaklaşık 140 milyon kişiye istihdam sağlamışlardır (Tablo 7). Buna karşın aynı dönemde 40.000 civarında olan büyük işletmeler, tüm girişimlerin % 0.2’sini temsil edebilmektedirler.⁴⁸

⁴⁸ Ibid, ss. 24-26.

TABLO 6
AB-25’TE İŞLETME ÖLÇEĞİNE GÖRE YARATILAN KATMA DEĞER
(2003 YILI, % DAĞILIM)

	Mikro	Küçük	Orta	Büyük
Belçika	19,3	*	19	*
Çek Cumhuriyeti	20,4	17,1	19,3	43,2
Danimarka	23,4	21,2	*	*
Almanya	15,6	18,3	18,6	47,6
İspanya	26,8	24,5	17,1	31,6
Fransa	19,6	18,2	16	46,2
İtalya	31,7	22,4	16,3	29,6
Letonya	*	25,6	27,6	*
Litvanya	9,2	21,8	25,3	43,6
Macaristan	17,2	16,2	18,4	48,2
Avusturya	18,9	*	*	*
Polonya	16	11	21,4	51,7
Portekiz	22,5	21	21,9	34,6
Slovenya	19,2	17,6	*	*
Slovakya	11,7	12,3	17,6	58,3
Finlandiya	18,1	16	19	46,8
İsveç	17,6	*	19,1	*
İngiltere	17,9	16,1	16,5	49,4
AB-25	20,5	19,1	17,8	42,7

(*) Veriler yok veya tutarlı değil.

Kaynak: Manfred Schimemann, 2006, s. 2.

Sonuç olarak, istihdamın yaklaşık % 67,2’sini ve katma değer % 57’sini sağlayan küçük ve orta ölçekli işletmeler AB-25’in ekonomisinde⁴⁹ önemli bir rol üstlenmektedirler.

⁴⁹ Aracı kurumlar, bankacılık ve finans sektörü dışarıda tutulmak üzere.

TABLO 7
2003 YILINDA, AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KOBİ'LER*

		KOBİ				Büyük Ölçekli İşletme	Toplam
			Mikro	Küçük	Orta	Toplam	
Teşebbüs Sayısı	1.000	17.820	1.260	180	19.260	40	19.300
İstihdam	1.000	55.040	24.280	18.100	97.420	42.300	139.720
İşletme Başına İstihdam		3	19	98	5	1.052	7
Teşebbüs Başına Katma Değer (Avro)	1.000	120	1.180	8.860	280	126.030	540

(*) Tablo, 15 AB üyesi ülkeyi (Avusturya, Belçika, Danimarka, Almanya, Yunanistan, İspanya, Fransa, Finlandiya, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, İsveç ve İngiltere) ve dört EFTA üyesi ülkeyi (İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve İsviçre) kapsamaktadır.

Kaynak: European Commission (a), 2004, s. 26.

II. AVRUPA BİRLİĞİN'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE GENEL BAKIŞ

Bilindiği üzere, 25 Mart 1957'de imzalanan, Roma Antlaşması Birlik içi tarifelerin yıllar içerisinde azaltılarak, 12 yıl içerisinde sıfıra indirilmesini öngörmektedir. Belirlenen süreden önce, 1 Temmuz 1968 tarihinde, tarifelerin kaldırılması ile iç pazarda malların serbest dolaşımı yönünde ilk adımı atılmıştır. Ancak gümrüklerin kaldırılması, üye ülkeler arasında ticareti önlemek adına görünmeyen engellerin⁵⁰ alınmasına vesile oluşturmuştur. Bu görüşmelere paralel olarak, 1993 yılının başında uygulamaya konulan "Avrupa Tek Senedi" ile, bölge içindeki sınır gümrükleri kaldırılmış ve görünmez engellerin giderilmesine çalışılmıştır. Tek Pazar ile gerek işgücü gerekse hizmet ve/veya malların sınır ötesi, AB üyesi ülkelere giriş çıkışı kolaylaşmıştır.

Büyüyen Pazar, sağladığı bir çok avantajın yanında, rekabeti arttırmış ve rekabet gücü olmayan firmaların hayatta kalma şansını azaltmıştır. Kuşkusuz bu durumdan en çok etkilenen işletmeler Avrupa Birliği'nin gayri safi yurt içi

⁵⁰ Örneğin; yüksek sağlık ve/veya güvenlik standartları; ileri idari, yasal ve teknik standartlar.

hasılasının (GSYİH) yarısından fazlasını⁵¹ karşılayan KOBİ'ler olmuştur. Örneğin; ortak pazarda faaliyet gösteren KOBİ'ler, kendi ülkeleri dışındaki bir AB üyesi ülkede faaliyette bulundukları zaman vergiye ilişkin çeşitli sorunlar yaşamışlardır.

Ayrıca, sınır ötesi faaliyetler, büyük işletmelere kıyasla KOBİ'lerin hem yüksek işletme vergisi hem de yüksek katma değer vergisi (KDV) ödemesine sebep olmakta bu durum da onların maliyetlerini arttırmaktadır.⁵² Bu nedenle, Avrupa Birliği genelinde, KOBİ'lerin % 14,2'si büyük işletmelerin ise % 9,9'u KDV vergilendirilebilecek faaliyetlerini sabit kuruluşlarının olduğu ülkeden başka bir üye ülkeye taşımamaktadırlar.⁵³ Bu nedenle, Komisyon Avrupa ortak pazarında birden fazla üye ülkede iş yapan işletmelere AB genelindeki faaliyetleri için konsolide edilmiş kurumlar vergisi uygulanmasını önermiştir.⁵⁴

Komisyon ayrıca AB ortak pazarında faaliyet gösteren KOBİ'lerin karşılaşacakları her türlü vergi zorluğu için muhtemel çözüm önerileri içeren COM/05/702 sayılı tebliği uygulamaya koymuştur.⁵⁵ Bu tebliğde öne sürülen sistem, temelde; AB üyesi ülkeler arasında gönüllülük esasına dayalı karşılıklı vergi tanıma sistemidir. Buna göre Komisyon, KOBİ'lerin işletme vergi kârlarını işletmenin ana şirketinin veya merkez ofisinin bulunduğu ülkedeki vergi kurallarına göre hesaplanmasını önermiştir. Böylelikle başka bir üye ülkede şube ya da bağlı ortaklık açmak isteyen KOBİ vergilendirilebilecek kârlarını hesaplarken, kendi ülkesinde kullandığı, tanıdık olduğu vergi kurallarını uygulayabilecektir. Bu uygulama her ne kadar KOBİ'ler için teşvik edici olsa da üye ülkelerde uygulanma ve karşılıklı tanıma konusunda sıkıntılar mevcuttur. Bu nedenle vergi alanında geliştirilecek stratejilerle, Avrupa Birliği üyesi ülkeler başarıyı ödüllendirici, yeni işletme kurmayı

⁵¹ EuroActive, **Experts: ICT and SMEs are the Motor of the European Economy**, 12 Haziran 2006, s.1, <http://www.euroactiv.com/en/innovation/experts-ict-smes-motor-european-economy/article-155933> (16 Ekim 2006).

⁵² European Commission (Taxation and Customs Union), **Home State Taxation**, 16 Ocak 2006, s. 1, http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/company_tax/home_state_taxation/index_en.htm (17 Ekim 2006)

⁵³ European Commission (b), **Taxation Papers: European Tax Survey**, Office for Official Publications of the European Communities, No: 3/2004, Lüksemburg, 2004, ss. 10-60.

⁵⁴ European Commission (Taxation and Customs Union), 2006, op. cit., s. 1.

⁵⁵ Ibid.

özendirici ve küçük işletmelerin büyüyerek iş yaratmasına imkan sağlayıcı olmalıdırlar.

AB genelinde vergi konusunda yaşadıkları sıkıntılara ilaveten KOBİ'ler finansal kaynak bulmada da zorluklar yaşamaktadırlar. Avrupa Birliği KOBİ'lerin finansal kaynak bulmakta yaşadıkları sıkıntıları azaltmak için bir çok strateji geliştirmektedir. Bunlardan biri Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen ve Avrupa Yatırım Bankası (AYB) tarafından yürütülen, bankalara KOBİ'lerin aldığı krediyi geri ödeme garantisi veren KOBİ Garanti Hizmetidir.⁵⁶ Avrupa Yatırım Fonu (AYF), 2003 yılı sonunda 48 aracı kurum ile toplam yaklaşık 308 milyon Avro değerinde kontrat imzalayarak KOBİ Garanti Hizmeti'nin işlevini arttırmıştır.⁵⁷ Bu hizmet ile girişimciler arzularını gerçeğe dönüştürebilecek finansal güce sahip olmuşlardır. Bu bağlamda, 2003 yılı sonunda toplam 166.279 KOBİ bu hizmetten yararlanmıştır.⁵⁸

TABLO 8

AVRUPA YATIRIM BANKASI'NIN KOBİ DESTEK MEKANİZMALARI

	Yararlanıcılar	Miktarı
AYB Kredileri (Küresel Fonlama)	Yıllık cirosu 50 milyon Avro'yu ve yıllık bilanço tutarı 43 milyon Avro'yu geçmeyen KOBİ'ler	12.5 milyon Avro ve Yatırım maliyetinin % 50'si
AYF Risk Sermayesi Faaliyetleri	Yıllık cirosu 50 milyon Avro'yu ve yıllık bilanço tutarı 43 milyon Avro'yu geçmeyen ve bağımsız KOBİ'ler	Kullanılan kredi miktarına göre sermayenin % 10 ila % 35'i
AYF KOBİ Portfolyo Garantisi	KOBİ'ler doğrudan AYF'ye başvurarak yararlanamazlar*	Risk altında olan varlıklarının % 20'si
JEREMIE	Yıllık cirosu 50 milyon Avro'yu ve yıllık bilanço tutarı 43 milyon Avro'yu geçmeyen KOBİ'ler	Programın bütçesi, yerel durumlara göre belirlenecektir

(*) AYF, finansal aracı kuruluşlarla çalışır, KOBİ'lere doğrudan yatırım yapmaz. Bu aracı kurumlar faaliyetleri yürütme yetkisine sahiptirler. AYF, bireysel yatırımlarla veya kredi kararlarıyla ilgilenmez.

Kaynak: European Investment Bank, **Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs)**, 2006, s. 1, <http://www.eib.org/sme> (31 Eylül 2006).

⁵⁶ CORDIS (Financing Innovation), **The SME Guarantee Facility of the Growth and Employment Initiative**, 9 Ocak 2002, s.1, <http://cordis.europa.eu/finance/src/sme.htm> (31 Eylül 2006).

⁵⁷ Commission of the European Communities, 2005, op. cit., s. 24.

⁵⁸ Ibid.

KOBİ'lere finansal kaynak yaratmakta, sıkça kullanılan bir diğer hizmet ise küresel fonları dolaylı olarak KOBİ finansmanına yönlendiren AYB uygulamasıdır. Bu uygulama, 2000-2003 dönemi için AB küresel kredi faaliyetlerinin üçte biri dolaylarındadır. Sözü edilen dönemde Avrupa Yatırım Bankası AB ortaklı kurumlara toplam değeri 44 milyar Avro olan kredilerinde aracı kurum görevi görmüştür.⁵⁹ AYB grubunun KOBİ'leri desteklemekte kullandığı temel mekanizmalardan bir diğeri olan Mikro'dan Ortaya tüm Girişimler için Ortak Avrupa Kaynakları (JEREMIE), destek mekanizması ise, 2007-2013 bütçe döneminde uygulamaya konulacak olup danışmanlık ve teknik destek, risk sermayesi ve özsermaye ve son olarakta geri ödeme garantisi (KOBİ kredileri ve mikrokredi borçları için) finansal araçlarını kullanmayı planlanmaktadır (Tablo 8).

Makroekonomik denge içerisinde, en az vergi veya fon yaratılması kadar önemli olan bir diğer husus, şirketlerin karşılamak zorunda oldukları çevre düzenlemeleridir. Küçük şirketler, tek başlarına olmasa da bütünün çevre üzerinde yarattığı baskı, en az büyük şirketler kadar fazladır. İşte bu sebeple, AB çevre politikası, KOBİ'lerin hem tesislerinden hem de ürettikleri mal ve hizmetlerden kaynaklanan kirliliği azaltarak, sürdürülebilir büyümeyi teşvik edici olarak tasarlanmaktadır. Bilindiği üzere, çevre düzenlemeleri ile sadece doğal yaşamın korunmasına katkı sağlanmış olmamakta aynı zamanda kaynak kullanımı optimize edilerek çevresel verimlilik sağlanmaktadır. İşletmeler optimum kaynak kullanımıyla maliyetlerini düşürmektedirler. Düşük maliyetten ötürü genel fiyat seviyesi düşmekte buna paralel olarakta toplumun refah düzeyi artmaktadır. AB genelinde, gelişmiş üye ülkelerin KOBİ'leri bile, sadece AB iç pazarında aranan temel çevre düzenlemelerine uymakta, çevresel verimlilik düşüncesinden uzak durmaktadırlar.⁶⁰

A. İşletme Sayıları Açısından Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler

23 milyon girişim ve yaklaşık 75 milyon istihdam ile ortaya çıkan her iki yeni işten birinin yaratıcısı olan KOBİ'ler, AB ekonomisinin en büyük aktörüdürler.⁶¹

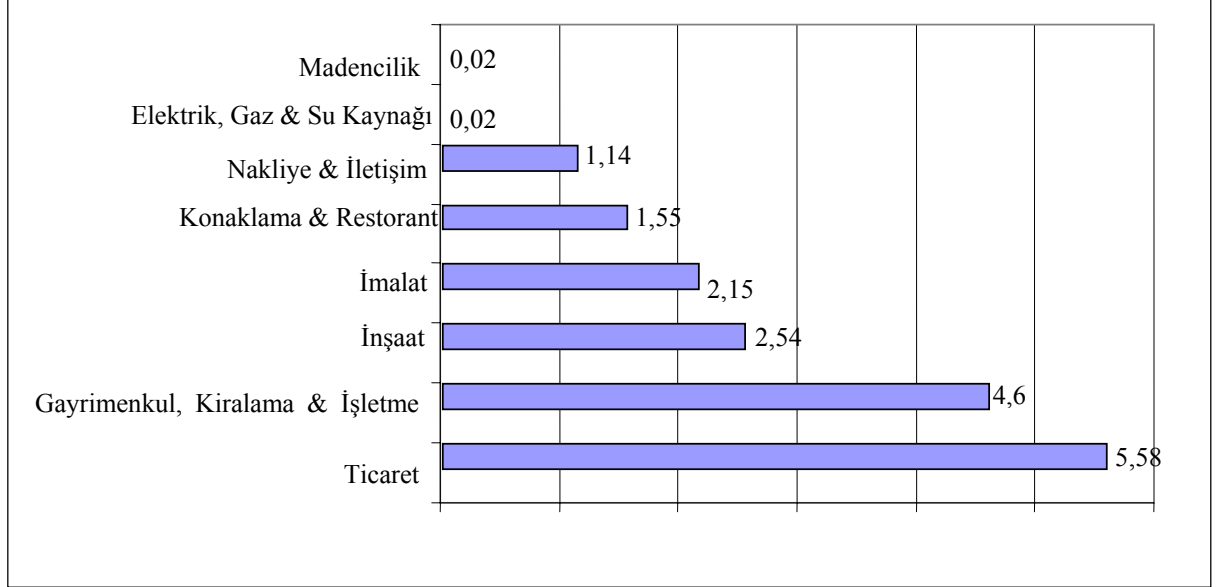
⁵⁹ Ibid, s. 25.

⁶⁰ ECOTEC (Research and Consulting), **Report on SMEs and the Environment**, 17 Şubat 2000, ss. 60-62, <http://ec.europa.eu/environment/sme/pdf/smestudy.pdf> (31 Ekim 2006).

⁶¹ EuroActive, 2006, op. cit., s. 1.

Avrupa Birliği'nde finansal hizmetler hariç yaklaşık 18 milyon işletme bulunmaktadır.⁶² İşletme sayısı en fazla olan sektör ise, ticarettir (Şekil 5).

ŞEKİL 5
2003 YILINDA, AB-25 İŞLETME SAYISI
(MİLYON ADET)

Kaynak: Eurostat, 2006, s. 12.

Harita 1, AB üyesi ülkelerde girişim yoğunluğunun ülkeler arası değişimini özetlenmektedir. Örneğin; bin kişi başına 80 fazla girişim Çek Cumhuriyeti ve Malta'da, bin kişi başına 20 az girişim ise Slovakya, Romanya ve Litvanya'da yer almaktadır.

AB ekonomisindeki işletmelerin büyük bir çoğunluğunu, küçük ve orta ölçekli işletmeler oluşturmaktadır (Şekil 6). KOBİ'ler içerisindeki en önemli pay ise % 91 ile mikro ölçekli, 10 kişiden az işçi istihdam eden işletmelere aittir. Mikro ölçekli bu işletmelerin yarısı, kendisi ve aile çalışanlarından başka kimseyi istihdam etmeyen işletmeler olup sayıları yaklaşık 9 milyondur.⁶³

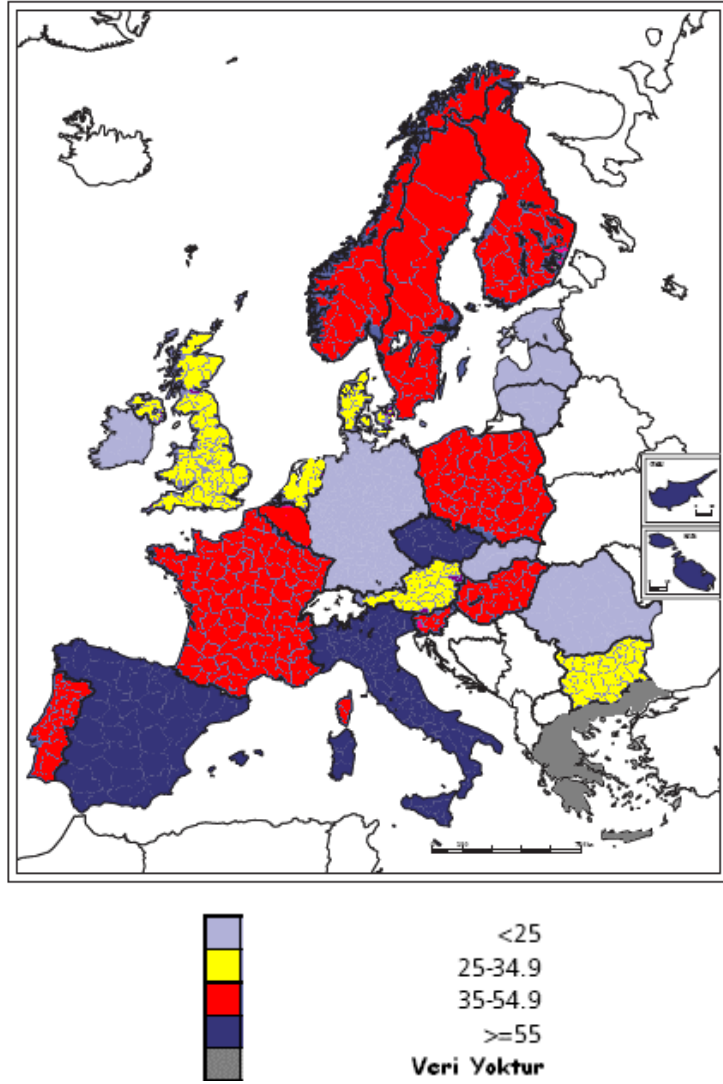
Girişimlerin yapısı, üye ülkeler arasında farklılıklar göstermektedir. AB'ye üye güney ülkelerinin çoğunda, ekonomik faaliyetlerde KOBİ'ler özellikle de mikro

⁶² Eurostat, **Key Figures on European Business**, Lüksemburg, Haziran 2006, s. 12.

⁶³ European Commission (a), 2004, op. cit., s. 25.

ölçekli işletmeler hakimdir. Ancak Polonya’da, girişimlerin neredeyse tamamını mikro ölçekli işletmeler temsil etmektedir.

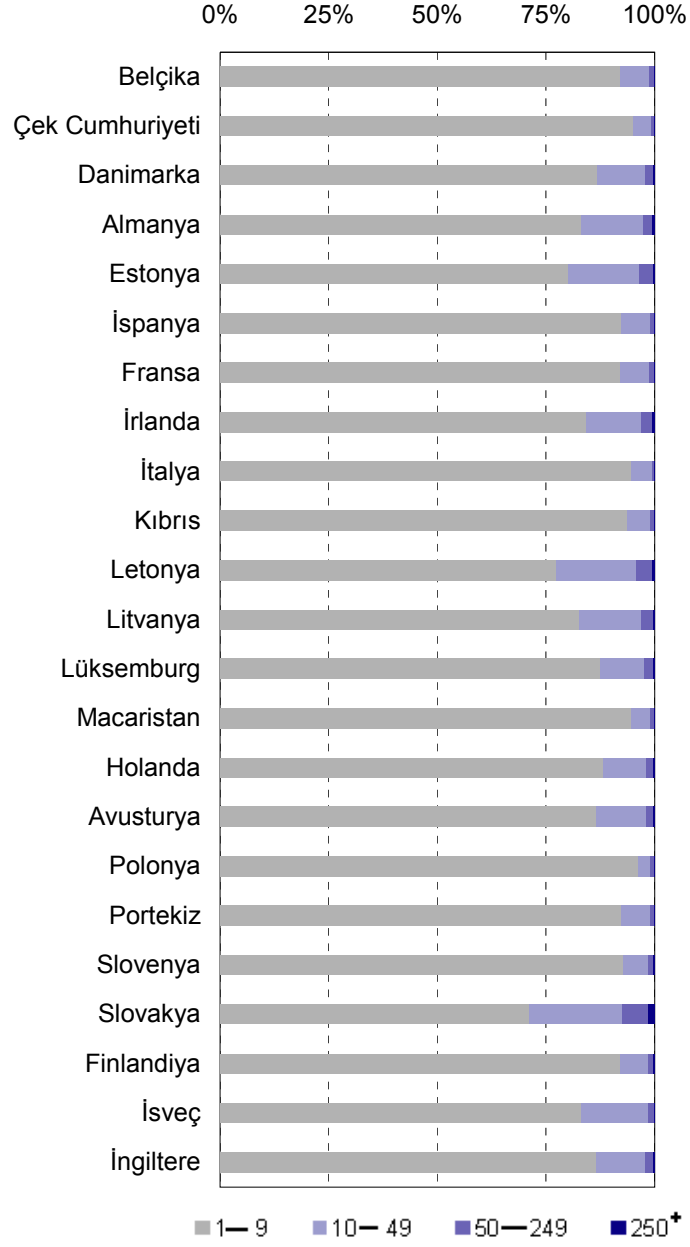
HARİTA 1
2003 VERİLERİNE GÖRE, GİRİŞİMLERİN YOĞUNLUĞU
(1000 KİŞİ BAŞINA)

Kaynak: Eurostat, 2006, s. 13.

Tablo 9’da AB 19’deki işletme sayıları özetlenmiştir. Buna göre; KOBİ’lerin, İtalya’daki % 96’sı, Almanya’da % 88’i, İspanya’da ise % 93’ü mikro ölçeklidir.

ŞEKİL 6
BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE İŞLETME SAYISI
(2003 YILI, % DAĞILIM)

Kaynak: Eurostat, 2006, s. 41.

TABLO 9
AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İŞLETME SAYILARI
(2003 YILI, 1.000 ADET)

	Mikro	Küçük	Orta	KOBİ	Büyük	Toplam
Avusturya	233	30	5	268	1	269
Belçika	408	25	4	437	1	438
Danimarka	180	21	4	205	1	206
Finlandiya	207	12	2	221	1	222
Fransa	2.326	144	25	2.495	6	2.501
Almanya	2.656	307	44	3.007	11	3.018
Yunanistan	752	16	2	770	0	770
İrlanda	83	12	2	97	0	97
İtalya	4.290	177	19	4.486	3	4.489
Lüksemburg	21	3	1	25	0	25
Hollanda	517	43	9	569	3	572
Portekiz	648	39	6	693	1	694
İspanya	2.499	156	19	2.674	3	2.677
İsveç	454	27	4	485	1	486
İngiltere	1.996	200	31	2.227	8	2.235
AB 15	17.272	1.211	176	18.659	39	18.698
İzlanda	28	1	0	29	0	29
Norveç	218	17	3	238	1	239
İsviçre (Lihteştayn dahil)	306	32	6	344	1	345
AB 19	17.824	1.261	185	19.270	40	19.310

Kaynak: European Commission (a), 2004, s. 77.

B. Sektörlere Göre Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler

İşletmelerin büyüklüklerine göre, üretim faaliyetleri farklılıklar göstermektedir. Örneğin, imalat ve enerji sektöründe büyük ölçekli şirketler faaliyet göstermektedir. Aynı durum, iletişim sektörü ve büyük ölçekli hava ve deniz taşımacılığı içinde geçerlidir.

İşletme hizmetleri, bankacılık gibi bir çok büyük ölçekli faaliyeti kapsamaktadır. Ancak, gayrimenkul alanı gibi, mikro ölçekli olan işletmeler de burada yer almaktadır.⁶⁴ İnşaat, ticaret, otel ve restoran hizmetleri ve kişisel

⁶⁴ Ibid, s. 29.

hizmetler genelde küçük ölçekli faaliyetlerdir. Şekil 7’de görüldüğü gibi, bu sektörlerde, işletme başına istihdam edilen işçi sayısı az olup, KOBİ’ler ağırlıktadır.

AB-25’te işletmelerin sektörel dağılımı incelendiğinde, tüm hizmet sektörlerinde, ticaret sektörü başta olmak üzere, gayrimenkul, kiralama ve işletme faaliyetlerinde ve inşaat sektöründe mikro ölçekli işletmelerin ağırlıklı olduğu saptanmaktadır. Sözü edilen hizmet sektörlerinin ölçek yapıları büyük farklılıklar göstermektedir. Örneğin, daha önce belirtildiği gibi, ulaşım sektöründe; hava yolu, deniz ve tren taşımacılığında büyük ölçekli işletmeler, kara yolu taşımacılığında ise mikro ölçekli işletmeler baskın durumdadır.

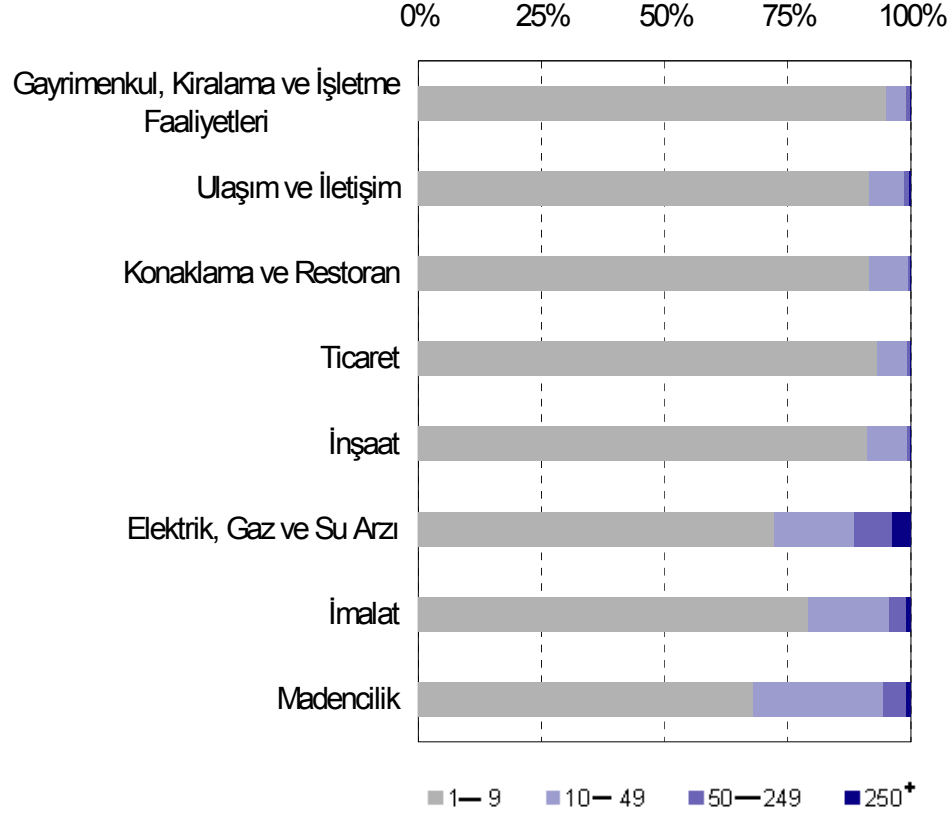
AB-25’te sınai sektörler ölçek yapılarında çok az farklılıklar göstermektedir. Özellikle elektrik, gaz ve su arzında, büyük ölçekli işletmeler pazarın % 4’ünü temsil ederken, orta ölçekli işletmeler % 8’ini temsil edebilmektedir.⁶⁵

Ayrıca Şekil 7’da belirtilen, bu sekiz temel sektörden 4’ü, AB-25’te, finans dışı ekonomide yaratılan katma değerin beşte dördünden fazlasını sağlamaktadır. Bu sektörler; imalat, gayrimenkul, kiralama ve işletme hizmetleri, ticaret, ulaşım ve iletişimdir. Bunlar sırasıyla katma değerin; % 31,8’ini, % 20,6’sını, % 19,4’ünü ve % 11,8’ini yaratmaktadırlar. AB-25’te yaratılan katma değerin sektörel bazda, işletme ölçeklerine göre dağılımı incelendiğinde, 2003 yılında, büyük işletmeler sektörel varlıklarının büyük bir bölümünü, imalat (% 54,9) ulaşım ve iletişim (% 66,7) sektörlerinden yaratmış, ticaret (% 29,6), gayrimenkul, kiralama ve işletme faaliyetlerinden⁶⁶ (% 28,9) ise nispeten daha az sektörel zenginlik yaratabilmişlerdir (Şekil 8).

⁶⁵ Eurostat, 2006, op. cit, s. 40.

⁶⁶ Şekil 7’de işletme faaliyetleri adı altında özetlenmiştir.

ŞEKİL 7
AB-25'TE SEKTÖRLERE GÖRE İŞLETME SAYISI
(2003 YILI, % DAĞILIM)

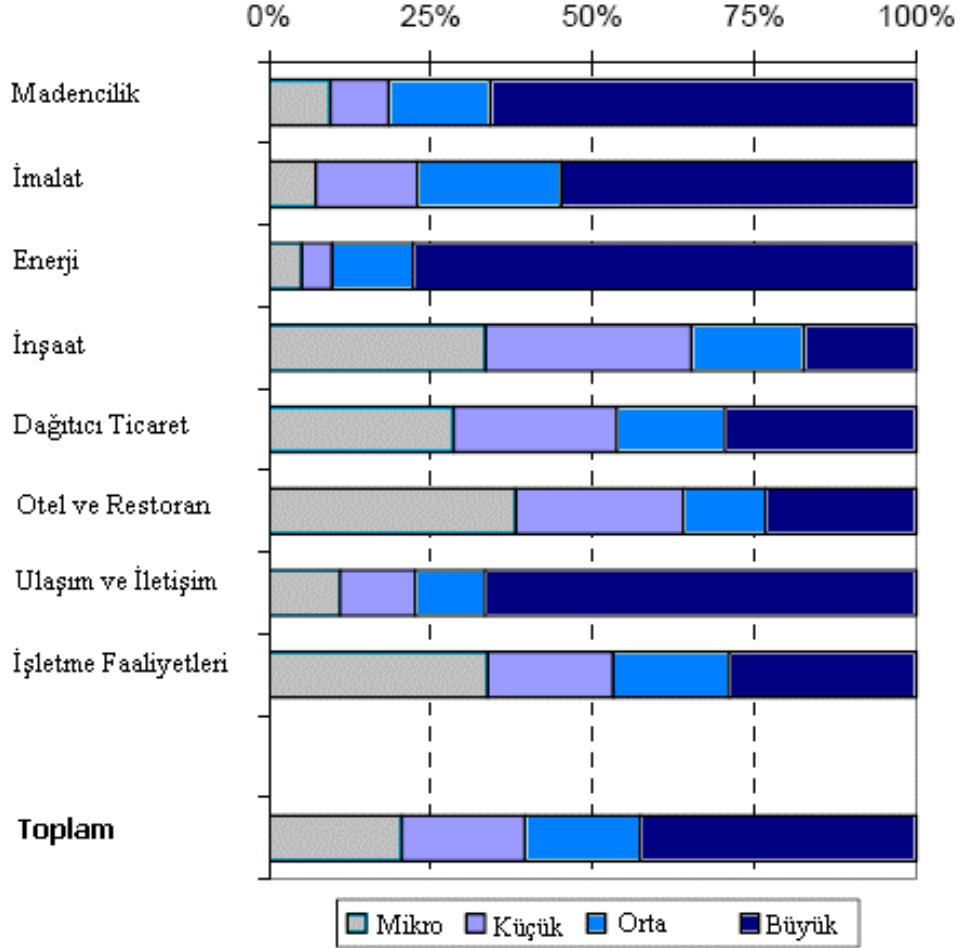
Kaynak: Eurostat, 2006, s. 40.

C. İstihdam Açısından Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler

Avrupa Birliği genelinde, girişimciler, hem kurulum, işletim ve üretim maliyetlerinin düşüklüğü hem de emek verimliliğinin yüksekliği nedeniyle, küçük işletmeler kurarak girişimlerine başlama eğilimindedirler. Bu nedenle, küçük işletmeler özellikle, emek-yoğun sektörlerde büyük işletmelere kıyasla daha önemli bir rol üstlenmekte ve AB-25'te, 250'den az işçi çalıştıran girişimler, finans dışı ekonomik faaliyetlerde, istihdam artışının temel tetikleyicisi olarak kabul edilmektedirler.

Avrupa Birliği'nin, (finans dışı) ekonomisinde, her on işletmeden dokuzu, 10 kişiden az sayıda işgücü istihdam etmektedir. Bu mikro ölçekli işletmeler tüm işlerin yaklaşık % 30'unu ve yaratılan katma değer beşte birini temsil etmektedir (Şekil 9).

ŞEKİL 8
AB-25'TE SEKTÖRLERE GÖRE YARATILAN KATMA DEĞER
(2003 YILI, % DAĞILIM)

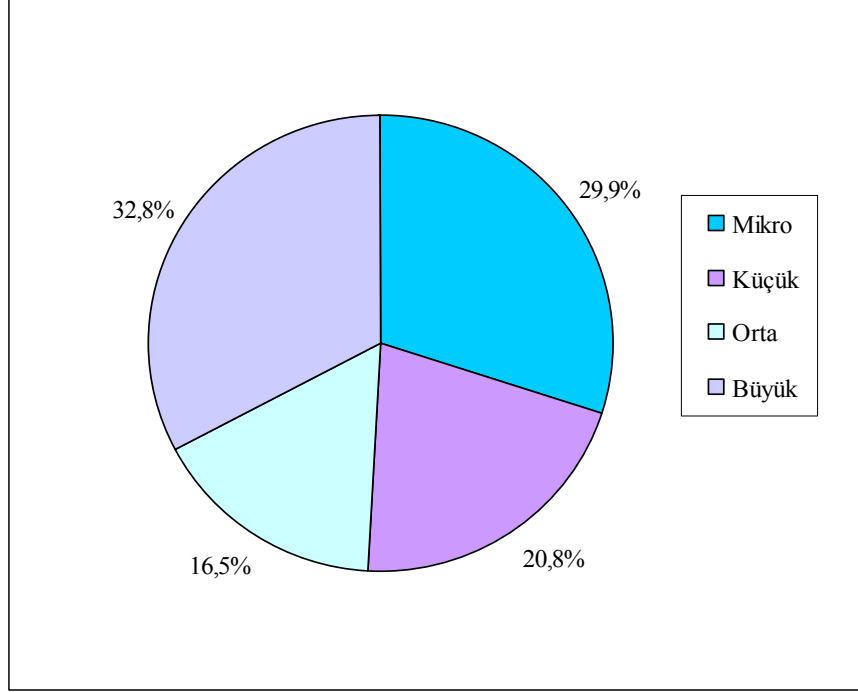

Kaynak: Manfred Schimemann, 2006, s. 3.

Küçük ve orta ölçekli işletmeler birlikte, finans dışı ekonomideki işgücünün üçte birinden biraz fazlasını (% 37,3), büyük işletmeler ise, finans dışı ekonomideki işgücünün yaklaşık üçte birini (% 32,8) istihdam etmektedirler.

Şekil 10'da, AB üyesi ülkeler bazında, işletme ölçeklerine göre istihdamın dağılımı özetlenmiştir. Ülkelere göre incelendiğinde, istihdamda İtalya (% 48) ve Yunanistan (%57)'da mikro ölçekli işletmeler en büyük paya sahip iken, Slovakya (% 52) ve İngiltere (% 48)'de büyük ölçekli işletme ağırlıklıdır.

ŞEKİL 9
AB-25’TE İŞLETME ÖLÇEKLERİNE GÖRE İSTİHDAM
(2003 YILI, % DAĞILIM)

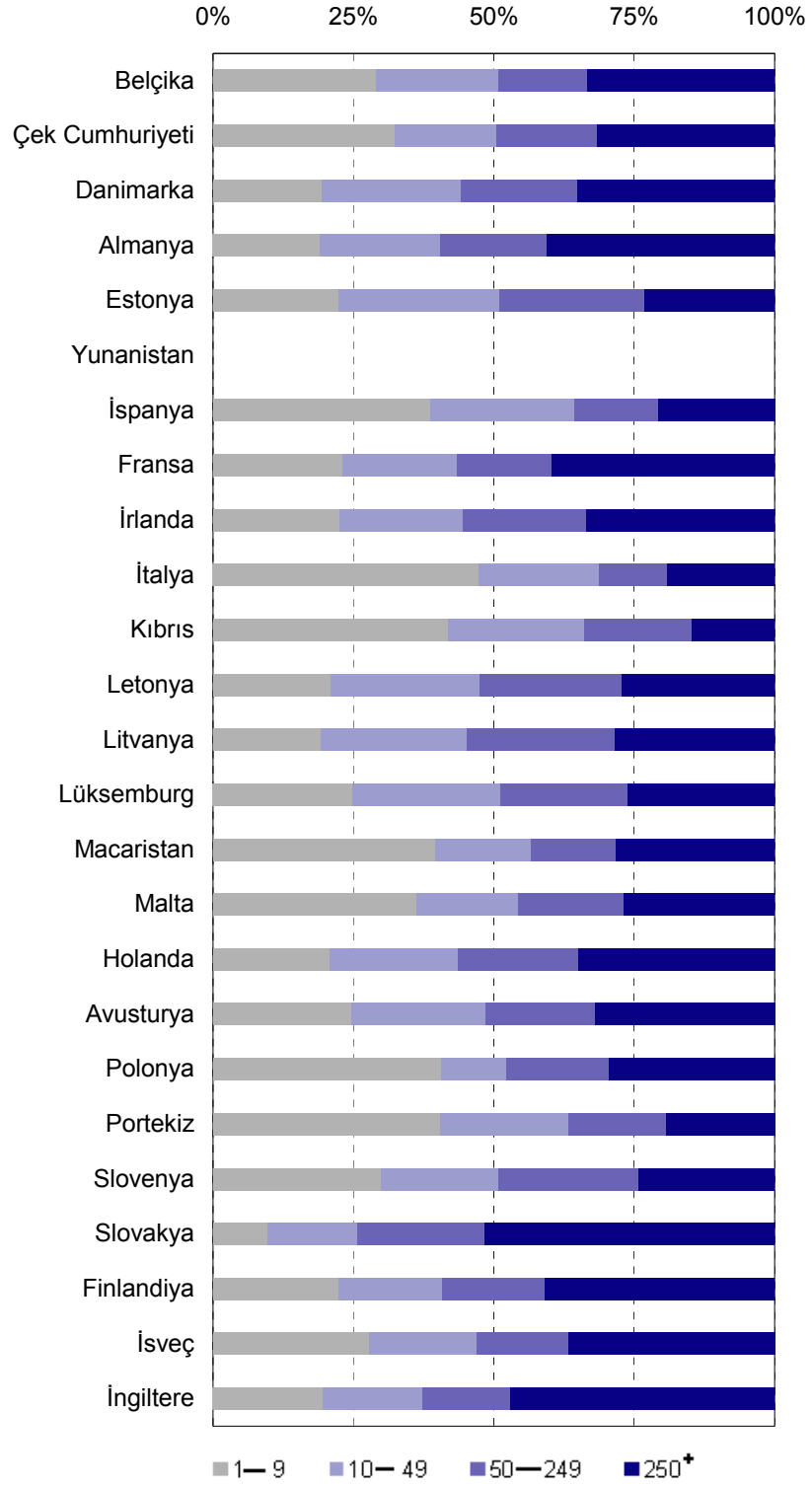
Kaynak: Eurostat, 2006, s. 42.

İşletmelerin çalışan yoğunluğu bulundukları faaliyete göre değişiklikler göstermektedir. Şekil 11 çalışan sayıları bazında, sektörlere göre, işletme ölçeklerindeki dağılımı özetlemektedir.

Hizmet sektöründe, motor ticareti ve gayrimenkul hizmetleri KOBİ’ler adına en çok katkıyı sağlayan sektörlerken, hava taşımacılığı ve iletişim hizmetleri en az katkıyı sağlayan sektörlerdir. Bu nedenle, hizmet sektöründe işletme ölçekleri bağlamında, bir genellemenin yapılamayacağı aşikârdır. İnşaat sektöründeki istihdamın büyük bir çoğunluğu KOBİ’ler tarafından karşılanmakta, bu durumda inşaat sektörünü, işletme ölçeği bakımından, endüstriyel sektörlerdense hizmet sektörüne daha yakın bir konuma taşımaktadır.

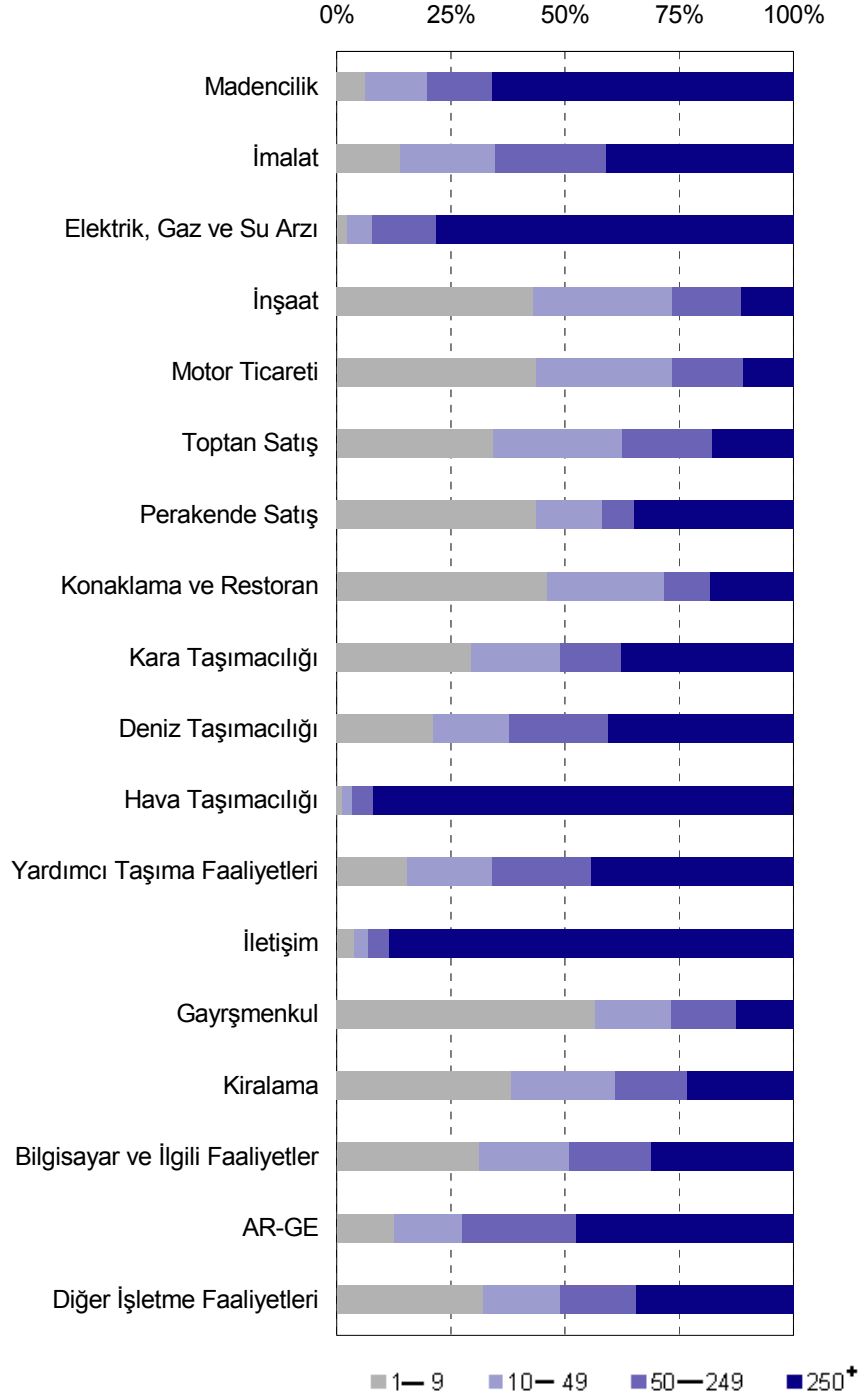
Küçük ve orta ölçekli işletmeler imalat sektöründe yadsınamaz bir boyutta istihdam sağlasalar da, endüstriyel faaliyetler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, yoğunluk büyük ölçekli işletmelerdedir.

ŞEKİL 10
AB-25’TE İŞLETME ÖLÇEKLERİNE GÖRE FİNANS DIŞI EKONOMİDEKİ
İSTİHDAM
(2003 YILI, % DAĞILIM)

Kaynak: Eurostat, 2006, s. 45.

ŞEKİL 11
2003 YILINDA, AB-25'TE SEKTÖRLERE GÖRE İSTİHDAM
(İSTİHDAM EDİLEN KİŞİ BAZINDA, % DAĞILIM)

Kaynak: Eurostat, 2006, s. 43.

III. AVRUPA BİRLİĞİN'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE İLİŞKİN İZLENEN POLİTİKALAR

23-24 Mart 2000 tarihlerinde Lizbon'da yapılan Avrupa Konseyi Zirvesinde, bilgiye dayalı ekonominin bir parçası olarak istihdamı, ekonomik reformları ve toplumsal uzlaştırmayı güçlendirmek üzere yeni bir strateji geliştirilmiştir. Bu stratejide 2010 yılına kadar Avrupa Birliği'nin, daha çok sayıda ve daha iyi iş olanaklarına sahip, daha büyük bir toplumsal uzlaşmayla, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi gerçekleştirebilecek, bilgiye dayalı dünyanın en rekabetçi ve en dinamik ekonomisi olması hedeflenmiştir.⁶⁷

Ekonomideki itici güç olan küçük ve orta ölçekli işletmelere, Lizbon hedeflerine ulaşabilmek için, çok önemli görevler düşmektedir. Bu nedenle, hedeflere ulaşmanın temel yöntemlerinden biri olarak KOBİ'lerin iş yaptığı ortamın kolaylaştırılması öngörülmüştür. Lizbon Stratejisi çerçevesinde güçlendirilen AB KOBİ politikası, rekabete engel olabilecek unsurların ve özellikle KOBİ'lerin iş süreçlerini yavaşlatan bürokratik engellerin ortadan kaldırılmasına öncelik vermektedir.⁶⁸

Bu önceliklere paralel olarak, AB üyesi ülkelerin KOBİ politikalarında ortak bir tutum belirlemesini sağlamak amacıyla, 2000 yılında Fiera Avrupa Konsey'i'nde, Küçük İşletmeler için Avrupa Şartı kabul edilmiştir.⁶⁹ AB üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanları, aşağıda sıralanan, 10 temel alanda somut adımlar atmayı, program ve projeler üretmeyi ve gerekli kaynakları tahsis etmeyi taahhüt etmişlerdir.⁷⁰

- Girişimcilerin eğitimi ve öğretimi,
- Daha ucuz ve daha hızlı iş kurma süreçleri geliştirilmesi,

⁶⁷ TÜSİAD, **Lizbon Avrupa Konseyi AB Başkanlar Konseyi Belgesi 23-24 Mart 2000 İstihdam, Ekonomik Reformlar ve Toplumsal Uzlaşma**, Lebib Yalkın Yayınları, İstanbul, Ocak 2003, ss. 7-11.

⁶⁸ Ibid, s. 13.

⁶⁹ European Commission, **Conclusion of the Maribor Conference on the European Charter for Small Enterprises, The Maribor Declaration**, Slovenya, 2002, http://ec.europa.eu/enterprise/enlargement/doc/maribor_declaration.pdf (10 Ağustos 2006).

⁷⁰ DPT, 2004, op. cit., s. 31-33.

- Daha iyi kanunlar ve mevzuat düzenlemesi yapılması,
- Nitelikli personel eğitiminin gerçekleştirilmesi,
- İnternette anında işlem imkanlarının yaygınlaştırılması,
- Tek pazardan daha çok yararlanılması,
- Vergilendirme ve finansal konularda iyileştirmeler yapılması,
- KOBİ'lerin teknoloji ve yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesi,
- E-ticaretin ve teknoloji tabanlı işletmelerin desteklenmesi,
- Ulusal ve uluslararası platformlarda KOBİ'lerin daha etkin ve daha güçlü temsil edilmesi.

Küçük işletmeler için Avrupa Şartı ile AB genelinde, KOBİ'ler için iş ortamının iyileştirilmesi ve mevzuatın basitleştirilmesi yönünde somut bir adım atılmıştır.

Tüm AB politikalarında olduğu gibi KOBİ politikalarında da sürdürülebilirlik ilkesinin ön planda tutularak, KOBİ faaliyetlerinin sosyal ve çevresel sorumluluğu içermesi beklenmektedir. Bu bağlamda, AB'de çeşitli KOBİ destek mekanizmaları geliştirilmiştir.⁷¹

1983 yılında ilk KOBİ Eylem Planı'nın kabul edilmesi ile oluşturulmaya başlanan AB KOBİ Politikası'nın temel amacı büyüme ve istihdama önemli katkıları olan küçük ve orta ölçekli işletmelerin iş ortamının iyileştirilmesidir. Bu amaca uygun olarak, 1989 yılında Komisyon bünyesinde işletme politikalarından sorumlu yeni bir Genel Müdürlük kurulmuştur.⁷²

AB KOBİ Politikası'nın yasal temeli ise, 1992 Maastricht Antlaşması'nın 157. maddesine⁷³ dayanmaktadır. Bu maddeye göre “Birlik ve Üye Devletler, Birlik

⁷¹ Destek Mekanizmaları; Avrupa Komisyonu'nun önerdiği ortak küçük ve orta ölçekli işletme tanımına göre sağlanan programlar ve iş geliştirme hizmetlerinden oluşmaktadır.

⁷² Komisyonun yeniden yapılandırılması esnasında, 1 Ocak 2000 tarihinde Sanayi ve KOBİ Genel Müdürlükleri Girişimler Genel Müdürlüğü adı altında birleştirilmiştir.

⁷³ 26 Şubat 2001 tarihinde imzalanan, Nice Antlaşması'nın sonucunda Maastricht Antlaşmasına eklenmiştir.

sanayisinin rekabet gücü kazanması için gerekli şartların var olmasını sağlayacaktır...”⁷⁴. Böylece, sanayinin içerisinde yadsınamaz öneme sahip olan küçük ve orta ölçekli işletmeler için gerekli olan elverişli iş ortamının oluşumunu sağlamak ve yeni buluş, teknoloji, araştırma ve geliştirme alanlarında var olan potansiyelden daha çok faydalanmalarına katkıda bulunmak AB sanayi politikasının ana ilkesi haline gelmiştir.

1993 yılında çıkarılan “Beyaz Kitap”ta belirlenen hedefleri gerçekleştirmek amacıyla Komisyon, 1994 yılında KOBİ’ler ve küçük sanayi için bir çalışma programı kabul etmiştir.⁷⁵ KOBİ’ler için Üçüncü Çok Yıllı Program (1997-2000) Amsterdam Antlaşması’nın ortaya koyduğu politikalar doğrultusunda düzenlenmiştir.⁷⁶

Çok Yıllı Program, 2001-2006 dönemini kapsayan 450 milyon Avro bütçeli bir destek mekanizmasıdır.⁷⁷ Bu programın, 2007-2013 döneminde Tek Pazar içerisinde rekabet edebilirliğin ve yenilikçiliğin desteklenmesi için AB Komisyonu tarafından oluşturulan yeni Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı (CIP) kapsamında devam etmesi planlanmaktadır.⁷⁸ Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı, Avrupa’da verimlilik ve büyümeyi hedefleyen Topluluk programlarının bir araya getirilmesini amaçlamaktadır.

Çok Yıllı Program’ın hedefi arasında da yer alan araştırma, yenilik ve girişimciliğin desteklenmesi adına, işletmelere yönelik idari ve yasal çerçevenin geliştirilmesi ve basitleştirilmesi için bürokratik engelleri ortadan kaldırmak üzere,

⁷⁴ “Avrupa Birliği Antlaşması’nın ve Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşma’nın Konsolide Metni (2002/C 325/01)”, **Avrupa Birliği Resmi Gazetesi**, C 325, ss.103-105 (24.12.2002).

⁷⁵ “Konsey’in KOBİ’ler için Üçüncü Çok Yıllı Program Teklifi (96/C 156/05)”, **Avrupa Birliği Resmi Gazetesi**, L 161, s. 5 (02.07.1993).

⁷⁶ “Avrupa Birliği’ndeki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler için Üçüncü Çok Yıllı Program hakkındaki 9 Aralık 1996 tarihli Konsey Kararı (97/15/EC)”, **Avrupa Birliği Resmi Gazetesi**, L 6, ss. 25-31 (10.01.1997).

⁷⁷ “20 Aralık 2000 tarihli Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Odaklı, Girişimcilik ve Girişim Çok Yıllı Programı hakkındaki Konsey Kararı (2000/819/EC)”, **Avrupa Birliği Resmi Gazetesi**, L 333, ss. 84-91 (29.12.2000).

⁷⁸ European Commission (a), **Competitiveness and Innovation Framework Programme (2007-2013)**, 2006, s. 1, http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/cip/index_en.htm (29 Ekim 2006).

Komisyon mevcut 1.400 yasal düzenlemeyi sadeleştirerek, KOBİ'lerin idari yüklerini azaltmayı kararlaştırmıştır.⁷⁹

Bunlara ek olarak, Komisyon, ulusal hükümetlerin de yardımıyla maliyet yükselten ve zaruri olmayan prosedürlerin, formların, lisans ve düzenlemelerin⁸⁰ % 25 azaltılmasının mümkün olabileceğine inandığını ve önümüzdeki dönemde bu konuya ağırlık vereceğini belirtmiştir.⁸¹

Özet olarak, AB KOBİ politikasının ve destek mekanizmalarının temel unsurları; girişimciliğin özendirilmesi, yenilikçiliğin teşvik edilmesi, mali ortamın iyileştirilmesi, Avrupalı firmaların rekabet kapasitelerinin arttırılması, daha ucuz ve daha hızlı iş kurma ve dış pazarlara açılma imkanlarının geliştirilmesi ve KOBİ'lere yönelik daha iyi mevzuat düzenlemelerinin yapılmasıdır.

A. Avrupa Birliği'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere İlişkin Teknoloji Politikaları

Lizbon Stratejisi'nin hedeflerine ulaşmada ve Avrupa ekonomisinin rekabet edebilirliğinin arttırılmasında en önemli unsur, teknoloji üretimidir. AB genelinde, yeni teknoloji üretiminin yanı sıra mevcut teknolojinin Avrupa çapında yaygınlaştırılması ve özellikle ekonomik büyümenin, istihdamın, teknolojik gelişmenin ve yapısal değişikliklerin en önemli tetikleyicisi olan KOBİ'ler tarafından kullanımının sağlanması hedeflenmektedir.⁸²

Bu doğrultuda, Avrupa Komisyonu, Avrupa'nın geleceğini rekabet edebilirliğini ve sürdürülebilirliğini teknolojik gelişmişliğe bağlayan Avrupa Teknoloji Platformu'nu uygulamaya koymuştur.⁸³ Böylece, sanayide yer alan tüm taraflar bir araya gelerek, orta ve uzun vadedeki araştırma ve teknoloji hedeflerini

⁷⁹ European Commission (b), **Making Life Simpler For SMEs**, 2006, s. 1, http://ec.europa.eu/enterprise/smes/making_life_simpler_en.htm (29 Ekim 2006).

⁸⁰ "Red tape" olarak adlandırılan prosedürler.

⁸¹ Commission of the European Communities, **Commission Working Document; First Progress Report on the Strategy for the Simplification of the Regulatory Environment {COM(2006) 690 final}**, Brüksel, 14 Kasım 2006, ss. 3-4.

⁸² European Commision (c), **Reporting Intellectual Capital to Augment Research, Development and Innovation in SMEs**, Brüksel, Haziran 2006, s. 27.

⁸³ European Commission, **European Technology Platforms; Knowledge for Growth**, İtalya, 2005, s. 3, ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/technology-platforms/docs/tp_leaflet_en.pdf (29 Ekim 2006).

saptamakta, bu hedeflere ulaşmak için yapılması gerekenleri tespit etmektedirler. Bu hedeflerin başarılması ile Avrupa vatandaşlarının gündelik hayatlarının pek çok yönde gelişeceği düşünülmektedir.⁸⁴

Teknoloji platformunda süreç, üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada; sanayi kolu için seçilmiş olan taraflar bir araya gelerek teknoloji konusunda ortak bir vizyon yaratırlar. İkinci aşamada, yaratılan bu vizyona bağlı olarak taraflar stratejik araştırma ajandası oluşturarak hedefledikleri teknoloji için gerekli olan orta ve uzun vade perspektiflerini belirlerler. Üçüncü ve son aşamada ise, taraflar gerekli olan finans ve insan kaynağını tahsis ederek belirlemiş oldukları stratejik ajandayı uygulamaya koyarlar.⁸⁵ Teknoloji platformu altında, çelik teknoloji platformu, tekstil ve kıyafet teknoloji platformu, çelik teknoloji platformu, KOBİ'ler için Avrupa işbirliği ve imalat teknoloji platformu gibi, her bir sanayi kolu için oluşturulan farklı platformlar vardır.⁸⁶

KOBİ'ler, bilginin dağılmasında önemli bir araçtır, ve onlar tarafından üretilen; fikirler, beceriler, ürünler, stratejiler, yenilikler ve teknolojiler genelde büyük işletmelerce ticari hale dönüştürülmektedir. Bu nedenle, teknoloji platformlarına KOBİ'lerin dahil olması, saptanan hedefe daha hızlı ulaşılmasını sağlayacak en önemli unsurdur ve büyük işletmelerin iş arkadaşı, çığır açan teknolojilerin yaratıcısı ve yeniliklerin tetikleyicisi olan KOBİ'lerin bu platformlara katılımı her sektörde faal olarak desteklenmelidir.⁸⁷

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin teknoloji ve yenilikçilik⁸⁸ kapasitelerini arttırmada destek olan en önemli program⁸⁹ “Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı (2002-2006)”dır. En az iki üye ülkeden üç tüzel kişiliğin oluşturduğu konsorsiyumların proje sunabildiği bu program, AB’de KOBİ’leri iki

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ European Commission (c), **Technology Platforms; from Definition to Implementation of a Common Research Agenda**, Brüksel, 21 Eylül 2004, ss. 12-14, http://ftp.cordis.europa.eu/pub/technology-platforms/docs/tp_report_defweb_en.pdf (29 Ekim 2006).

⁸⁶ Ibid, ss. 29-31.

⁸⁷ Ibid, s. 11.

⁸⁸ Eser içerisinde kullanılan yenilikten kast edilen inovasyondur.

⁸⁹ “Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı ile ilgili 1513/2002/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve 27 Haziran 2002 tarihli Konsey Kararı”, **Avrupa Birliği Resmi Gazetesi**, L 232, ss. 576-608 (29.08.2002).

yönde desteklemektedir. Öncelikle, programın temel tematik alanı ve bütçesinin % 15'i KOBİ'lere aktarılacak olan Avrupa Araştırma Alanı'nın oluşturulmasına ve güçlendirilmesine KOBİ'lerin katılımı sağlanmaktadır. Bu alanla hedeflenen, Avrupa çapındaki araştırma faaliyetlerindeki işbirliğini arttırmaktır. KOBİ'lerin Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı (6. ÇP)'na katılımı çok boyutlu olarak teşvik edilmektedir. Bu doğrultuda, KOBİ'lere dönük hedeflemeler, promosyonel aktiviteler ve KOBİ'lerle hayat boyu işbirliği gibi çalışmalar yürütülmektedir.

Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı üç temel araçla (STREP, IP, NoE) değişik projeleri ve özel araştırma faaliyetlerini yürütmektedir.

- **Özel Hedefli Araştırma Projeleri (STREP):** Yeni Teknoloji geliştirilmesinde kullanılan bir araçtır.⁹⁰ Özel Hedefli Araştırma Projeleri kapsamında, açık ve net olarak tanımlanmış, belirli bir konuya odaklanmış ve somut, ölçülebilir sonuçlar beklenen projeler yürütülmektedir.⁹¹ STREP genelde, iki ile üç yıl içinde tamamlanmakta olup, beklenmeyen durumlarda süresi uzatılabilmektedir.

- **Bütünleştirilmiş Projeler (IP):** AB sanayisine katkıda bulunacak, yenilikçi araştırma projeleri oluşturmak üzere farklı bilimsel disiplinlerin bir araya getiren bir araçtır.⁹² IP, teknolojinin üretiminden yaygınlaştırılmasına kadar tüm süreci bir bütün halinde gören, AB'nin uluslararası alanda rekabet gücünü arttırmaya yönelik projeler yürütmektedir. Projeler genelde üç ila beş yıl içerisinde tamamlanmakta olup zaman sınırlaması bulunmamaktadır.

- **Mükemmeliyet Ağları (NoE):** Temelde araştırma kurumlarına yönelik olan, Avrupa çapında araştırma kapasitesinin bütünleştirilerek bilim ve teknolojinin geliştirilmesine odaklı olan bir araçtır.⁹³ Genel olarak, bilimsel araştırmaların hızlı ilerlemesini amaçlayan projeler yürütmektedir.

⁹⁰ CORDIS (Sixth Framework Programme), **Specific Target Research Projects (STREP)**, s. 1, http://cordis.europa.eu/fp6/instr_strp.htm (29 Ekim 2006).

⁹¹ European Commission (d), **Classification of the FP6 Instruments Detailed Description**, Ekim 2004, s. 5, ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/fp6/docs/annex_on_instruments.pdf (20 Ekim 2006).

⁹² European Commission (FP6 Instruments Task Force), **Provisions for Implementing Integrated Projects**, s. 2, http://ec.europa.eu/research/fp6/pdf/ip_provisions_120503final.pdf (29 Ekim 2006).

⁹³ European Commission (d), 2004, op. cit., s. 8.

Bütünleştirilmiş Projeler (IP) ve Mükemmeliyet Ağları (NoE) ilk kez Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programında uygulanmıştır. Bu yeni araçların Avrupa genelinde araştırma ve teknolojinin gelişmesi bağlamında yapısal etkilerinin olması beklenmektedir.⁹⁴

Yeni bilgiyi ortaya çıkarmayı, doğrulamayı ve yaygınlaştırmayı destekleyen eşgüdüm ve özel destek eylemleri gibi araçlar da bulunmaktadır.

- Eşgüdüm Eylemleri (CA): Araştırma ve Yenilik projelerinin veya belirli bir hedef doğrultusunda faaliyette bulunanların, belirli bir zaman dilimi için, koordinasyonunu, işbirliğini veya iletişimini destekleyen veya teşvik eden faaliyetlerdir.⁹⁵ Araştırma kuruluşlarını, üniversiteleri ve KOBİ'ler dahil tüm sanayiye hedef alan bu araç, onsekiz ila otuz altı ay arasında tamamlanan projelerden oluşmaktadır.⁹⁶

- Özel Destek Eylemleri (SSA): SSA'nın hedefi, çerçeve programın uygulanmasına dönük olarak sonuçların analiz edilmesine ve yaygınlaştırılmasına yardımcı olmak yanında, AB'nin teknoloji ve araştırma hedeflerini tanımlamasına veya tanımladığı hedeflere ulaşmasına destek olmaktır.⁹⁷

Böylelikle, işletmelerin özellikle de KOBİ'lerin teknoloji ve yenilik kapasitelerinin artırılması hedeflenmektedir.

İkinci olarak Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı'nın faaliyet alanı olan "KOBİ'leri İlgilendiren Yatay Araştırma Faaliyetleri" programlarının temel kullanıcıları KOBİ'lerdir. Bu program altında iki plan (kolektif araştırma, kooperatif araştırma) yürütülmektedir.

- Kolektif Araştırma: Bilgi tabanını genişletmek ve KOBİ'lerin daha iyi rekabet edebilmesini sağlamak amacıyla araştırma ve teknoloji geliştirme

⁹⁴ CORDIS (Sixth Framework Programme), **Evaluation of the Effectiveness of the New Instruments of the Framework Programme VI**, Haziran 2004, s. 5, http://ftp.cordis.europa.eu/pub/documents_r5/natdir0000033/s_6082005_20050214_184834_ADS0006763en.pdf (25 Ekim 2006).

⁹⁵ European Commission (d), 2004, op. cit., s. 13.

⁹⁶ European Commission (e), **Classification of the FP6 Instruments**, Ekim 2004, s. 4, http://ftp.cordis.europa.eu/pub/fp6/docs/synoptic_instruments.pdf (1 Kasım 2006).

⁹⁷ European Commission (d), 2004, op. cit., s. 16.

uygulayıcıları⁹⁸ tarafından sanayi birlikleri adına yürütülen araştırma türüdür. Araştırma neticeleri sanayi içerisinde faaliyet gösteren tüm KOBİ'lerle paylaşarak sektörün bir bütün olarak ilerlemesi hedeflenmiştir. Avrupa Birliği araştırmayı yapacak bir kurum temin etmekte ve proje bütçesinin % 50'sini karşılamaktadır. Projeler iki ila üç yıl arasında tamamlanmaktadır. 2004 yılında, endüstriyel sektörden bir çok KOBİ, sanayi birliklerinin gerçekleştirmesi gereken projelere katılım sağlamıştır.⁹⁹

- Kooperatif Araştırma¹⁰⁰: Değişik ülkelerden belirli sayıdaki KOBİ'lerin bir araya gelerek ortak problemlerini ve gereksinimlerini karşılayacak özel bilimsel teknolojik araştırmayı, üçüncü birine kendi adlarına yaptırmalarıdır. Bu kapsamda yürütülen projeler, araştırma kapasitesi olmayan veya gerekli düzeye ulaşmamış olan KOBİ'lere, konunun uzmanlarıyla birlikte araştırma projesi geliştirme hususunda yardımcı olmaktadır.¹⁰¹

KOBİ'lere mali destek sağlayan bu program, açık teklif daveti usulünde uygulanmakta olup, Avrupa Birliği içerisindeki tüm kuruluşların katılımına açıktır. AB araştırmayı yapacak bir kurumu temin etmekte ve proje bütçesinin % 50'sini karşılamaktadır. Projeler bir ila iki yıl arasında tamamlanmaktadır. Bu projelerdeki en önemli kriter en az üç küçük ve orta ölçekli işletme ve en az iki araştırma ve geliştirme kuruluşundan oluşan bir takımın gerekliliğidir. Ayrıca araştırmanın Avrupa'da yapılması, bilimsel ve teknik kalite ve yenilik ile potansiyel rekabet gücü taşıması mecburidir.¹⁰² Proje sonunda ortaya çıkan tüm patent ve fikri mülkiyet hakları projeye katılan KOBİ'lere ait olmaktadır.

Üreme için insanların klonlanmasını, insanların kalıtsal genetiklerinin modifiye edilmesini ve araştırma amaçlı insan embriyolarının yaratılmasını

⁹⁸ Araştırma ve geliştirme ve uygulayıcıları; araştırma merkezleri, üniversiteler vb.

⁹⁹ Commission of the European Communities, 2005, op. cit., ss. 26-27.

¹⁰⁰ Daha önceleri "Teknoloji Araştırmalarında İşbirliği" (CRAFT) olarak adlandırılan faaliyet.

¹⁰¹ Commission of the European Communities, 2005, op. cit., s. 27.

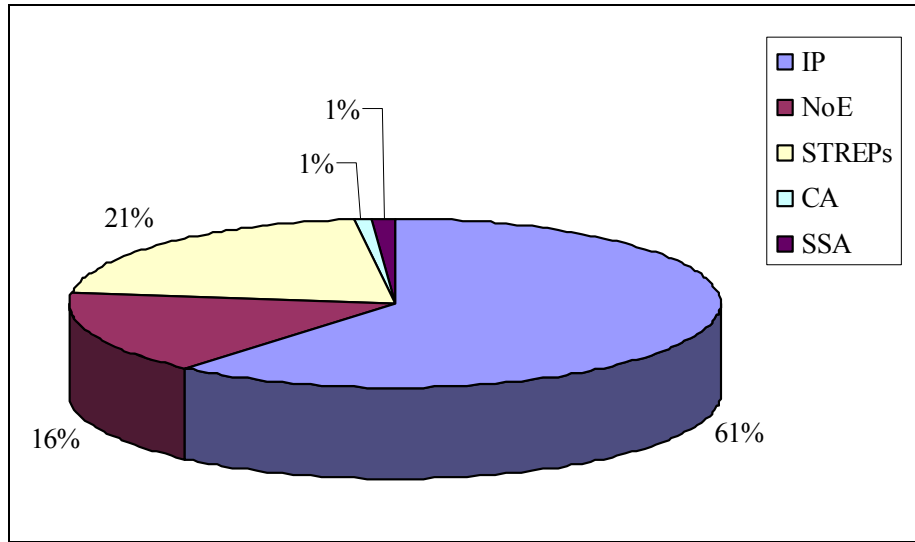
¹⁰² Murat Çetin, **Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Yönelik Teknoloji Politikaları**, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, Ekim 2000, s. 7, http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDDERGI/ekim2000/avrupa_birligi.htm (30 Mayıs 2006).

amaçlayan faaliyetler etiksel nedenlerden ötürü Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı'nın dışında tutulan araştırma sahalarıdır.¹⁰³

Bilindiği üzere, Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı 2006 yılı sonu itibariyle tamamlanmıştır. 2004 yılı itibariyle Programın kapsamında kabul edilen projelerdeki, program araçlarının toplam maliyet içerisindeki payları Şekil 12'de gösterilmiştir.

ŞEKİL 12

ALTINCI ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME ÇERÇEVE PROGRAMI KAPSAMINDA KABUL EDİLEN PROJELERDEKİ TOPLAM MALİYETİN PROGRAM ARAÇLARINA GÖRE DAĞILIMI

Kaynak: CORDIS (Sixth Framework Programme), 2004, s. 9.

6. ÇP'de kaynakların büyük bir çoğunluğu (% 77'si) yeni araçlara tahsis edilmiştir. IP'lere, NeO'lardan daha çok kaynak aktarılmıştır. KOBİ'lerin programa katkısı yeni araçlarda % 13 toplamda % 16 artmış, bu durum Komisyon tarafından ümit verici olarak yorumlanmıştır. Ancak IP programında, KOBİ'ler büyük organizasyonlar tarafından kontrol edilmeye çalışılmakta dolayısıyla, IP'den olumsuz etkilenmektedirler. Ayrıca net bir pazar hedefi olmadan uzun vadeli yatay işbirliği gerektiren NeO'ya katılım, KOBİ'ler tarafından neredeyse imkansız olarak

¹⁰³ European Commission (Science and Society), **Ethical Rules in the EU's Sixth Framework Programme for Research**, Kasım 2005, s. 2, http://ec.europa.eu/research/science-society/page_en.cfm?id=3199 (1 Kasım 2006).

değerlendirilmektedir. Bu nedenlerden ötürü KOBİ'ler, STREP, Kolektif Araştırma ve Kooperatif Araştırma gibi geleneksel araçları kullanma eğilimindedirler.¹⁰⁴

Programın 2004 yılı çıktılarından edinilen bilgiler KOBİ'lere dönük daha esnek yaklaşımların benimsenmesi gerektiğini ortaya koymuş olsa da neticeler ümit vadeditici olduğundan programı devam ettirme arzusunı perçinlemiştir. Bu nedenle, 6 Nisan 2005 tarihinde AB Komisyonu 2007 yılında yürürlüğe girecek, yeni bir araştırma programı önerisinde bulunmuştur.¹⁰⁵ Bu program, “Yedinci Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı”, 54.5 milyar Avro değerinde olup, bütçesinin % 60'ı işbirliği programlarına ayrılmıştır.¹⁰⁶ Yedinci Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı (7. ÇP)'nin amacı Avrupa'daki en iyi araştırmacıları teknoloji platformları vasıtasıyla endüstrinin en çok işine yarayacak konularda birlikte çalışmaya yönlendirmektir.¹⁰⁷

Yedinci Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı, dört özel programdan (işbirliği, fikirler, insan ve kapasiteler) oluşmaktadır. İşbirliği Özel Programı'nın amacı sanayi ve araştırma kuruluşlarının birlikte çalışmalarıyla kilit alanlarda Avrupa'nın liderliğini sağlamaktır. Ortak araştırma, ortak teknoloji inisiyatifleri, uluslararası işbirliği, ulusal araştırma programlarının eşgüdümüne ilişkin ağların bu fasıldan desteklenmesi planlanmaktadır.

Fikirler Özel Programı ile Avrupa genelinde rekabetin teşvik edilmesi yoluyla bilimsel altyapının güçlendirilmesi planlanmaktadır. İnsan Özel Programı Avrupa'da teknoloji ve araştırma alanlarında çalışan insan kaynakları potansiyelinin nitelik ve nicelik bakımından geliştirilmesine odaklanmıştır. Kapasiteler Özel Programı ise, Avrupa genelinde araştırma ve inovasyon yeteneklerinin geliştirilmesini ve en uygun şekilde kullanılmasını sağlamak üzere geliştirilmiştir.

AB'de çerçeve programları dışında da, KOBİ'leri destekleyen mekanizmalar mevcuttur. Örneğin; AB'nin bölgeleri arasındaki sosyo-ekonomik farklılıkları

¹⁰⁴ CORDIS (Sixth Framework Programme), 2004, op. cit., ss. 24-25.

¹⁰⁵ CORDIS, “New Programmes on the Blocks”, **Innovation and Technology Transfer No: 5/04**, Brüksel, Mayıs 2005, ss. 4-5.

¹⁰⁶ European Commission, “A Fair Share of Research Funding for SMEs”, **European Innovation**, Brüksel, Kasım 2006, ss. 24-25.

¹⁰⁷ Ibid.

azaltmayı hedefleyen ve bu yöndeki ulusal politikayı destekleyen, yapısal fonlar, AB’de KOBİ’leri destekleyen bir mekanizmadır. Bu fonlar, KOBİ’lerin araştırma ve yenilik yapmasına katkı yaptıkları sürece, Avrupa’nın rekabet gücünü yükseltirken, adil piyasa düzenini bozmazlar.¹⁰⁸

Bir başka destek mekanizması ise, 1985 yılında hükümetlerarası bir girişim olarak oluşturulan endüstriyel AR-GE çalışmaları alanında faaliyet gösteren EUREKA¹⁰⁹ ağıdır. EUREKA’nın hedefi, Avrupa boyutuna sahip yenilikçi ürün veya hizmet geliştirmek üzere, proje üreten iş dünyası, araştırma merkezleri ve üniversiteleri destekleyerek rekabet gücünün artırılmasıdır.¹¹⁰ EUREKA ağının üye ve aday ülkelerin de dışında çeşitli ortak ülkelerden 38 üyesi¹¹¹ bulunmaktadır. Böylelikle, proje sahiplerinin bilgiye, potansiyel ortaklara ve ulusal fon olanaklarına ulaşma imkanı oldukça kolaylaşmıştır. EUREKA projelerine KOBİ’lerin katılımı % 42 civarındadır. Bunun başlıca sebebi asgari düzeyde bürokrasi ile işleyen bu projenin, olumlu çıktılarının bir yıl gibi kısa bir sürede gözlemleniyor olmasıdır.

AB’deki teknoloji ve AR-GE yatırımları çerçeve programlarla, yapısal fonlarla ve diğer bazı mekanizmalarla desteklense de, tahsis edilen fonlar GSYİH’nin % 2’sine karşılık gelmektedir.¹¹² Bu oran, ABD’de % 2.7, Japonya’da ise % 3’ün üstünde, AB’den daha yüksektir. Bu durum, AB’nin rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Bunu fark eden, AB liderleri 2005 yılında Büyüme ve İstihdam için Lizbon Stratejisini belirlemiş, burada 2010 yılına kadar GSYİH içerisindeki AR-GE harcamalarını % 3’e çıkarmayı ortak hedef olarak benimsemişlerdir.¹¹³ Ancak AB üyesi ülkeler arasında, AR-GE harcamalarına ayrılan pay açısından farklılık söz konusudur (Tablo 10). Her üye ülke kendi koşullarına uygun olarak, ulusal reform

¹⁰⁸ European Commission (d), “Giving Innovative SMEs a Helping Hand”, **European Innovation**, Brüksel, Eylül 2006, ss. 22-23.

¹⁰⁹ A Europe-wide Network for Market-Oriented Industrial R&D and Innovation.

¹¹⁰ EUREKA, **Mission and Objectives**, s. 1, <http://www.eureka.be/about.do> (1 Ekim 2005).

¹¹¹ EUREKA’ya üye ülkeler; Avusturya, Belçika, Hırvatistan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Yunanistan, Almanya, Macaristan, İrlanda, İzlanda, İsrail, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Monako, Malta, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, San Marino Cumhuriyeti, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Ukrayna, İngiltere, Avrupa Birliği.

¹¹² European Commission (d), 2006, op. cit., s. 22.

¹¹³ EUREKA, “Unleashing the Innovative Potential of SMEs”, **Eurekanews No: 71**, Sonbahar 2005, s. 6.

programlarında 2010 yılında, hedefledikleri GSYİH'deki AR-GE harcamalarının payını belirlemiştir.¹¹⁴ 2004 yılında GSYİH'den AR-GE'ye en çok para aktaran ülkeler sırasıyla, % 3,74 ile İsviçre ve % 3,51 ile Finlandiya'dır. Mevcut durumda hedeflenen % 3 barajını aşan bu ülkelerin 2010 yılı hedefi ise % 4'tür.

TABLO 10
AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYE ÜLKELERİN, MEVCUT VE ULUSAL REFORMLARLA HEDEFLEDİKLERİ GSYİH'DEKİ AR-GE HARCAMALARI
(% DAĞILIM)

Üye Ülke	2004	2010 Yılı için Hedef
Belçika	1,93	3,00
Çek Cumhuriyeti	1,28	2,06
Danimarka	2,61	3,00
Almanya	2,49	3,00
Estonya	0,91	1,90
Yunanistan	0,58	1,50
İspanya	1,07	2,00
İrlanda	1,20	% 2,50*
Fransa	2,16	3,00
İtalya	1,14	2,5
Kıbrıs	0,37	1,0
Litvanya	0,42	1,50
Letonya	0,76	2,00
Lüksemburg	1,78	3,00
Macaristan	0,89	1,8
Malta	0,273	0,75
Hollanda	1,77	3,00
Avusturya	2,26	3,00
Polonya	0,58	1,65**
Portekiz	0,78	1,80
Slovenya	1,61	3,00
Slovakya	0,53	1,80
Finlandiya	3,51	4,00
İsviçre	3,74	4,00
İngiltere	1,79	2,50***

(*): GSMH'nın %'si olarak, 2013 yılı hedefi

(**): 2008 yılı hedefi

(***): 2014 yılı hedefi

Kaynak: The European Council (Presidency Conclusions), 2006, s. 26.

¹¹⁴ The European Council (Presidency Conclusions), **Brussels European Council 23/24 March 2006 Presidency Conclusions**, Brüksel, 18 Mayıs 2006, s. 5, http://europa.eu/european_council/conclusions/index_en.htm (11 Eylül 2006).

2004 yılında, GSYİH'lerinden AR-GE'ye en az pay ayıran ülkeler ise, sırasıyla, Malta, Kıbrıs ve Litvanya'dır. Bu nedenle, Malta, Kıbrıs ve Litvanya başta olmak üzere, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Yunanistan, İspanya, İrlanda, İtalya, Letonya, Macaristan, Polonya, Portekiz, Slovakya ve İngiltere 2010 yılına kadar GSYİH'daki AR-GE harcamalarının payını % 3'e çıkaramayacaklardır.

İncelenen raporlara göre, KOBİ'lerin yaklaşık % 70'i ya çok az ya da yok sayılabilecek kadar az araştırma ve geliştirme faaliyeti gerçekleştirmektedir. KOBİ'lerin % 3'ten küçük kısmı, ecza, aero-dinamik ve telekomünikasyon gibi yüksek teknoloji endüstrisinde faaliyette bulunmaktadır.¹¹⁵ Bu iki ucun dışında kalan KOBİ'lerin % 30'u düzenli olarak teknolojiyi geliştirmekte, uygulamakta veya kullanmaktadır. Teknolojiye, araştırmaya ve geliştirmeye duyulan, ilginin az olmasının temel sebebi, uzun vadeli teknoloji araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin KOBİ'ler tarafından benimsenmemesi ve geleceğe dönük olarak yapılan bu yatırımların sonucunun belirsiz olmasıdır.

Bu nedenlerden dolayı, fonların artırılması ve yeniliği, teknoloji geliştirmeyi ödüllendirici programların geliştirilmesi ve bu programlara katılımın özendirilmesi son derece önemlidir. Avrupa'nın AR-GE harcamasını arttırmanın anahtarı ise, AR-GE'ye özel sektör yatırımlarının artmasını teşvik etmektir.¹¹⁶ Bu noktada Avrupalı KOBİ'lere sadece kurulmalarında değil aynı zamanda büyümelerinde de destek olunmalıdır. Bu noktada unutulmamalıdır ki; büyümenin temel dayanağı teknoloji ve yeniliktir.¹¹⁷

B. Avrupa Birliği'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere ilişkin Yenilik Politikaları

Küresel ısınma, küreselleşme ve istihdam yaratma gibi ivedilikle çözülmesi gereken sosyo ekonomik ve çevresel zorluklara çözüm yaratmakta yardımcı olacak kilit unsur, yeniliktir. Bu nedenle, Günter Verheugen¹¹⁸'a göre, "Avrupa uluslararası

¹¹⁵ European Commission (c), 2006, op. cit., s. 27.

¹¹⁶ EUREKA, 2005, op. cit., s. 6.

¹¹⁷ European Commission, "Making More of SMEs' Potential", **European Innovation**, Brüksel, Eylül 2006, ss. 2-4.

¹¹⁸ Avrupa Komisyonu, Girişim ve Sanayi'den sorumlu, Başkan Yardımcısı.

arenada güçlü olmak istiyorsa; yenilikten korkmayan aksine memnun olan, yeniliği yıldırmak yerine destekleyen, aynı zamanda yeniliği toplumun temel değeri ve tüm vatandaşların yararı olarak değerlendiren bilgiye dayalı ve yeniliğe dost bir toplum olmalı”dır.¹¹⁹ Bilindiği üzere, bu görüş Lizbon Stratejisi’nin de temelini oluşturmaktadır.

Avrupa Komisyonu, 2007-2013 döneminde faaliyette bulunacak Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı (CIP)’nı geliştirmiştir. Bu programın iş dünyasında rekabeti ve yeniliği teşvik etmesinin yanında istihdamı ve büyümeyi de tetiklemesi beklenmektedir.¹²⁰ CIP yeni girişimlerle birlikte mevcut bir çok AB destekli programı bir araya getirmeyi hedeflemektedir.

3,62 milyar Avro’luk CIP bütçesinin en büyük kalemi 2,17 milyar Avro ile özellikle KOBİ’leri hedefleyen, Girişimcilik ve Yenilik Programına (EIP) ayrılmıştır.¹²¹ EIP; Yenilik Aktarım Merkezleri (IRC), Yenilik Eğilim Eğrisi, Gate2Growth ve PAXIS gibi varolan başarılı uygulamaları kendine araç olarak benimsemiştir.

- Yenilik Aktarım Merkezleri (IRC): 1995 yılında Avrupa Komisyonu tarafından, KOBİ’lere tüm Avrupa pazarına açılma imkanı tanımak, böylece teknolojilerini ithal veya ihraç etme sürecinde destek olmak adına kurulmuştur.¹²² IRC’ler, kendi görev bölgelerinden edindikleri bilgileri birbirleriyle paylaşarak teknolojinin uluslararası platformda el değiştirmesine yardımcı olmaktadır. Hiç kuşkusuz bunu yaparken en büyük destekçileri, Avrupa’nın en geniş ağı olan 71 bölge 33 ülkede faaliyet gösteren IRC’lerdir.¹²³

- Yenilik Eğilim Eğrisi: 2002 Ocak ayından beri faaliyette olan bu araç, bir bütün olarak Avrupa Birliği’nin ve tek tek de üye ülkelerin yenilik sistemlerindeki gelişmeleri göstermektedir. Araç üye ülkeler haricinde hem Bulgaristan, İzlanda,

¹¹⁹ European Commission, “A Holistic Blend for Europe’s Innovation Pie”, **European Innovation**, Brüksel, Kasım 2006, ss. 3-4.

¹²⁰ CORDIS, 2005, op. cit., s. 5.

¹²¹ European Commission (e), “Entrepreneurship and Innovation Support Firmed Up”, **European Innovation**, Brüksel, Eylül 2006, s. 26.

¹²² IRC Network, **What is an Innovation Relay Center?**, s. 1, <http://irc.cordis.lu> (1 Kasım 2006).

¹²³ Commission of the European Communities, 2005, op. cit., s. 28.

İsrail, Liechtenstein, Norveç, Romanya, İsviçre ve Türkiye'deki hem de Avrupa dışındaki üç bölgede; Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (NAFTA)/ Brezilya, Asya ve Avrupa Akdeniz Ortaklığı (MEDA) kapsamında olan ülkelerde inovasyon politikalarındaki gelişmeleri takip etmektedir.¹²⁴ Bu takip sırasında onların güçlü ve zayıf yanlarını da belirlemekte, böylelikle ilerlemelerin yakından takip edilmesini mümkün kılmaktadır.

- Gate2Growth: 2003 yılında kurulmuş olan Gate2Growth'un amacı; tecrübelerin ve iyi uygulamaların Avrupa çapında değişimine olanak sağlayacak ağların kurulmasını teşvik ederek yenilik uzmanlarının girişimcilere yol gösterme becerilerinin artmasına yardımcı olmaktır.¹²⁵ Teknoloji alanında yatırım yapan girişimcilere, yenilik alanında çalışan profesyonellere, araştırmacılara ve iş geliştirme merkezlerine ortak bir portal olarak hizmet vermektedir. Araç, yararlanıcıların Avrupa çapında ağ oluşturarak, bilgi ve deneyimlerini paylaşımlarına olanak sağlamaktadır. Bunu yaparken, yenilikçi girişimlere ve onları destekleyenlere gerekli araç, altyapı ve destek hizmetlerini de sunmaktadır.

- PAXIS: 1999 yılında, yerel ve bölgesel yeniliklerdeki mükemmeliyetin çoğaltılması ve aktarılması amacıyla kurulmuştur.¹²⁶ Böylelikle, bölgelerin daha yenilikçi ve rekabetçi olmasını sağlayan, edindikleri bilgileri başka bölgelere aktarmalarını destekleyen, daha iyi politika kararlarının alınması ve somut atılımların yapılması mümkün olmuştur. PAXIS Avrupa vatandaşlarının refahını arttıracak bilimsel fikir ve önerileri toplayarak, gelişmiş işbirliği ağları ile herkese için bu bilgileri ulaşılabilir kılmaktadır.¹²⁷

Ayrıca, EIP bütçesinin 430 milyon Avro'su yenilik dostu lider bir pazar inisiyatifi olan eko-yenilik alanına ayrılmıştır. Eko-yenilik hem EIP hem de CIP için

¹²⁴ European Commission, **European Innovation Progress Report 2006 Trendchart**, Belçika, 2006, s. 5.

¹²⁵ Gate2Growth Entrepreneur Contact, **About the Gate2Growth Initiative**, s. 1, http://www.gate2growth.com/g2g/G2G_Initiative.asp (1 Kasım 2006).

¹²⁶ CORDIS, **What is the Pilot Action of Excellence on Innovation Start-ups**, s. 1, http://cordis.europa.eu/paxis/src/about_paxis.htm (1 Kasım 2006).

¹²⁷ CORDIS, **The Pilot Action of Excellence on Innovation Start-ups Results and Recommendations**, Lüksemburg, Ağustos 2002, ss. 6-8, <ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/paxis/docs/finalreport51.pdf> (1 Kasım 2006).

önemli bir araçtır.¹²⁸ Eko-yenilik inşaat, su yönetimi, bio-endüstri veya geri dönüşüm gibi gelecek vadeden konularda araştırma ve girişim arasındaki işbirliğini arttıracak bir alandır.¹²⁹ Komisyon, bu yenilik dostu lider pazar inisiyatifini, mevcut yasal ve kurumsal çerçevede uygulama arzusundadır. Bu amaçla, Komisyon süreci yönetecek ve ortak bir gündemde işbirliğini teşvik edecektir. Bu noktada fark yaratacak olan, ilgili tüm aktörlerin yenilik dostu pazarların oluşumuna engel olan bariyerleri belirlemeye ve kaldırmaya yardımcı olmak konusunda tam katılımında bulunmalarıdır.

Ayrıca, üye ve aday ülkelerden tüm Avrupa bölgelerine açık olan Yenilikçi Bölgeler Ağı (IRE) da bölgeler arasında yenilikçi strateji ve planların geliştirilip paylaşılmasına olanak tanıyan bir sistemdir. IRE'nin temel hedefi üye bölgelerin yeni teknolojilere erişimini kolaylaştırarak bölgesel firmaların rekabet güçlerini arttırmaktır.

Başka bir inisiyatif ise, Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Yatırım Fonu tarafından 2000 yılında başlatılan, on yıllık bir kredi planı olan 2010 Yenilik İnisiyatifidir (i2i).¹³⁰ On yıllık bir dönemde yeniliği destekleyen, aktarılan fon tutarı 50 milyar Avro'dan fazla olan i2i Avrupa Yatırım Bankası'nın Lizbon gündemine katkısıdır.

I2i yenilik faaliyetlerini ya doğrudan Avrupa Yatırım Bankası tarafından orta veya uzun vadeli kredi şeklinde ya da dolaylı olarak Avrupa Yatırım Fonu tarafından KOBİ'lere yatırım yapmaları için risk sermayesi desteği sağlamak suretiyle desteklemektedir. I2i ilk üç yılında beş alanda yürütülen faaliyete fon sağlamıştır. Bu alanlar; araştırma ve geliştirme, bilgi ve iletişim teknolojisi ağları, insan sermayesi formasyonu, yeniliğin yayılması ve KOBİ'lerin gelişmesidir. Avrupa Yatırım Bankası'nın i2i programı altında şuan ki odak noktası ise, eğitim, araştırma ve

¹²⁸ European Commission (e), 2006, op. cit., s. 26.

¹²⁹ European Commission, "Facilitating the Emergence of Innovation-Driven Lead-Markets", **European Innovation**, Brüksel, 2006 Kasım Özel Sayısı, ss. 17-19.

¹³⁰ CORDIS, "Investing in Innovation", **Innovation and Technology Transfer No: 5/04**, Brüksel, Mayıs 2005, s. 16.

endüstriyel varlıkların korunması gibi maddi olmayan değerlere kaynak tahsis etmektir.¹³¹

Bunların yanı sıra, AB genelinde dolaylı olarak yeniliği destekleyen ve teşvik eden bir çok uygulama/düzenleme de mevcuttur. Örneğin, Komisyon Avrupa Yatırım Bankası'nın işbirliğiyle; yüksek riskli araştırma, teknoloji geliştirme ve pilot proje yatırımlarını Risk Paylaşım Finansman Yöntemi (RSFF) içerisinde kredi ve garantilerle destekleme kararı almıştır.¹³² Böylelikle Topluluk, Avrupa Yatırım Bankası'nın araştırma alanındaki finansal kapasitesini arttırarak, çok sayıdaki Avrupa bankasının ve finans kuruluşunun çabalarını araştırma ve yenilik konularına yöneltip, bu alanlara aktarılan özel yatırımların ve kaynakların artmasını sağlayacaktır.

Komisyon ve Avrupa Yatırım Fonu, yapısal fon kullanarak küçük işletmelerin kaynaklara ulaşımını sağlayan, yenilik odaklı, Mikro'dan Ortaya tüm Girişimler için Ortak Avrupa Kaynakları (JEREMIE) inisiyatifini ortaya koymuşlardır.¹³³

Ayrıca, araştırma ve yenilik faaliyetlerini engelleyen işletme riskini azaltmak için Komisyon, 2007 yılından önce devlet yardımlarının üye ülkelerde daha iyi hedeflenmesini sağlayacak, araştırma, kalkınma ve yenilik odaklı yeni devlet yardımlarını uygulamaya koymayı hedeflemiş, ancak 2007 yılı birinci çeyreğinde henüz uygulanmaya başlamamıştır.¹³⁴ Yeni devlet yardımlarıyla, risk sermayesi güvencesi ortadan kalkarken, yenilik ve araştırma için gerekli olan kaynak tahsis edilmiş olacaktır.

Üye ülkelerin, Topluluk kurallarına bağlı kalarak, araştırmayı, yeniliği ve özel yatırımları teşvik edici olarak kullanabilecekleri bir diğer politika aracı ise

¹³¹ Ibid, s. 17.

¹³² Commission of the European Communities, **Communication from the Commission to the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions {COM(2006) 502 Final}**, Brüksel, Eylül 2006, s. 10.

¹³³ Ibid.

¹³⁴ European Commission, "Making the EU more Innovation-Friendly", **European Innovation**, Brüksel, 2006 Kasım Özel Sayısı, ss. 7-16.

vergilerdir.¹³⁵ Üye ülkeler uyguladıkları vergi sistemiyle AR-GE'yi ve yenilikleri destekler, o alanlarda faaliyet gösteren firmalar için uygulanabilir vergi yaklaşımları benimserlerse, işte o zaman, hükümetin vergi politikası yeniliği özendirici ve teşvik edici bir araç halini alır. Bu bilinçle Komisyon, 2007 yılından önce, AR-GE faaliyetleri için genel olarak uygulanabilir vergi yaklaşımlarının tasarlanması ve değerlendirilmesi ile ilgili yol gösterici detaylı bir tebliğ sunmayı planlamaktadır.¹³⁶

Avrupa çapında küçük ve orta ölçekli işletmelerde yeniliği teşvik eden ve destekleyen bir çok araç olmasına rağmen, cari durumda sanayi'de faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmelerin sırasıyla % 40 ve % 63'ü, hizmet sektöründe faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmelerin ise sırasıyla % 36 ve % 54'ü yenilik faaliyetiyle uğraşmaktadır.¹³⁷

Sektörden bağımsız olarak, AB genelinde küçük ve orta ölçekli işletmeler sırasıyla % 39 ve % 60 oranlarında yenilik faaliyetinde bulunmaktadır.¹³⁸ Kuşkusuz bu oranların arttırılması ekonominin gelişmesi, ülkelerin bir bütün olarak da AB'nin kalkınması için son derece önemlidir.

Avrupa'daki KOBİ'lerin üçte biri kendi lokasyonlarında gerek yalnız gerekse başka firmalarla işbirliği içerisinde çeşitli yenilikler geliştirmekte, başka yerde geliştirilmiş yenilikleri benimseyerek kolaya kaçmamaktadırlar. İsviçre, İzlanda, Lüksemburg, Belçika ve Almanya'da lokal yeniliğin payı oldukça büyüktür. Bu oran Slovakya, Polonya, Danimarka ve Yunanistan'da ise % 20'nin altındadır (Şekil 13).

Ancak, AB genelinde, finansal kaynaklar, bilgi, insan sermayesi ve işletme becerileri yeniliğin önünde engel teşkil etmektedirler.¹³⁹ Sayılan alanların hepsinin önemi aynıdır. Genelde sorunlar ve engeller, KOBİ'nin boyutuna, gelişmişlik düzeyine, yaşına, tipine ve yerleşim yerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle KOBİ odaklı politikalar geliştirilirken farklılaştırılmış önlemler alınmalıdır. Bu noktada en çok yardımcı olması beklenen araç eko-yenilik'tir.

¹³⁵ Ibid, s. 14.

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ European Communities, **Innovation in Europe (THEME 9 Science and Technology)**, Lüksemburg, 2004, s. 40.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ European Commission (c), 2006, op. cit., s. 38.

ŞEKİL 13
1998-2000 VERİLERİYLE, KOBİ'LERİN YENİLİK GELİŞTİRMESİ
(% DAĞILIM)

Kaynak: OECD, **OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2005 - Towards a Knowledge-Based Economy**, s. 13,
<http://puck.sourceoecd.org/vl=13790462/cl=12/nw=1/rpsv/scoreboard/> (25 Ekim 2006).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

I. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Türkiye’deki, küçük ve orta ölçekli işletmelerin geçmişi 13. yüzyıla dayanmaktadır. 23 Nisan 1920’de TBMM’nin açılmasından sonra Türkiye ekonomisinin geliştirilmesi alanında atılan ilk adım, “İzmir İktisat Kongresi”dir. Bu kongrede, KOBİ’ler konusunda ilk yaklaşımlar yapılanmaya başlamıştır. 1 Haziran 1942’ye kadar yürürlükte kalan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 28 Mayıs 1927’de kabul edilen “Sanayiye Teşvik Kanunu”nda küçük ve orta ölçekli işletmelerin¹⁴⁰ tasnifinin yapıldığı görülmektedir.¹⁴¹

1963’ten itibaren Türkiye’de sanayiye dayalı büyüme odaklı, beşer yıllık kalkınma planları uygulanmaya başlamıştır. Ancak, 1980 öncesi ve sonrası uygulanan sanayi stratejileri ve uygulanan ekonomi politikaları büyük farklılıklar göstermektedir. 1980 yılına kadar ithal ikameci sanayileşme politikası uygulanmış, sonrasında ise ihracata dayalı sanayileşme politikası benimsenerek, piyasa ekonomisinin ilke ve esaslarının geliştirilmesi yönünde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

Bu gelişmeler, özel sektörün dinamizminin arttırılmasına önemli katkılar sağlamış ve Türk ekonomisinin içerde ve dışarıda ortaya çıkan gelişmelere uyum sağlama yeteneğini arttırmıştır. Böylece, özel sektörün yatırımları ve enerjisi son yıllardaki endüstriyel büyümenin kaynağı olmuştur.

Bu süreç içerisinde, KOBİ’ler ekonomik, politik ve sosyal önemlerini muhafaza etmiş, genel politika ve stratejilerin belirlenmesinde önemli roller üstlenmişlerdir. KOBİ’lere verilen bu öneme istinaden, 1996 yılı KOBİ yılı olarak

¹⁴⁰ Bu tanıma göre küçük işletme; beş işçiden az ve en çok dokuz beygirlik muharrik güç çalıştıran işyeridir.

¹⁴¹ KOSGEB, **KOBİ Ekonomisi (Tarihi Gelişimi)**, Ankara, Aralık 2003, ss. 3-4.

ilan edilmiştir. Bu konuda başta Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi (KOSGEB), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK), Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı (TOSYÖV) olmak üzere, KOBİ'lere hizmet veren tüm kamu ve özel kurul ve kuruluşlar aralarında işbirliği yaparak, KOBİ'lerin dış ticarete yönlendirilmesi faaliyetlerini yürütmüşlerdir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) sonrası hazırlanan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001-2005) ise, KOBİ'lerin ayrı bir başlık olarak yer alması, Türkiye'de küçük ve orta ölçekli işletmelerin önem kazandığının en somut kanıtıdır. Bu planda, sosyal ve ekonomik sektörlerle ilgili gelişme hedef ve politikalarının ele alındığı "Turizm ve Tanıtma" başlığı altında yer alan 1581. maddede, "Talep yapısındaki yeni eğilimlere bağlı olarak sektörde küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine öncelik verilecek ve bunların KOBİ statüsünde değerlendirilmeleri sağlanacaktır"¹⁴² ifadesi yer almaktadır. Böylece, hizmet sektörü işletmelerinin de KOBİ statüsünde tanımlanmasına zemin hazırlanmıştır. Bu gelişmeye paralel olarak, 19 Eylül 2005 tarihinde Bakanlar Kurulunca onaylanan KOBİ tanımında, faaliyette bulunan sektörden bağımsız olarak çalışan sayısı, mali bilanço değeri ve ilgili yönetmelikte tanımlanan diğer koşullara uyan her işletme KOBİ statüsünde tanımlanmıştır.¹⁴³

KOBİ'ler Türkiye ekonomisine bir taraftan yatırım, üretim, istihdam, ihracat ve ödedikleri vergilerle katkıda bulunurken, diğer taraftan coğrafi açıdan, Türkiye'nin bütün bölgelerine dağılmış olmalarından ötürü, bölgesel kalkınmada tetikleyicidirler.¹⁴⁴ Türkiye ekonomisinde, özellikle istihdam sağlaması yönünden büyük öneme sahip olan küçük ve orta ölçekli işletmeler, aynı zamanda, bölge sanayisinin gelişmesine başlangıç oluşturur, onların tamir ve bakım yönünden

¹⁴² DPT, **Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005**, Ankara, 2000, s. 167.

¹⁴³ Resmi Gazete, 2005, op. cit., md. 4.

¹⁴⁴ Beytullah Yılmaz, **Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Toplumda Üstlendikleri Roller Bakımından Analizi**, DPT Yayınları, 2004, s. 3, <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/ocak%202004/kucuk.htm> (10 Ekim 2006).

sorunlarını çözer, özel beceri ve teknik gerektiren kimi malları üretir ve tali kontrol yoluyla büyük sanayi işletmelerine yardımcı olurlar.¹⁴⁵

TÜİK tarafından 2002 yılında yapılan Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı (GSİS)'na göre, Türkiye'de 1.720.598 işletme bulunmaktadır.¹⁴⁶ Bunların 116.598'i çok birimli¹⁴⁷, 1.604.000 ise tek birimli¹⁴⁸ ve bağımsız girişimlerdir (Tablo 11).¹⁴⁹ Bu işletmelerin 246.899'u, yani yaklaşık % 14,35'i, imalat sanayinde faaliyette bulunan girişimlerdir.

TABLO 11
TÜRKİYE'DEKİ İŞLETME SAYISI
(2002 YILI, ADET)

Toplam Girişim Sayısı	Çok Birimli Girişim Sayısı	Tek Birimli Girişim Sayısı
1.720.598	116.598	1.604.000

Kaynak: DİE, 2003, s. 1.

İmalat sanayiinde faaliyet gösteren, işletmelerin % 90'a yakını, sadece işletme sahibinin çalıştığı veya 1-9 işçi çalıştıran mikro ölçekli işletmeler iken, yalnız % 0,37'si büyük ölçekli işletmedir (Şekil 14). İstihdam açısından incelendiğinde, imalat sanayinde faaliyette bulunan, mikro ölçekli işletmeler % 27,6, küçük ölçekli işletmeler % 20,9, orta ölçekli işletmeler % 21 istihdam sağlamaktadırlar¹⁵⁰ (Tablo 12).

Türkiye'de KOBİ'ler hizmet sektörü de dahil olmak üzere, tüm işletmelerin % 99,8'ini¹⁵¹ ve bu işletmeler de toplam istihdamın % 61'ini oluşturmaktadırlar.¹⁵²

¹⁴⁵ Tahir Akgemci, 2001, op. cit., s. 19.

¹⁴⁶ DİE, **2002 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı No: B.02.01.DİE.0.10.00.906-164**, Ankara, 14 Ekim 2003, s. 1.

¹⁴⁷ Çok birimli girişim; aynı yasal birime bağlı birden fazla yerel birimden oluşan, farklı yerleşim yerlerinde bir ya da birden fazla faaliyet yürüten girişimdir.

¹⁴⁸ Tek birimli girişim; tek bir adreste bir veya daha fazla faaliyet gösteren, başka bir işyerine bağlı olmayan, bağımsız girişimdir.

¹⁴⁹ DİE, 2003, op. cit., s. 1.

¹⁵⁰ DPT (a), **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) KOBİ Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, 2006, s. 12, <http://plan9.dpt.gov.tr/plan9.htm> (10 Ekim 2006).

¹⁵¹ DPT, 2004, op. cit., s. 9.

¹⁵² European Union Twinning Project for Turkey, **Towards Improving the Investment Climate in Turkey: Comments on the YOİKK Reform Process**, Ankara, Eylül 2006, s. 154.

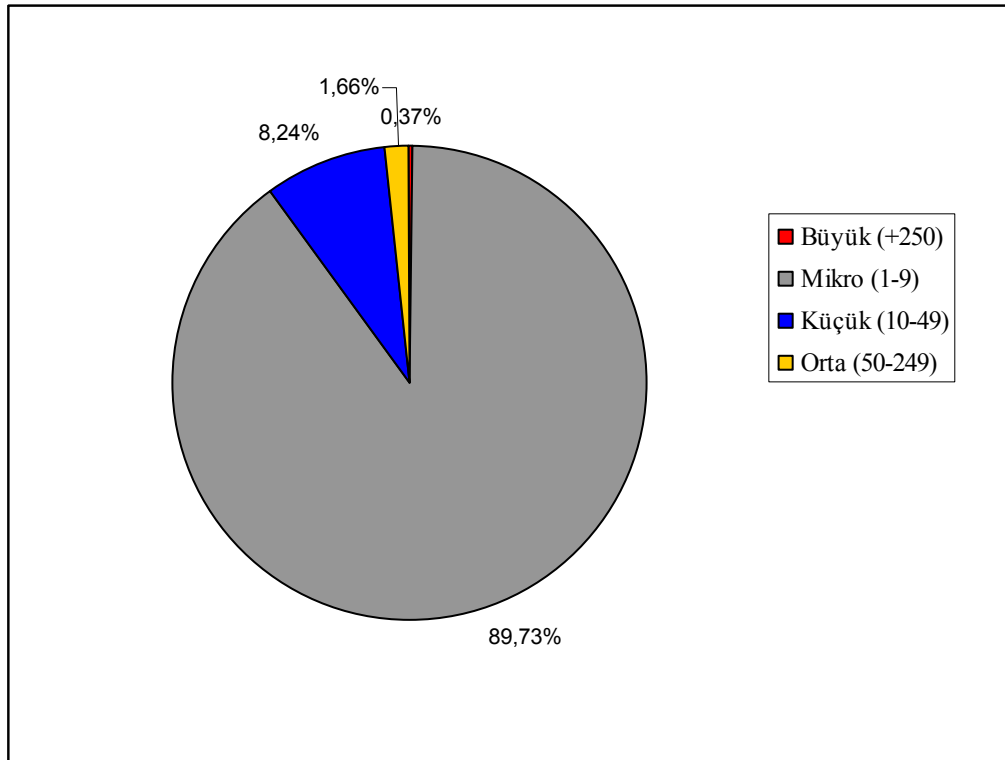
KOBİ'lerin, toplam üretim içerisindeki payları % 37,7'dir.¹⁵³ İmalat sanayisinde faaliyette bulunan KOBİ'lerin ölçeklerine göre yarattıkları katma değerler ise Şekil 15'te yer almaktadır.

TABLO 12
TÜRKİYE'DE İMALAT SANAYİNDE İŞLETME ÖLÇEĞİNE GÖRE İSTİHDAM
(2006 YILI)

İşletme Ölçeği	Toplam İstihdamdaki Payı (%)
Mikro	% 27,5
Küçük	% 20,9
Orta	% 21
Büyük	% 30,5

Kaynak: DPT (a), 2006, s. 12.

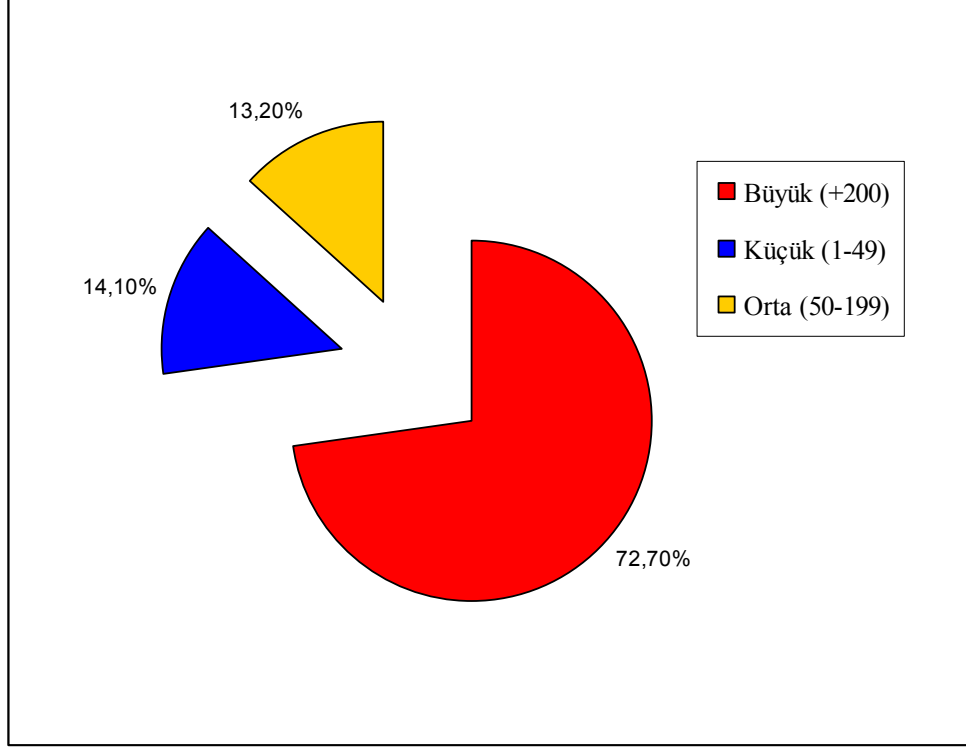
ŞEKİL 14
İMALAT SANAYİNDE FAALİYET GÖSTEREN İŞLETMELER
(2002 YILI, % DAĞILIM)

Kaynak: DPT (a), 2006, s. 12.

¹⁵³ OECD, **A Framework for the Development and Financing of Dynamics Small and Medium Sized Enterprises in Turkey**, OECD Center for Private Sector Development, İstanbul, Temmuz 2005, s. 16.

ŞEKİL 15
İMALAT SANAYİNDE YARATILAN KATMA DEĞER
(1992 YILI, % DAĞILIM)

Kaynak: KOBİNET Ekonomi ve İş Dünyası, **Türkiye’de KOBİ’lerin Yeri ve Önemi**, s. 1, <http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/001.html> (24 Haziran 2006).

Buna göre, 1-49 işçi çalıştıran işletmeler % 14,10, 50-199 işçi çalıştıran işletmeler ise % 13,20 katma değer yaratmaktadırlar. KOBİ’lerin 2002 yılı itibariyle, yaratılan katma değer içerisindeki payları ise, % 26,5’dir.¹⁵⁴ Bu oran uluslararası örneklerle kıyasla, faaliyette bulunan işletme sayısına göre oldukça düşüktür.

II. TÜRKİYE’DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE GENEL BAKIŞ

Küçük ve orta ölçekli işletmeler, değişen şartlara hızla uyum sağlayabildikleri, esnek üretim kapasitesine sahip oldukları, bölgesel kalkınmayı destekleyerek büyük şehirlere göçü önledikleri, yeni iş imkanları yaratarak istihdama

¹⁵⁴ DPT, 2004, op. cit., s. 9.

önemli katkılar sağladıkları ve benzeri özellikleri ile Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınma stratejisinde oldukça önemlidirler.

Ancak, Türkiye'de göreceli olarak yüksek olan vergiler ve sosyal katkı payları, yük getiren mevzuat ve ağır işgücü mevzuatı üretkenlikleri düşük olan küçük ve orta ölçekli işletmelerin kurulmasını, yasal olarak faaliyette bulunmasını zorlaştırmaktadır.

Türkiye'de ulusal ekonomi içerisindeki önemine karşın küçük ve orta ölçekli işletmeler yatırımlarını arttırma, finansal büyüme ve dış ülkelerde pazar payı kazanma konularında zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Türk KOBİ'lerinin, diğer ülke KOBİ'lerinin bazı göstergeler açısından mukayesesi Tablo 13'da yer almaktadır.

TABLO 13
SEÇİLEN ÜLKELERDE KOBİ'LERİN ÖZELLİKLERİ
(2002 YILI, % PAY)

Bütün içinde KOBİ'lerin payı	ABD	Japonya	İngiltere	Güney Kore	Türkiye
Toplam işletmelere oranı	97,2	99,4	96,0	97,8	98,8
İstihdamda payı	50,4	81,4	36,0	61,9	45,6
Üretimde payı	36,2	52,0	25,1	34,5	37,7
İhracatta payı	32,0	38,0	22,7	20,2	8,0
Yatırımda payı	38,0	40,0	29,5	35,7	6,5
Verilen kredilerdeki payı	42,7	50,0	27,2	46,8	3,5

Kaynak: OECD, 2005, s. 16.

Buna göre, Türkiye'deki KOBİ sayısının toplam işletme sayısına oranı, diğer gelişmiş ülkelerde olduğu gibi % 95'in üzerindedir. KOBİ'lerin toplam ihracat içerisindeki payları ise yıllar itibariyle değişiklik göstermesine karşın % 8 dolaylarındadır.¹⁵⁵ Bunun yanında, toplam yatırım oranları yaklaşık % 7 olan KOBİ'lerin, yeni iş başlangıç oranları da oldukça düşüktür (100 erişkinden

¹⁵⁵ European Union Twinning Project for Turkey, 2006, op. cit., s. 154.

Türkiye’de 4,6; İrlanda da ise 12).¹⁵⁶ KOBİ’lerin toplam istihdam, yatırım ve ihracat içindeki payları, diğer ülkelerdeki kadar yüksek olmadığı görülmektedir. Buna karşın, Türk KOBİ’lerinin üretiminin toplam üretim içindeki payı, ABD ve Güney Kore ile benzer bir performans göstermektedir.

Bilindiği üzere, küçük ve orta ölçekli işletmelerin kurulmalarında ve hayatta kalabilmelerinde vergi önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, mevcut yapı, KOBİ’lerin kurulmasını ve hayatta kalabilmesini zorlaştırmaktadır. KOBİ’lerin ekonomideki önemine paralel olarak, Türk vergi sistemi yeniden yapılanma sürecindedir.¹⁵⁷

1995-2002 döneminde, kamu kesimi dengesindeki bozulmaya paralel olarak ortaya çıkan kaynak arayışı, vergi oranlarının artmasına neden olmuş, bu, Türkiye’nin son yıllardaki, kamu gelirlerini büyük ölçüde arttırıcı etki yapmıştır. 1995-2002 yılları arasında OECD ülkelerinin ortalama GSYİH içerisindeki vergi gelirleri % 35,9’dan % 36,3’e yükselirken, Türkiye’de hızlı bir artış yaşanmış ve aynı dönemde GSYİH içerisindeki vergi gelirleri oranı % 22,6’dan % 31,1’e yükselmiştir.¹⁵⁸

Türkiye’de vergi gelirlerinin içinde dolaylı vergilerin payının daha yüksek olduğu ve zaman içerisinde bu eğilimin arttığı görülmektedir.¹⁵⁹ Türk vergi sisteminde uygulama da olan dolaylı vergiler¹⁶⁰; katma değer vergisi, gümrük vergisi, özel tüketim vergisi, damga vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi ve kaynak kullanımını destekleme fonudur. Dolaysız vergiler vergi adaletini sağlamakta daha etkili olup, en az geçim indirimi, artan oranlı vergi tarifeleri, indirim, istisna ve muafiyet gibi uygulamalarla vergi ödeme gücü arasında bir ilişki kurabilmektedir. Ancak, dolaylı vergilerin, dolaysız vergilere¹⁶¹ (gelir vergisi, kurumlar vergisi, taşıt

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ DPT, 2004, op. cit., s. 46.

¹⁵⁸ OECD, **Tax Payments Rose in Some OECD Countries in 2003, but Fell in Others**, s.1, http://www.oecd.org/document/21/0,2340,en_2649_37427_33808789_1_1_1_37427,00.html (10 Eylül 2006).

¹⁵⁹ Hasan Yaşar Özfidan, “Ülkemizde Vergi Adaleti Nasıl Sağlanır?”, **Mali Haber**, 29 Aralık 2004, s. 2, <http://www.malihaber.com/modules.php?name=News&file=article&sid=276> (10 Eylül 2006).

¹⁶⁰ Dolaylı vergi; gelir ve servetin kullanımları üzerinden alınan vergilerdir.

¹⁶¹ Dolaysız vergi; gelir ve servetin mevcudiyeti üzerinden alınan vergilerdir.

vergisi) oranla daha rahat toplanması, dolaylı verginin Türkiye’de vergi gelirlerini arttırmakta en çok başvurulan araç olmasına neden olmaktadır.

Mevcut koşullar altında, uygulanan yüksek vergi oranları, Türk KOBİ’lerinin hayatta kalmasını güçleştirmektedir. Bu sebeple, ekonominin temel taşı olan KOBİ’leri ilgilendiren vergi mevzuatının, basitleştirilmesi için çalışmalara ağırlık verilmelidir.¹⁶²

Yüksek vergi oranlarına maruz kalan, az yatırım yapan ve ihracat yerine yerli pazarlara yönelen Türk KOBİ’lerinin bu zayıflıklarının yanında bir de kredi bulma güçlükleri bulunmaktadır. Tablo 10’da belirtildiği gibi ABD ve Güney Kore KOBİ’leri Türkiye’deki benzerlerinden 10 kat daha fazla kredi almaktadırlar. Finansman kısıtlamaları iş yatırımlarını ve işletmelerin büyümelerini önemli ölçüde kısıtlamaktadırlar.

Alman KfW bankası tarafından 2005 yılında gerçekleştirilen araştırmaya göre, toplam KOBİ finansmanının % 75’nin, öz sermaye ile karşılandığı Türkiye’de, borç finansmanına erişim güçlükleri, KOBİ’lerin karşılaştıkları iş sınırlamaları içerisinde ikinci konumu almaktadır.¹⁶³

Bu nedenle, KOBİ’lerin, borç finansmanında yaşadıkları yapısal dezavantajları hafifletmek üzere, Türk yatırım sübvansiyon sistemi, KOBİ programında bir “sübvansiyon unsuruna” izin vermektedir.

Bunun yanında, bankalar ve bağlı yatırım ortaklıkları, borsa, risk sermayesi, yabancı ve yerli yatırım ortaklıkları, şirketlere dayalı risk sermayesi, devlet kurumları ve yabancı sermaye yatırımları, Türkiye’deki KOBİ’lere finansman kaynağı sağlamaktadırlar.

Bankalar arasında, özellikle yatırım bankaları, KOBİ’lere borç yolu ile kaynak sağlamaya çalışmaktadırlar. Bankalar küçük ve orta ölçekli işletmelere ilgi göstermeye özellikle 2001 yılından sonra ağırlık vermiş ve bazı bankalar KOBİ’ler için özel kredi programları oluşturmuştur. Oluşturulan bu programlarda, KOBİ

¹⁶² DPT, 2004, op. cit., s. 46.

¹⁶³ European Union Twinning Project for Turkey, 2006, op. cit., s. 157.

kredilerinde kredi geri dönüşlerinin gerçekleştirilmesindeki gecikmelerin ve ödenmeyen kredi borçlarının oluşmasının önlenmesi için düşük faizli, orta ve uzun vadeli kredilerin kullanılmasına ağırlık verilmekte, kredi koşulları iyileştirilmektedir.

Bu uygulamaya paralel olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), 27 Aralık 2006 tarihinde “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Malî Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun”u kabul ederek; küçük ve orta ölçekli işletmelerin, Türkiye’de faaliyette bulunan bankalar ve diğer mali kurumlardan almış oldukları ve 31 Ekim 2006 tarihi itibarıyla bu kuruluşlar nezdinde donuk veya şüpheli alacaklar hesabına intikal etmiş bulunan kredi borçlarına ilişkin olarak; söz konusu kredi borçlarının vadelerini uzatmak, bu işletmelerin kredilerini yenilemek, işletmelere ilave yeni kredi vermek, anapara ve/veya asli faiz ve/veya temerrüt faizi veya kâr paylarını indirmek veya bunlardan vazgeçmek, anapara, faiz veya kâr payı alacaklarını; kısmen veya tamamen iştirake çevirmek, aynî, nakdî ya da tahsil şartına bağlı bir beden karşılığı devir veya temlik etmek, borçlu ya da üçüncü kişilere ait aynî değer karşılığında kısmen veya tamamen tasfiye etmek, diğer bankalarla birlikte hareket ederek protokoller yapmak şeklinde alınacak tedbirlerle, mali kesime olan geri ödeme yükümlülüklerini yerine getirebilmelerine ve istihdama katkıda bulunmaya devam etmelerine olanak sağlamıştır.¹⁶⁴

Bankalar dışında imalat sanayinin gelişmesini ve rekabet gücünün artırılmasını hedefleyen çeşitli devlet kurumları da mevcuttur. Bu kurumlar özel olarak KOBİ’lerin ihtiyaçlarını belirlemekte, bu ihtiyaçları gidermek için destek programları kapsamında onlara finansal kaynak tahsis etmektedir. Bu devlet kurumlarından birisi olan KOSGEB’in destek programları şunlardır¹⁶⁵;

- İşletme Geliştirme Programı: Yararlanıcının kurumsallaşma ve yurtiçi satışlarını artırma hedefine yönelik desteklerden oluşan programdır.

¹⁶⁴ “5569 nolu Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Malî Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun”, **Resmî Gazete**, Sayı: 26392 (27.12.2006).

¹⁶⁵ KOSGEB, “KOSGEB Destekleri Yönetmeliği Uygulama Yönergesi”, **KOSGEB Kalite Yönetim Sistemi Doküman No: USE-0041**, s. 4, <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Destek/93/USE-0041%20KOSGEB%20Destekleri%20Uygulama%20Yönergesi1.doc> (20 Eylül 2006).

- Ürün Kalite Geliştirme Programı: Yararlanıcının ürün kalitesini arttırma ve üretim kalitesini geliştirme hedefine yönelik desteklerden oluşan programdır.
- İhracatı Geliştirme Programı: Yararlanıcının ihracata başlama, ihracatını arttırma ve marka oluşturma hedefine yönelik desteklerden oluşan programdır.
- Teknoloji Geliştirme ve Yenilik Programı: Yararlanıcının yeni ürün tasarımı ve üretimi ile teknolojik araştırma ve geliştirme çalışmaları sonucu yeni ürünlerin ticaretleştirilmesine yönelik desteklerden oluşan programdır.
- Bölgesel Kalkınma Programı: Bölgeler arası farklılıkların giderilmesi, yatırım, üretim ve istihdamın arttırılması amacı ile yapılacak faaliyet, verilecek destek ve hizmetleri belirlemek için hazırlanan bölgesel kalkınma araştırma raporları sonuçlarına istinaden yararlanıcılara yönelik oluşturulan programdır.
- Girişimciliği Geliştirme Programı: Girişimciliği geliştirmek amacı ile yararlanıcılara yönelik desteklerden oluşan programdır.

KOSGEB'in 22 ayrı destek türü her bir destek programının özelliklerine göre hedefleri ve işletmelerin talep ve ihtiyaçları dikkate alınarak oluşturulan iş planına göre işletmelere sağlanmaktadır. KOSGEB'in sağladığı destekler ve sunduğu hizmetler imalat sanayi işletmeleri ile sınırlıdır. Tablo 14'de KOSGEB'in işletmelere sağladığı destekler yıllar itibariyle verilmiştir.

TABLO 14
KOSGEB DESTEK TUTARLARI

Yıl	Cari Destek Tutarı (YTL)	Cari Destek Tutarı (ABD Doları)
2000	715.149	2.760.198
2001	3.618.323	2.973.740
2002	7.338.953	4.880.979
2003	123.678.402	82.633.067
2004	144.111.019	101.099.471
2005	62.736.315	46.929.424

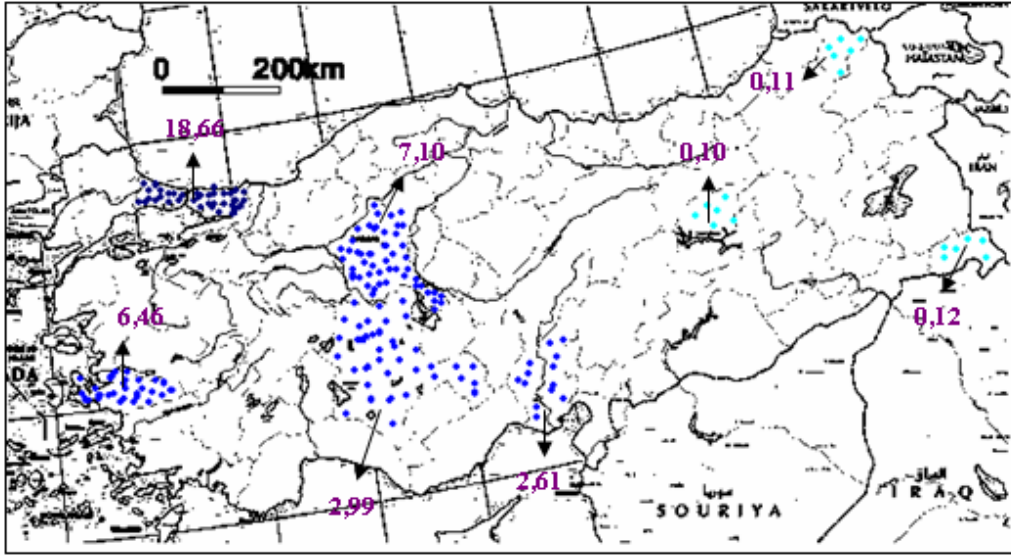
Kaynak: DPT (a), 2006, s. 22.

2000 yılında KOSGEB destek tutarı 2.760.198 ABD Doları iken, yıllar itibariyle 2004 yılında 101.099.471 ABD Dolarına ulaşmıştır. Ancak yaşanan ekonomik dalgalanmalar neticesinde 2005 yılı sonu itibariyle KOSGEB'in sağladığı destek yaklaşık % 50 azalmıştır.

A. İşletme Sayıları Açısından Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler

2002 yılında yapılan Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı sonuçlarına göre Türkiye'de 1.720.598 işletme bulunmaktadır.¹⁶⁶ Bu işletmeler içerisinde yer alan küçük ve orta ölçekli işletmeler, istihdamın¹⁶⁷ % 61'ini ve tüm işletmelerin de % 99,8'ini oluşturmaktadırlar.¹⁶⁸

HARİTA 2
İLLERDE İŞLETME SAYISI
(2003 YILI, % DAĞILIM)

Kaynak: DİE, 2003, s. 23.

Coğrafi konumu ve büyük ölçekli işletmelerin yoğunluğuna paralel olarak ortaya çıkan ekonomik nedenlerden ötürü, Türkiye'nin batısında doğusuna kıyasla daha çok KOBİ faaliyette bulunmaktadır (Harita 2).

¹⁶⁶ DİE, 2003, op. cit., s. 1.

¹⁶⁷ European Union Twinning Project for Turkey, 2006, op. cit., s. 154.

¹⁶⁸ KOSGEB, 2006 Yılı Çalışma Programı, Ankara, Ocak 2006, s. 6, <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Duyuru/592/2006%20Calisma%20Prog.%20SON.doc> (2 Ekim 2006).

İşyeri sayılarının illere göre dağılımına bakıldığında, tek birimli girişimler için en çok işyerinin 351.053 işyeri ile İstanbul'da olduğu görülmektedir. İstanbul'u Ankara (133.652), İzmir (121.470), Bursa (78.278) ve Antalya (68.495) takip etmektedir.¹⁶⁹ Bu beş büyük il, toplam işyerlerinin % 40,3'üne sahiptir.

En az işyeri ise, 1.953 işyeri ile Tunceli'de bulunmaktadır. Tunceli'yi, Ardahan (2.073), Bayburt (2.115), Hakkari (2.242), Gümüşhane (2.754) izlemektedir.¹⁷⁰ En az işyerine sahip bu beş ilin toplam işyerleri içindeki payı, sadece % 0,60'tır.

Türkiye'nin dört bir yanına dağılmış olan küçük ve orta ölçekli işletmelerin ülke ekonomisindeki etkinliği % 5,35'dir.¹⁷¹ Bu oran Fransa'da % 5,91, Yunanistan'da % 4,44, Çin'de % 4,42, Amerika'da ise % 8,10'dur.¹⁷² Rakiplerine yakın bir oranda, çıktı maliyetlerini düşük seviyelerde tutabilen Türk KOBİ'lerinin, ölçeğe göre dağılımları Tablo 15'de sunulmuştur.

TABLO 15
2003 YILI, TÜRKİYE'DEKİ GİRİŞİMLERİN ÖLÇEĞE GÖRE DAĞILIMI

İşletme Ölçeği	Çalışan Sayısı	İşletme Sayısı		
		T	Ç	Toplam
Mikro	Sadece İşletme Sahibi	23.173	589	23.762
	1-9	1.539.670	93.839	1.633.509
Küçük	10-49	35.845	17.401	53.246
Orta	50-99	2.882	2.198	5.080
	100-150	1.020	784	1.804
	151-250	715	672	1.387
Büyük	250 ⁺	695	1.115	1.810

T: Tek birimli girişim

Ç: Çok birimli girişim

Kaynak: DİE, 2003, s. 10.

¹⁶⁹ DİE, 2003, op. cit., s. 23

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ KOSGEB, 2006, op. cit., s. 7.

¹⁷² Ibid.

Türkiye’de sayıları yaklaşık 1.657.271 olan sadece işletme sahibince veya en fazla 10 kişi tarafından çalıştırılan mikro ölçekli girişimler ekonomi içerisinde oynadıkları rol nedeniyle günden güne önem kazanmaktadırlar. 2002 sayımına göre; KOBİ’ler içerisinde, mikro ölçekli girişimler, tüm girişimlerin % 94,94’ünü temsil etmektedir.

B. Sektörlere Göre Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler

Ölçek ekonomisinin avantajlarından yararlanabilmek adına bazı sektörler büyük ölçeklerde faaliyet göstermektedirler. Bilindiği üzere, yüksek üretim kapasitesi sayesinde birim yatırım ve üretim maliyetinin düşürülmesi ölçek ekonomisinin temelini oluşturmaktadır.¹⁷³

Üretim düzeyinde belli bir eşiğin aşılması, üretim maliyetlerini düşürmekte ve sonuçta verimliliği arttırmaktadır. Böylece, ölçek, rekabette firmalara önemli avantajlar sağlamaktadır. Bu sebeple, madencilik ve taşocakçılığı, elektrik, gaz, su dağıtım sektörleri Türkiye’de büyük ölçekli işletmelerin yoğun olduğu sektörler iken ulaştırma, depolama, haberleşme ve ticaret sektörleri küçük ve orta ölçekli işletmelerin yoğun olduğu sektörlerdir.¹⁷⁴

Tablo 16’daki küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin toplamını içeren dağılıma bakıldığında, işletmelerin en yoğun olduğu sektörün ticaret sektörü olduğu ve bunu imalat sektörünün takip ettiği görülmektedir.

Toplam girişimlerin % 46,19’u ticaret sektöründe faaliyet göstermekteyken, % 14,35’i imalat, % 14,21 ise ulaştırma, depolama, haberleşme sektöründe faaliyet göstermektedir. Bu üç sektör toplam girişim sayısının % 74,75’ini oluşturmaktadır.

Çok birimli girişimler açısından bakıldığında, sırasıyla % 51,52’si ticaret, % 16,32’si imalat, % 15,13’ü ise ulaştırma, depolama, haberleşme sektöründe faaliyette bulunan girişimlerdir.

¹⁷³ Yasemin Balaban, “Süper Ligdeki Sanayi Tesisleri”, **Capital Aylık İş ve Ekonomi Dergisi**, 1 Temmuz 2004, s. 1, http://www.capital.com.tr/haber.aspx?HBR_KOD=350 (5 Ekim 2006).

¹⁷⁴ DİE, 2003, op. cit., s. 2.

TABLO 16
TÜRKİYE’DEKİ GİRİŞİMLERİN SEKTÖREL DAĞILIMI
(2003 YILI)

Sektörler	Girişim Sayısı		
	T	Ç	Toplam
Madencilik ve Taş ocakçılığı	1.454	355	1.809
İmalat	227.872	19.027	246.899
Elektrik, Gaz, Su Dağıtım	1.696	7	1.703
İnşaat	33.678	2.024	35.702
Ticaret	734.640	60.075	794.715
Ulaştırma, Depolama, Haberleşme	226.854	17.636	244.490
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	12.832	706	13.538
Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	87.351	3.122	90.473
Eğitim Hizmetleri	4.976	716	5.692
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	30.191	1.355	31.546
Diğer Sosyal, Toplumsal ve kişisel Hizmet Faaliyetleri	87.587	3.332	90.919
Otel ve Lokantalar	154.869	8.243	163.112

T: Tek birimli girişim

Ç: Çok birimli girişim

Kaynak: DİE, 2003, s. 7.

Bilindiği üzere, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkındaki Yönetmelik (2005/9617 sayılı) ile Türkiye’de kullanılan KOBİ tanımları tek bir çatı altında toplanmıştır. Ancak, ilgili yönetmelik 2005 yılında kabul edilmesine karşın 18 Mayıs 2006 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır. Bu nedenle, imalat sanayi haricindeki sektörlerde, yeni KOBİ tanımına uygun şekilde işletmelerin oransal dağılımına ulaşmak mümkün olamamıştır.

İmalat sanayinde faaliyette bulunan işletmelerin içerisinde KOBİ'lerin sayısal oranı % 99,63'dür. Bu işletmelerin ölçeğe göre dağılımı Tablo 17'de yer almaktadır. Bu tabloya göre, sadece işletme sahibinin veya azami dokuz işçinin çalıştığı işletme¹⁷⁵ sayısı 221.935 olup toplam içinde % 89,73'lük bir oran oluşturmaktadır. İmalat sanayinde, 10-49 işçi çalışan olan girişimleri¹⁷⁶ incelediğimizde ise, girişim sayısı toplam içerisinde % 8,24'lük payla 20.325'tir. Aynı kapsamda 50-249 kişi istihdam eden girişimlerin¹⁷⁷ toplam içerisindeki payı % 1,66'lık payla, 4.118 adettir.

TABLO 17
TÜRKİYE'DEKİ İMALAT SANAYİ İŞLETMELERİNİN ÖLÇEĞE GÖRE DAĞILIMI

İşletme Ölçeği	Çalışan Sayısı	İşletme Sayısı
Mikro	Sadece İşletme Sahibi	1.509
	1-9	220.030
Küçük	10-49	20.325
Orta	50-99	2.453
	100-150	946
	151-250	719
Büyük	250 ⁺	917

Kaynak: DPT (a), 2006, s. 4.

Sektörel anlamda en çok işyeri, toplam işyeri sayısının % 9,9'unu kapsayan, 170.349 işletme ile belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda gıda, içecek ve

¹⁷⁵ 2005/9617 sayılı yönetmelik ile benimsenen tanıma göre mikro ölçekli işletme olarak adlandırılmaktadır.

¹⁷⁶ 2005/9617 sayılı yönetmelik ile benimsenen tanıma göre küçük ölçekli işletme olarak adlandırılmaktadır.

¹⁷⁷ 2005/9617 sayılı yönetmelik ile benimsenen tanıma göre orta ölçekli işletme olarak adlandırılmaktadır.

tütün ağırlıklı perakende ticaret sektöründedir.¹⁷⁸ Bunu sırasıyla 95.327 işletme (toplam işyeri sayısının % 5,54) ile karayolu ile yük taşımacılığı, 94.872 işletme (toplam işyeri sayısının % 5,51) ile belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki diğer perakende ticaret, 91.205 işletme (toplam işyeri sayısının % 5,30) ile barlar ve kahveler ve 74.778 işletme (toplam işyeri sayısının % 4,35) ile diğer karayolu yolcu taşımacılığı sektörü izlemektedir.¹⁷⁹ Toplam işyerlerinin % 30,60'ı bu beş faaliyet kolu içerisinde yer almaktadır.

C. İstihdam Açısından Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin önemi, Türkiye gibi bölgeler arası farklılıkların çok olduğu ülkelerde günden güne artmaktadır. Bunun başlıca nedeni, KOBİ'lerin bölgesel kalkınmayı destekleyerek, yörenin kendi potansiyeli içinde kalkınmasına temel oluşturması, böylece bölge halkına istihdam fırsatları yaratmasıdır.

KOBİ'ler teknolojide ortaya çıkan yeniliklere, konjonktürdeki değişikliklere daha çabuk ayak uydurabilmekte, ortaya çıkabilecek olumsuz durumlardan asgari düzeyde etkilenmektedirler. Böylelikle, sahip oldukları esneklikle sürekliliği olan bir istihdam kaynağı konumundadırlar. Kısaca, Türkiye başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelerde, KOBİ'ler işsizliği azaltmakta, yeni sanayi kolları meydana getirmektedirler.

Ayrıca, KOBİ'ler genelde emek yoğun sektörlerde faaliyette bulunduklarından, gelişmekte olan ülkelerde kalifiye olmayan işgücünün değerlendirilmesinde de çok etkilidirler.

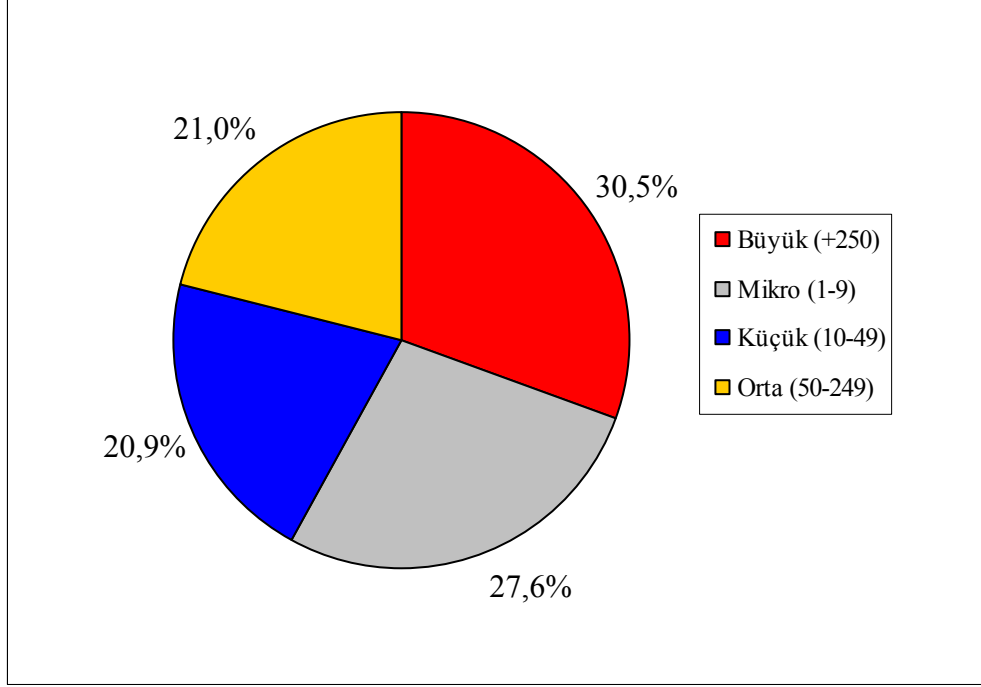
Türkiye'deki üretimin önemli dinamiklerinden olan KOBİ'lerin, toplam istihdam içindeki payları % 61'dir.¹⁸⁰ 2002 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı'na göre, Türkiye'de 1.881.433 işyeri bulunmaktadır. Bu işyerlerinde toplam olarak 6.325.036 kişi çalışmaktadır.

¹⁷⁸ DİE, 2003, op. cit., s. 4.

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ European Union Twinning Project for Turkey, 2006, op. cit., s. 154.

ŞEKİL 16
İMALAT SANAYİ İŞLETMELERİNDE ÖLÇEĞE GÖRE İSTİHDAM
(% DAĞILIM)

Kaynak: DPT (a), 2006, s. 12.

Türkiye’de çalışan 6.325.036 kişinin, 4.330.743’ü tek birimli girişimlerde, 1.994.293’ü ise çok birimli bir girişimlerde istihdam edilmektedir.¹⁸¹ İmalat sanayi işletmelerinin yarattıkları istihdamın ölçeğe göre dağılımı Şekil 16’da verilmiştir. Buna göre mikro ölçekli işletmeler % 27,6, küçük ve orta ölçekli işletmeler % 41,9, büyük işletmeler ise % 30,5 istihdam sağlamaktadırlar. Mikro ölçekli işletmelerin küçük ve orta ölçekli işletmelere nazaran daha çok istihdam sağlaması, onların kurulumlarının ve işletimlerinin nispeten kolay olmasındandır.

İstihdam yapısı sektörler arasında farklılıklar göstermektedir. Ücretli çalışanlar açısından, istihdamın % 40,10’u imalat sanayiinde, % 26,01’i de ticaret sektöründedir. Bu iki sektör, ücretli çalışanlar toplamının % 66,11’ini oluşturmaktadırlar. Toplam istihdam açısından değerlendirildiğinde, çok birimli girişimlerde istihdamın % 38’i imalat sanayiinde, % 29,28’i ise ticaret sektöründe yer almaktadır. Sektörlere göre istihdam yapısı Tablo 18’de özetlenmiştir.

¹⁸¹ DİE, 2003, op. cit., s. 2.

TABLO 18
TÜRKİYE’DE İSTİHDAMIN SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI
(2003 YILI, % DAĞILIM)

Sektörler	Ücretle Çalışanlar			Ortalama Çalışan Sayısı		
	T	Ç	Toplam	T	Ç	Toplam
Madencilik ve Taşocakçılığı	1	2	2	1	2	1
İmalat	40	40	40	29	38	32
Elektrik, Gaz, Su Dağıtım	2	0	1	1	0	1
İnşaat	5	4	5	3	4	4
Ticaret	25	27	26	34	29	32
Ulaştırma, Depolama, Haberleşme	5	7	5	9	8	8
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	1	5	3	1	4	2
Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	6	4	5	6	4	5
Eğitim Hizmetleri	2	2	2	1	1	1
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	2	1	2	2	1	2
Diğer Sosyal, Toplumsal ve kişisel Hizmet Faaliyetleri	3	2	3	4	2	3
Otel ve Lokantalar	8	6	7	9	6	8

T: Tek birimli girişim

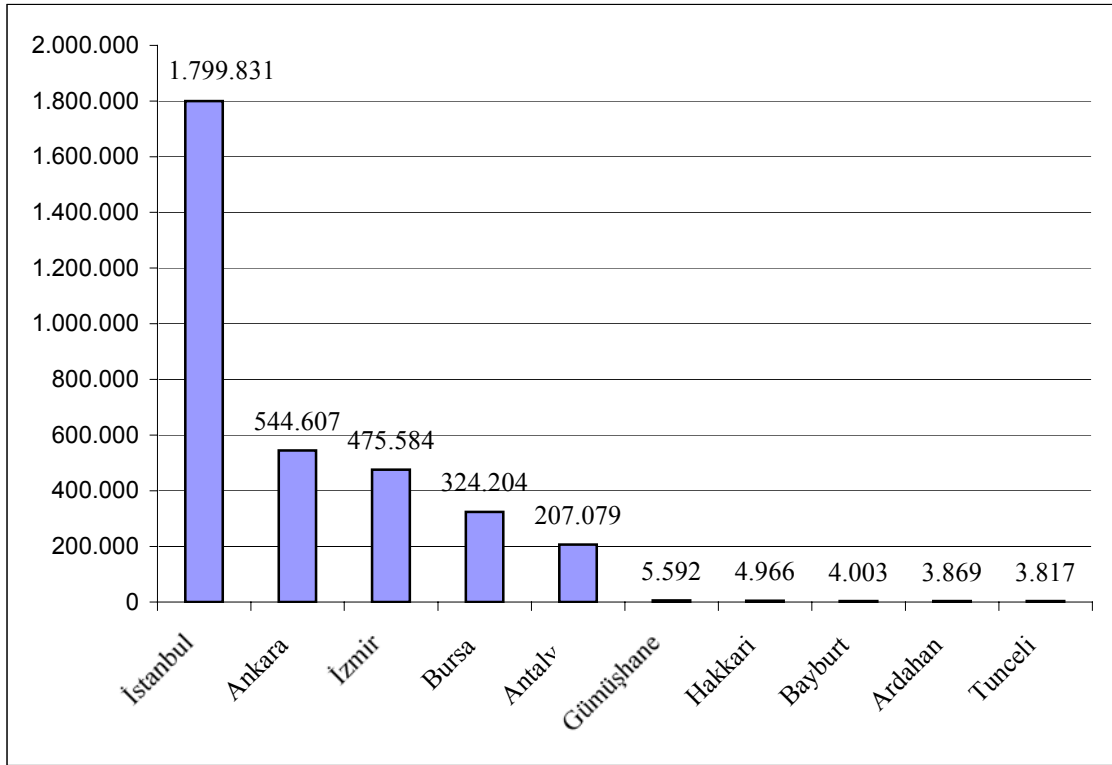
Ç: Çok birimli girişim

Kaynak: DİE, 2003, s. 8.

Sektörel anlamda en çok istihdam¹⁸² ise 339.094 ile belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda gıda, içecek ve tütün ağırlıklı perakende ticaret sektöründedir.¹⁸³

Bunu sırasıyla 201.768 çalışan ile belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki diğer perakende ticaret¹⁸⁴, 195.448 çalışan ile lokantalar ve pastaneler, 161.889 çalışan ile karayolu yük taşımacılığı, 156.739 çalışan ile diğer giyim eşyaları imalatı sektörleri izlemektedir.¹⁸⁵ Buna göre, toplam istihdamın % 16,68'i bu beş faaliyet kolunda yer almaktadır.

ŞEKİL 17
BAZI İLLERE GÖRE ORTALAMA ÇALIŞAN SAYISI
(2003 YILI)

Kaynak: DİE, 2003, s. 23.

Şekil 17’de bazı iller için sunulan, istihdamın dağılımına bakıldığında ise, işyeri sayısına paralel bir yapı sergilediği ve işletmelerin yoğun olduğu İstanbul

¹⁸² Ibid, s. 19.

¹⁸³ Ekonomik faaliyetlerin istatistiki sınıflamasına göre, 5211 kodlu sektör.

¹⁸⁴ Ekonomik faaliyetlerin istatistiki sınıflamasına göre, 5248 kodlu sektör.

¹⁸⁵ DİE, 2003, op. cit., s. 19.

ilinde 1.799.831 kişinin istihdam edildiği bunun da toplam istihdamın % 27,97'sine denk geldiği görülmektedir. Onu sırasıyla 544.607 kişi ile Ankara, 475.584 kişi ile İzmir, 324.204 kişi ile Bursa ve 207.079 kişi ile Antalya takip etmektedir. Bu beş il, 3.351.305 kişi ile toplam istihdamın % 52,08'ini oluşturmaktadır.

İstihdamın en az olduğu il, 3.817 kişi ile Tunceli'dir. Tunceli'yi 3.869 kişi ile Ardahan, 4.003 kişi ile Hakkari ve 5.592 kişi ile Gümüşhane izlemektedir. Bu beş il de KOBİ'lerin yarattığı istihdamın, toplam istihdam içindeki payı % 0,37'dir.

III. TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE İLİŞKİN İZLENEN POLİTİKALAR

Türkiye Sanayi Politikasının temel hedefi, artan dünya rekabet şartları altında sanayinin rekabet gücünü ve verimliliğini arttırmak, dışa dönük bir yapı içerisinde sürdürülebilir gelişmeyi desteklemek ve temel de sanayiye; AR-GE'ye önem veren, teknoloji, üreten, özgün tasarım ve marka yaratarak uluslararası pazarlarda yerini alan ve tüketici sağlığı ve tercihlerini gözetken ve çevre normlarına uygun üretim yapan bir yapıya kavuşturmadır.¹⁸⁶

Türkiye'de sanayi politikasının, yatay bir yapısı vardır ve dış ticaret, yatırım, enerji, teknoloji, kalite iyileştirme, çevre, işgücü, KOBİ ve rekabet gibi politika alanlarını kapsamaktadır. İlgili alanlardaki politika ve tedbirler arasında bütünlüğün ve dengenin sağlanmasına önem verilmektedir.¹⁸⁷ Bu sebeple, sektörler özel uygulamalar, bu yatay yaklaşım temelinde belirlenmektedir.

Bu yapı içerisinde mevzuat uyum çalışmaları, çeşitli kurumların sorumluluğu altında yürütölmektedir. Bu kurumların başlıcaları; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, DTM, TÜİK, KOSGEB, Rekabet Kurumu, Turizm Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, TÜBİTAK, TSE, TPE, Türk Akreditasyon Kurumu, TOBB, TESK, TÜSİAD olarak sıralanabilir.¹⁸⁸ Sanayi ve KOBİ politikası alanındaki uyum çalışmalarının çok geniş bir zeminde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle belirtmekte yarar vardır ki; sanayiye

¹⁸⁶ DPT, **Türkiye Sanayi Politikası**, Ankara, 2003, s. 12-21.

¹⁸⁷ Ibid, s. 1.

¹⁸⁸ European Union Twinning Project for Turkey, 2006, op. cit., s. 155.

ilişkin çeşitli sivil toplum kuruluşlarıyla veya sektörel üretici birlikleriyle gerekli olması halinde işbirlikleri oluşturulmaktadır.

Türkiye’de sanayi politikası içerisinde ele alınan küçük ve orta ölçekli işletmelere dönük izlenen politikalar, DPT tarafından uzun vadeli kalkınma planları ve yıllık programlarda yer almaktadır. DPT, Kalkınma Planlarının hazırlanması sürecinde yukarıda sıralanan tüm kamu ve özel sektör kuruluşlarının görüşlerini alarak KOBİ’lere dair makro politikaları belirlemekte ve bu politikaların uygulanmasının etkinliğini arttırmak amacıyla kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamaktadır.

Bu doğrultuda, KOBİ’lere ilişkin ulusal düzeyde oluşturulan politikaların uygulanmasını ve AB’ye uyum sürecinde KOBİ’lerin rekabet güçlerinin arttırılmasını sağlamak amacıyla “KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı” hazırlanmıştır. KOBİ’lere ilişkin bir yol haritası belirleyen bu plan “KOBİ Çalışma Grubu”¹⁸⁹ tarafından hazırlanmış ve Yüksek Planlama Kurulunun 10.11.2003 tarih ve 2003/57 sayılı kararı ile resmileştirilmiştir.¹⁹⁰

KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanırken, 19-20 Haziran 2000 tarihli Feira Avrupa Konseyi Zirvesi’nde kabul edilen ve Türkiye’nin diğer aday ülkelerle birlikte¹⁹¹ 23 Nisan 2002 tarihinde kabul ettiği, “Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı”nda yer alan konularla paralellik sağlanmasına dikkat edilerek, Türkiye’nin önceliklerine önem verilmiştir. Bu doğrultuda, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı’nın hedefleri şöyle sıralanabilir;

- KOBİ’lerin verimliliğinin, katma değer içindeki paylarının ve uluslararası rekabet güçlerinin arttırılması,
- Öncelikle bankacılık sisteminin toplam kredi hacmi içerisindeki KOBİ kredilerinin arttırılması,

¹⁸⁹ KOBİ Çalışma Grubu; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, DTM, TÜİK, ABGS, KOSGEB, TOBB ve TESK’ten oluşmaktadır.

¹⁹⁰ DPT, 2004, op. cit., s. 6.

¹⁹¹ European Commission, 2002, op. cit., s. 1.

- Risk sermayesi, finansman yatırım ortaklığı gibi modern finansman araçlarından KOBİ'lerin daha etkili bir düzeyde yararlanmasının teşvik edilmesi,
- KOBİ'lerin teknoloji kapasitelerinin arttırılması için teknoloji transfer kapasitelerinin geliştirilmesi ve kalitenin yükseltilmesi,
- KOBİ'lere dönük olarak uygulanan eğitim, danışmanlık ve AR-GE desteklerinin yoğunlaştırılması,
- KOBİ'lere yönelik olarak idari ve teknik alanlarda iş ortamının basitleştirilmesi için gerekli çalışmaların yürütülmesi,
- KOBİ'lere sunulan hizmetlerin niteliğinin arttırılmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınmasıdır.

Görüldüğü gibi, Türkiye “KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı” ile birlikte AB Politikasına paralel bir orta vadeli strateji kabul etmiştir.

A. Türkiye'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere İlişkin Teknoloji Politikaları

Türkiye’de bilim ve teknoloji alanında politika belirlenmesi, 1960’lı yıllarda planlı dönemle başlamıştır. Ancak, 1963–1967 dönemini kapsayan Birinci Kalkınma Planı’nda teknolojinin önemine değinilmesine rağmen, bu konuda atılacak somut adımlardan bahsedilmemiştir.¹⁹² Bu dönemin en önemli özelliği, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu’nun (TÜBİTAK) kurulması olmuştur.

1963 yılında kurulan bu kurumun, öncelikli görevi bilim ve teknoloji alanındaki politikaları yakından izlemek, değerlendirmek, çeşitli politika oluşturma yöntemleriyle ilgili araştırmaları yapmak/yaptırmak, ulusal bilim ve teknoloji politikalarına öneriler oluşturmak ve mevcut politikaların gerçekleştirilmesine yönelik araçları belirlemek olarak tayin edilmiştir.¹⁹³ TÜBİTAK, Türkiye’nin bilim

¹⁹² Nilüfer Karacasulu Göksel, **Türkiye’de Bilim ve Teknoloji Politikalarının Gelişimi ve Teknoloji Transfer Politikaları**, DTM Yayınları, 2004, s. 1, <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/ocak%202004/turkiye.htm> (11 Temmuz 2006).

¹⁹³ TÜBİTAK (i), **TÜBİTAK Tarihçesi**, 2006, s.1, <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=334> (10 Ağustos 2006).

ve teknoloji politikasını belirleme sorumluluğunu ilk kez “Türk Bilim Politikası; 1983-2003” dokümanını hazırlama görevini üzerine alarak, üstlenmiştir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1968-1972), teknolojinin önemi yinelenmiş ve TÜBİTAK’a bağlı Marmara Bilimsel ve Endüstriyel Araştırma Merkezi kurulmuştur.¹⁹⁴ Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın (1973-1977) özelliği ise, ilk kez teknoloji transferi konusunun değiniliyor olmasıdır. Ayrıca bu dönemde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde Bilim ve Teknoloji Dairesi Kurulmuştur.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1979-1983) bilim ve teknoloji için ayrı bir yer ayrılmıştır. Bu bölümde teknoloji, AR-GE, uluslararası işbirliği ve teknik yardım konusuna değinilmiştir. Ayrıca, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nun kurulması da bu dönemdedir.

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nun¹⁹⁵ görevleri ise, Türk Bilim Politikasının yürütülmesi, uzun vadeli bilim ve teknoloji politikalarının tespitinde hükümete yardımcı olunması, hedeflerin saptanması, plan ve programların hazırlanması, kamu kuruluşlarının görevlendirilmesi, özel kuruluşlarla işbirliğinin sağlanması, gerekli yasa ve mevzuatların hazırlanması, araştırıcı insan gücünün yetiştirilmesinin sağlanması, araştırma merkezlerinin kurulması için tedbirler alınması, araştırma alanlarının tespit edilmesi ve koordinasyonunun sağlanması olarak tayin edilmiştir.¹⁹⁶

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın 1983 yılı programında, Türkiye’de teknoloji transferi politikası ile ilgili daha ayrıntılı durum saptaması ve konuyla ilgili alınması gerekli önlemlere yer verilmiştir. Bu doğrultuda, AR-GE alanında üniversite

¹⁹⁴ Nilüfer Karacasulu Göksel, 2004, op. cit., s.1.

¹⁹⁵ Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu, Başbakanın başkanlığında, ilgili Devlet, Milli Savunma, Maliye, Milli Eğitim, Sağlık, Orman, Tarım ve Köyişleri, Sanayi ve Ticaret, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanları ile Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) Başkanı, DPT Müsteşarı, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarları, TÜBİTAK başkanı ile başkanyardımcısı, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanı, Türkiye Radyo ve Televizyon Genel Müdürü, TOBB Başkanı ve YÖK’ün belirlediği bir üniversitenin seçeceği bir üyeden oluşur.

¹⁹⁶ TÜBİTAK (b), **Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu**, 2006, s. 1, <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=470&pid=468> (5 Kasım 2006).

sanayi arasındaki, teknoloji transferi alanında ise küçük ve orta ölçekli işletmelerin kendi aralarındaki işbirliğinin geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁹⁷

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1984-1988), teknolojinin kullanılması bakımından, öncelikli sektörlerin saptanmasında izlenecek politikalar belirlenmeye çalışılmıştır. İlgili plan doğrultusunda 1987 yılında DPT bünyesinde Bilim-Araştırma-Teknoloji Ana Planı Özel İhtisas Komisyonu kurulmuştur.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994) ise bilim ve teknoloji alanında çok daha somut hedefler belirlenmiş ve AR-GE harcamalarının GSYİH içindeki oranın % 1'e çıkarılması hedeflenmiştir.¹⁹⁸ Bu planla Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun işlerliği pekiştirilmiştir. Kurul 1993 yılında TÜBİTAK tarafından hazırlanan, 1993-2003 dönemini kapsayan "Türk Bilim ve Teknoloji Politikası:1993-2003" raporunu kabul etmiştir. Bu doküman, halen Türkiye'nin bilim ve teknoloji politikası konusundaki temel dokümanıdır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1996-2000) Türkiye'nin AB Çerçeve Programlarına daha etkin katılımına ilişkin faaliyetlerin hızlandırılması öngörülmüştür. Bu doğrultuda, teknolojik alt yapısının geliştirilmesi ve AR-GE faaliyetlerinin GSYİH'deki payının % 1,5'e, 10.000 kişiye düşen AR-GE personel sayısının ise 15'e çıkarılması amaçlanmıştır.¹⁹⁹ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001-2005) da diğer kalkınma planlarında öngörülenlere benzer planlar dahil edilmiştir.

Bilindiği üzere, bir ülkenin bilim ve teknoloji politikasının temeli, bilimsel araştırma ve teknolojik geliştirme için öncelikli alanların belirlenmesidir. TÜBİTAK, Türkiye'nin kaynaklarını ve ihtiyaçlarını bilen, bilim ve teknoloji alanında uluslararası gelişmeleri izleyen merkezi bir kuruluş olarak, bilimsel araştırma ve teknolojik geliştirme için öncelikli alanları belirlemekte, bu doğrultuda Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun sekretery görevlerini de yürütmektedir.

¹⁹⁷ Nilüfer Karacasulu Göksel, 2004, op. cit., s. 2.

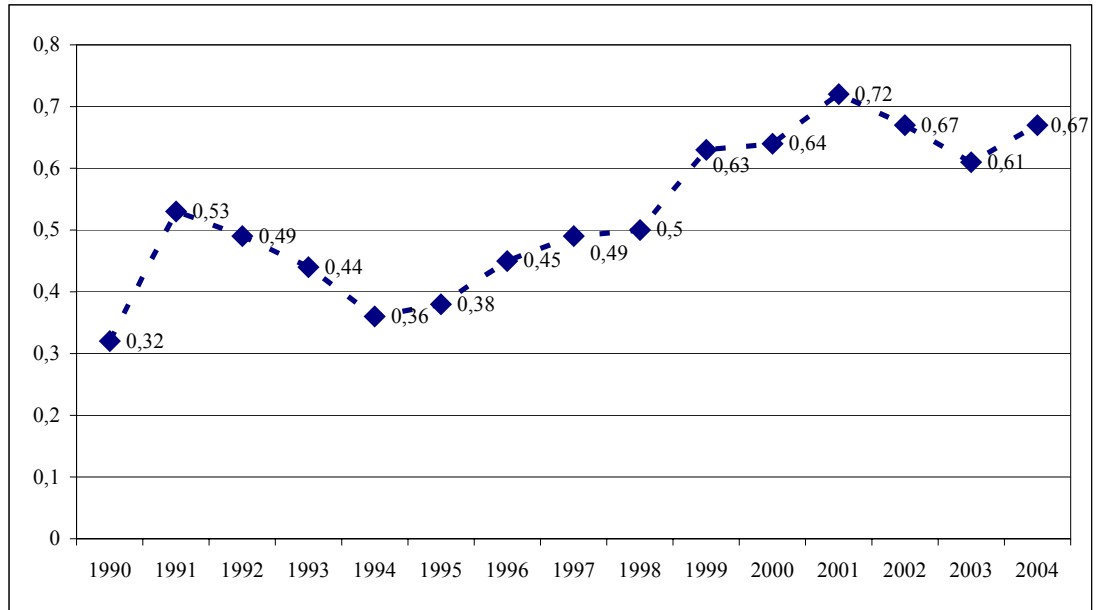
¹⁹⁸ DPT, **Altıncı Kalkınma Planı (1990-1994)**, Ankara, 1989, s. 309.

¹⁹⁹ Nilüfer Karacasulu Göksel, 2004, op. cit., s. 5.

Bilim ve teknoloji alanında ulusal düzeyde izlenecek politikalar geliştirmek üzere Hükümete danışmanlık yapılmasından ve Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'na sekreteryâ hizmetlerinin yürütülmesinden TÜBİTAK, Bilim ve Teknoloji Politikaları Dairesi sorumludur.²⁰⁰

Bu bağlamda, Türkiye'de teknoloji ve AR-GE politikaları ile ilgili önemli gelişmelerden bazıları da Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu toplantılarında ortaya çıkmaktadır. Örneğin; 24 Aralık 2001 tarihinde yedincisi gerçekleştirilen Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu toplantısında, Türkiye'nin bilim, teknoloji ve yenilikte yetkinleşmiş bir refah toplumu olmasını sağlamak amacıyla, "Vizyon 2023" başlıklı bir projenin hazırlanmasına karar verilmiştir.²⁰¹

ŞEKİL 18
AR-GE HARCAMALARININ GSYİH İÇİNDE PAYI
(YILLARA GÖRE, % DAĞILIM)

Kaynak: TÜBİTAK (c), **BTY İstatistikleri AR-GE Harcamalarının GSYİH'ye Oranı**, 2006, s. 1, <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=477&pid=468> (15 Ekim 2006).

8 Eylül 2004 tarihinde onuncusu gerçekleşen Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nda ise, Şekil 18'de sunulduğu üzere 2004 yılında % 0,67 olan Türkiye'deki

²⁰⁰ TÜBİTAK (a), **Bilim ve Teknoloji Politikaları Daire Başkanlığı Hakkında**, 2006, s. 1, <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=469&pid=468> (5 Kasım 2006).

²⁰¹ TÜBİTAK, **Bilim ve Teknoloji Stratejileri Vizyon 2023**, 2005, s. 1, <http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/genelbilgi/> (5 Kasım 2006).

AR-GE harcamalarının GSYİH içerisindeki payının, 2010 yılına kadar % 2'ye yükseltilmesi ve gerekli ek kamu kaynaklarının 2005 yılı bütçesinden başlayarak tahsis edilmesi karara bağlanmıştır.²⁰²

Bu toplantıda belirlenmiş olan temel amaçların gerçekleştirilmesine yönelik olarak 2005-2010 yıllarını kapsayan beş yıllık “Ulusal Bilim ve Teknoloji Stratejisi” 10 Mart 2005 tarihinde onbirincisi gerçekleştirilen Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nda kabul edilmiştir.

Teknoloji ve AR-GE politikaları geliştirmeye dönük olarak gerçekleştirilen bu çalışmalar, ülkenin sanayisinin gelişip dünyada söz sahibi olabilmesi için son derece önemlidir. Sanayi Devrimi²⁰³’nden günümüze, yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve tüm ekonomiye yayılmasında imalat sanayi çok önemli bir rol oynamıştır. Bu durum Türkiye içinde geçerlidir ve vurgulamakta yarar vardır ki; AR-GE ve teknolojik yenilik faaliyetlerinin önemli bir bölümü imalat sanayinde gerçekleştirilmektedir. Bu sebeple, küreselleşme eğilimlerinin hızlandığı günümüzde, sanayi alanında, bütün sektörler itibarıyla ileri teknolojinin kullanımı zorunlu bir hal almıştır.²⁰⁴ Bu nedenle, Türkiye’de AR-GE faaliyetlerini gerçekleştiren²⁰⁵, bunların sonuçlarını takip eden, değerlendiren ve bu faaliyetlere kaynak tahsis eden tüm kurum ve kuruluşların işbirliği ve stratejik odaklanmaları son derece önemlidir.²⁰⁶ Bu düşünceyle TÜBİTAK’a bağlı olarak bir Türkiye Araştırma Alanı (TARAL) tanımlanmıştır. TARAL, ulusal öncelikleri ve ortak amaçları gözeterek, AR-GE faaliyetlerini gerçekleştiren üniversiteler, sivil toplum kuruluşları (STK), özel sektörde faaliyet gösteren kurumlar, DPT ve diğer kamu kuruluşları arasında etkin bilgi paylaşımını sağlayarak, sorunların çözülmesine, yaşam kalitesinin

²⁰² TÜBİTAK, **Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu Onuncu Toplantısı; Gelişmelere İlişkin Değerlendirmeler ve Kararlar**, Ankara, 08 Eylül 2004, s. 13.

²⁰³ Avrupa’da 18. ve 19. yüzyıllarda yeni buluşların üretime uygulanması ve buhar gücüyle çalışan makinelerin makineleşmiş endüstriyi doğurması, bu gelişmelerin de Avrupa’daki sermaye birikimini arttırmasıdır.

²⁰⁴ Ali Coşkun, “21. Yüzyılda Türkiye’nin Sanayi ve KOBİ Stratejileri”, **Sosyal Siyaset Konferansları** No: 50, Ankara, 2006, ss. 849-865, http://www.calisma.org/index.php?option=com_content&task=view&id=1843&Itemid=59 (10 Ekim 2006).

²⁰⁵ Üniversiteler, araştırma kurumları ve sanayi kuruluşları.

²⁰⁶ TÜBİTAK (h), **TARAL Nedir?**, 2006, s. 1, <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=339&cid=1396> (7 Kasım 2006).

yükseltilmesine, refah düzeyinin iyileştirilmesine ve rekabet gücünün arttırılmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.²⁰⁷ Kısaca TARAL, geleneksel merkeziyetçi yöntemlerle değil katılımcı yönetim anlayışı ile işleyen, etkin bilgi paylaşımını destekleyen bir mekanizmadır.

TARAL gibi üniversiteler ile iş dünyası arasındaki işbirliğini geliştirmeye yönelik olarak tasarlanan bir başka çalışma ise 1996 yılında KOSGEB'in koordinasyonunda kurulan Teknoloji Geliştirme Merkezleri (TEKMER)'dir. Burada amaç; üniversiteler ile KOBİ'leri bir araya getirerek AR-GE çalışmalarında ortak bir platform oluşturmaktır.

Bu noktada, üniversitelerin temsil ettiği beyin gücü, teknoloji kullanımı ve alt yapısı ile, KOBİ'lerin temsil ettiği girişimci, yaratıcı ve yenilikçi üretim gücü bütünleşerek, KOBİ'lerin ihtiyaç duyduğu teknolojik olanaklardan yararlanmalarının yolunu açmaktadır. Bu kapsamda bir çok üniversitede TEKMER birimleri kurulmuştur. Türkiye genelinde 20 civarında TEKMER bulunmaktadır.²⁰⁸

KOSGEB'in teknoloji geliştirmeye yönelik sunduğu fırsatlardan biri de patent, faydalı model belgesi ve endüstriyel tasarım almak isteyen KOBİ'lere sağladığı finansal destektir. Buna göre, KOSGEB Türk Patent Enstitüsü'ne başvuru için dosya hazırlama bedelinin % 75'ini, 1.000 doları aşmamak kaydıyla patent başvurularına ödenen ücretin % 75'ini ve patent koruma amacıyla ilk beş yıl ödenen ücretin % 75'ini karşılamaktadır.²⁰⁹

Özel sektör ile kamu sektörü arasındaki işbirliğini desteklemek amacıyla, Dünya Bankası ile Türkiye arasında imzalanan anlaşma doğrultusunda 1991 yılında kurulan Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) da AR-GE ve teknolojik yenilik projelerine destek sağlamaktadır. Bu doğrultuda, kurulduğu tarihten bu yana AR-GE faaliyeti gerçekleştiren şirketlere düşük faizli borç yardımıyla bulunmaktadır. TTGV, tercihen yalnızca ön araştırması ve fizibilite çalışması bitmiş durumdaki

²⁰⁷ Ibid.

²⁰⁸ European Union Twinning Project for Turkey, 2006, op. cit., s. 156.

²⁰⁹ TÜSİAD, **Türkiye'de Girişimcilik**, Lebib Yalkın Yayınları, İstanbul, Aralık 2002, s. 120.

teknoloji geliştirme projelerine, en fazla 2 yıl süreyle, en çok 1 milyon ABD Doları değerinde fon tahsis eder.²¹⁰

Türkiye’de teknoloji geliştirmeye yönelik işletmelere teşvik veren bir diğer önemli kuruluş ise TÜBİTAK-Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı²¹¹ (TEYDEB)’dir. TÜBİTAK-TEYDEB, 1995 yılında Türk sanayinde AR-GE faaliyetlerini arttırmak amacıyla kurulmuş, bu doğrultuda AR-GE bazında karara bağlanan miktarlarda karşılıksız olarak yardımı yapmaya başlamıştır.

Mevcut durumda TEYDEB, destek programlarıyla, teknoloji ve AR-GE’yi desteklemektedir. Sözü edilen destek programından birincisi, Sanayi AR-GE Projeleri Destekleme Programıdır. Bu program, firma düzeyinde katma değer yaratan kuruluşların AR-GE çalışmalarını teşvik etmekte, bu doğrultuda onların proje maliyetlerinin % 60’ını, en fazla üç yıl süreyle hibe olarak desteklemektedir.²¹² Firma düzeyinde katma değer yaratan ve Türkiye’de yerleşik olan tüm işletmelerin başvurabileceği bu programa, 1.543 KOBİ, 2.539 projeyle başvuruda bulunmuş, ancak; 1.098 KOBİ, 1.766 projesine destek alabilmiştir.²¹³

İkinci program, 1985 yılında kurulan EUREKA’dır. EUREKA Sanayi AR-GE Ağı Desteği’nin alt sınırı proje maliyetlerinin % 50’si olup, katılan Türk firmalarının projelerine, süre kısıtı olmadan, % 60 oranında hibe destek sağlanmaktadır.²¹⁴ Bu noktada belirtmekte yarar vardır ki; EUREKA platformundaki katılımcıların yaklaşık % 42’si küçük ve orta ölçekli işletmelerdir.²¹⁵

Küçük ve orta ölçekli işletmeleri araştırma ve teknoloji geliştirme projelerine özendirmek üzere tasarlanan üçüncü TEYDEB programı ise, KOBİ’ler tarafından sunulan ilk iki projenin avantajlı bir şekilde desteklendiği KOBİ Başlangıç AR-GE

²¹⁰ TTGV, **Teknoloji Geliştirme Projeleri Desteği**, 2006, s. 1, <http://www.ttg.gov.tr/page.php?id=102> (7 Kasım 2006).

²¹¹ Önceki adıyla, Teknoloji İzleme ve Değerlendirme Başkanlığı (TİDEB).

²¹² Deniz Bayhan, **TÜBİTAK-TİDEB Teknoloji İzleme ve Değerlendirme Başkanlığı**, TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi, 28 Eylül 2004, s. 9, http://www.mam.gov.tr/etkinlikler/tideb/sunus_gebze0904.ppt#258,1,Slide 9 (7 Kasım 2006).

²¹³ TÜBİTAK (g), **Sanayi AR-GE Projeleri Destekleme Programına Başvuran Projelere Ait Bilgiler**, 2006, s. 1, <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=488&pid=478> (5 Temmuz 2006).

²¹⁴ TÜBİTAK (d), **EUREKA Sanayi AR-GE Ağı Desteği**, 2006, s. 1, <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=482&pid=478> (5 Kasım 2006).

²¹⁵ Ibid.

Destekleme Programı'dır. Bu programda, proje niteliğine göre, proje giderlerinin % 75'i hibe olarak desteklenirken, proje bütçesinin üst sınırı 400.000 YTL olup, destek süresi proje bazında azami 1,5 yıldır.²¹⁶

Dördüncü TEYDEB programı, üniversitelerden, araştırma kurumlarından ve sanayi kuruluşlarından temsilcilerin bir araya gelmesi ve tarafların somut proje önerilerini paylaşarak muhtemel işbirlikleri olanaklarını araması için düzenlenen etkinlikleri desteklemek üzere oluşturulmuş olan Proje Pazarları Destekleme Programı'dır.²¹⁷ Bu programda, Bilim Kurulu tarafından belirlenen üst sınırı geçmeyecek biçimde, etkinliği düzenleyen kuruluşun talebinin uygun görülen kısmı için hibe desteği sağlanmaktadır.

Bunlara ek olarak, sanayicilerin AR-GE'ye dayalı ihtiyaçlarının, üniversite-sanayi işbirliği ile üniversite bilimselliği kapsamında çözülmesine destek olmak adına, T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı San-Tez programını devreye sokmuştur. Burada asıl amaç, Türkiye'nin dünya pazarındaki rekabet gücünü yükseltirken, üniversite-sanayi-kamu işbirliği ile KOBİ'ler başta olmak üzere tüm işletmelerde katma değeri yüksek, teknoloji tabanlı ürün ve üretim yöntemlerinin geliştirilmesini teşvik etmektir. Bu projeyle, üniversitelerde doktora veya yüksek lisans programlarında öğrenim gören öğrencilerin tez konularının, KOBİ'ler tarafından talep edilen, imalat sanayine yönelik, yeni teknolojilere dayalı ürün, üretim yönetimi ve AR-GE tabanlı ihtiyaçlara odaklı olarak belirlenmesi sağlanmaktadır. Desteklenmesine karar verilen San-Tez projelerine Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından uygulanan en yüksek destek oranı % 75 olup, toplam proje bedelinin % 25'inin kuruluş tarafından nakdi olarak karşılanması talep edilmektedir.²¹⁸

Türkiye, mevcut teknoloji ve AR-GE programlarının yanı sıra, AB Çerçeve Programlarına da 2002-2006 yılları arasını kapsayan 6. Çerçeve Programıyla katılım

²¹⁶ TÜBİTAK (e), **KOBİ AR-GE Başlangıç Destek Programı**, 2006, s. 1, <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=696&pid=478> (5 Kasım 2006).

²¹⁷ TÜBİTAK (f), **Proje Pazarları Destekleme Programı**, 2006, s. 1, <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=483&pid=478> (5 Kasım 2006).

²¹⁸ T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, **San-Tez Programı**, 2006, s. 2, <http://www.sanayi.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?sayfaNo=3090> (8 Kasım 2006).

sağlamıştır.²¹⁹ Bununla birlikte, ilk kez AB Çerçeve Programlarına resmi katılım sağlanmıştır. Böylelikle, 6.ÇP’de KOBİ’lerin teknoloji geliştirmesine yönelik olarak ayrılan 2.1 milyar Avro’luk fondan Türk KOBİ’leri de yararlanma ve kendi bünyelerinde AR-GE yapma ve teknoloji üretme fırsatına kavuşmuşlardır.

B. Türkiye’nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere İlişkin Yenilik Politikaları

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nun 10 Mart 2005 tarihinde gerçekleşen toplantısında; yenilik, yenilik faaliyetleri, yenilikçi firma gibi temel yenilik kavramlarını sistematik bir biçimde tanımlayan, orijinali OECD tarafından hazırlanmış olan²²⁰, Oslo Kılavuzu’nun Türkçe’ye çevrilmesine ve değerlendirmelerde referans olarak kullanılmasına karar verilmiştir.

Oslo Kılavuzuna göre yenilik; “yeni veya önemli derecede iyileştirilmiş bir ürün/mal/hizmet, veya süreç, yeni bir pazarlama yöntemi ya da yeni bir organizasyonel yöntemin işletme içi uygulamalarda, işyeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde gerçekleştirilmesi”dir.²²¹

Yeniliğin bu geniş tanımı, çok geniş bir yenilikler yelpazesini kapsamaktadır. Ancak bugüne kadar yenilik kavramının Türkçe literatürde, ortak bir tanımının olmadığı ve yeterince iyi işlenmediği düşünülürse Oslo Kılavuzu’nun önemi anlaşılmaktadır.

TÜBİTAK’ın yenilik kavramına verdiği önem doğrultusunda, 12 Eylül 2006 tarihinde gerçekleştirilen Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nda konu farklı bir boyutuyla ele alınmıştır. Burada, Türkiye’nin yenilik performansının artırılmasının, etkin bir ulusal yenilik sisteminin tanımlanması, stratejisinin belirlenmesi ve bu çerçevede şekillenen performans odaklı bir eylem planının uygulanmasıyla mümkün olabileceği dile getirilmiştir. Bu doğrultuda, “Ulusal Yenilik Strateji ve Eylem

²¹⁹ TÜBİTAK, **Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu Altıncı Toplantısı 13 Aralık 2000; Kararlar ve İlgili Dokümanlar**, Ankara, Mart 2001, ss. 25-26.

²²⁰ OECD tarafından İngilizce ve Fransızca olarak basılan yayının orijinal başlığı; “The Measurement of Scientific and Technological Activities”dir.

²²¹ OECD ve Eurostat, **Oslo Kılavuzu Yenilik Verilerinin Toplanması ve Yorumlanması için İlkeler**, Ankara, Haziran 2006, s. 50.

Planı”nın TÜBİTAK koordinasyonunda ilgili destek mekanizmalarıyla birlikte hazırlanmasına karar verilmiştir. Ulusal yenilik stratejisinin eylem alanları;

- Teşebbüs, Verimlilik ve Yenilik,
- Bilim ve Teknolojinin Firmalara Transferi,
- Rekabetçilik,
- Altyapı ve Ortamlar,
- Uluslararası İşbirliği,
- Yönetişim ve Eşgüdüm

olarak saptanmış, teşebbüs, verimlilik ve yenilik eylem alanında KOBİ’lere özel bir vurgu yapılmıştır.²²² “Ulusal Yenilik Strateji ve Eylem Planı” çalışmaları halen devam etmektedir.

Ondördüncüsü gerçekleştirilen Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu toplantısında kararlaştırılan bir diğer önemli husus ise, “2007-2010 Uluslararası Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi”nin ilgili kuruluşların katılımı ile TÜBİTAK koordinasyonunda hazırlanmaya başlanmasıdır. Çalışmaları devam eden, bu strateji belgesinin farkı, uluslararası ilişkiler bakış açısıyla Türkiye’nin bilim, teknoloji ve yenilik kapasitesinin gelişmesini, hedefliyor olmasıdır.

Türkiye’de yeknesak bir yenilik politikası bulunmamasına karşın, konunun önemi günden güne artmış ve bu durum her platformda dile getirilmeye başlanmıştır. Şekil 19, 2002-2004 dönemindeki sanayi ve hizmet sektörünün yenilik geliştirme faaliyetlerini büyüklüklerine göre yüzde olarak sunmaktadır. Yeknesak bir yenilik politikası olmamasına karşın, sanayi ve hizmet sektöründe 10 ve daha fazla çalışanı olan girişimlerin sırasıyla % 34,58 ve % 25,90 teknolojik yenilik yapmış olması dikkat çekicidir. Teknolojik yenilik faaliyetinde bulunma oranı girişimin büyüklüğüne paralel olarak artmakta, bu bağlamda büyük işletmelerde küçük işletmelere oranla daha fazla teknolojik yenilik yapılmaktadır.

²²² TÜBİTAK, **Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu Onbeşinci Toplantısı 07 Mart 2007; Gelişmelere İlişkin Değerlendirmeler ve Kararlar**, Ankara, Mart 2007, ss. 98-107.

Bu doğrultuda; Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda (2007-2013) da konunun önemine vurgu yapılarak, verimliliği ve rekabet gücünü arttırmak amacıyla toplumun her kesiminde yenilik kültürünün ve farkındalığının arttırılması için bilinçlendirme çalışmalarının yürütülmesi gerekliliği dile getirilmiştir.²²³ Ayrıca, Ulusal Yenilik Sistemi için lazım olan yasal ve kurumsal düzenlemelerin ivedilikle yapılmasının gerekli olduğu belirtilmiştir.

Rekabetçi ekonomik yapının en önemli unsurlarından biri olan yenilikçiliği desteklemek ve uluslararası transferine olanak sağlamak üzere, AB'ye entegrasyon çerçevesinde, 6. ÇP kapsamında Türkiye'de de Yenilik Aktarım Merkezleri (IRC) kurulmuştur. IRC'lerin öncelikli hedef kitlesi KOBİ'lerdir. Ancak; üniversiteler, büyük firmalar, araştırma merkezleri ve teknoloji merkezleri de IRC'lerden yararlanabilmektedir. Türkiye'deki IRC'ler Ege²²⁴ ve Anadolu²²⁵ olmak üzere iki bölgede bulunmaktadır.

Bunun dışında Türkiye'de 6. ÇP kapsamında, Mersin ilinde bir "Bölgesel İnovasyon Stratejisi" (RIS) oluşturulmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir.²²⁶ Bu çalışma, Mersin Valiliği liderliğinde, ODTÜ Teknokent'in koordinatörlüğünde, Mersin Üniversitesi, Mersin Ticaret ve Sanayi Odası, Mersin Tarsus Organize Sanayi Bölgesi ve Yunanistan'dan "Business Innovation Center of Epirus"un katılımıyla oluşturulan bir konsorsiyum tarafından yürütülmektedir.²²⁷ Bu strateji ile Türkiye'de ilk kez, bir ilde yeniliğin arttırılması amacıyla mevcut altyapının ve insan

²²³ DPT (c), **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)**, Ankara, 2006, ss. 82-83.

²²⁴ IRC Ege projesi; Ege Üniversitesi Bilim Teknoloji Araştırma Merkezi Koordinasyonunda, Ege Bölgesi Sanayi Odası, İzmir Atatürk Organize Sanayi Bölgesi ve KOSGEB'in oluşturduğu bir konsorsiyum tarafından yönetilmektedir (http://irc.ege.edu.tr/aboutircege_tr.asp).

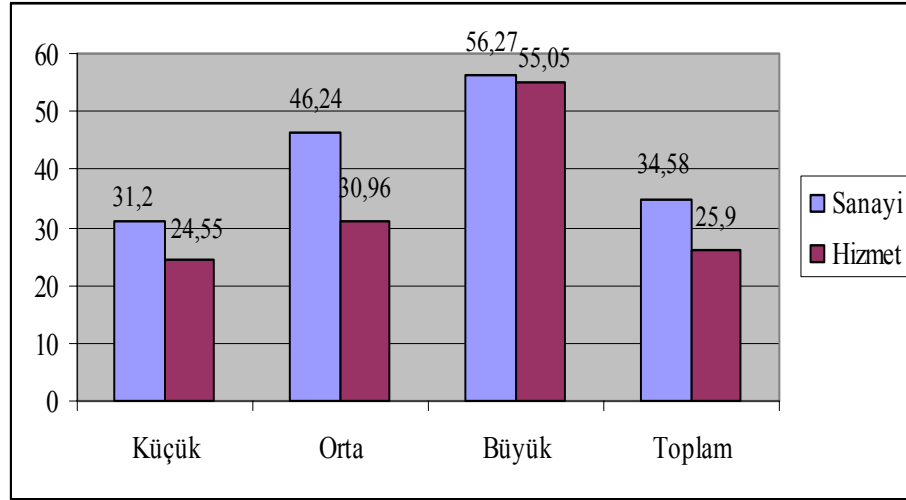
²²⁵ IRC Anatolia projesi; ODTÜ-Teknokent koordinatörlüğünde, KOSGEB ve Ankara Sanayi Odası tarafından oluşturulan bir konsorsiyum tarafından yürütülmektedir (<http://www.irc-anatolia.org.tr/page.php?lang=TR&title=1&subtitle=2>).

²²⁶ European Commission (f), **European Trend Chart on Innovation Annual Innovation Policy Trends and Appraisal Report**, 2006, s. 7, http://trendchart.cordis.lu/reports/documents/Country_Report_Turkey_2006.pdf (10 Kasım 2006).

²²⁷ RIS Mersin Haberleri, **İnovasyon Forum**, 2006, s. 1, <http://www.irc-anatolia.org.tr/web/index.php?id=629> (10 Kasım 2006).

sermayesinin en iyi şekilde kullanılması için yapılması gerekenlere dair bir yol haritası oluşturulmaya başlanmıştır.²²⁸

ŞEKİL 19
İŞLETME ÖLÇEKLERİNE GÖRE SANAYİ VE HİZMET SEKTÖRÜNDE
TEKNOLOJİK YENİLİK
(2002-2004 DÖNEMİ, % DAĞILIM)

Kaynak: DİE, **2002-2004 Yılları Sanayi ve Hizmet Sektörlerinde Teknolojik Yenilik**, Ankara, Ocak 2006, ss. 1-30, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=218> (5 Ekim 2006).

Türkiye’de ulusal veya bölgesel bir yenilik politikası olmadığı gibi, sadece yeniliği teşvik eden destek programları da bulunmamaktadır. Örneğin, TÜBİTAK-TEYDEB destek programlarından, Sanayi AR-GE Destekleme programında, “yenilik” AR-GE faaliyetlerini desteklemek adına dolaylı olarak desteklenmektedir. KOBİ Başlangıç AR-GE Destek programında da benzer bir durum söz konusudur. Orada, araştırma ve teknoloji geliştirme projeleri özendirilirken, program çerçevesinde sunulan destekler, yenilik projelerine de sağlanmaktadır. TÜBİTAK-TEYDEB destek programlarından, Teknoloji ve Yenilik Odaklı Girişimleri Destekleme Programı (TEKNOGİRİŞİM), girişimcilik olgusunun teknoloji ve yenilik odaklı firmalara yönelmesini ve lisans, yüksek lisans veya doktora düzeyinde eğitilmiş öğrenci ve mezunların bilgi ve araştırmalarını ticari ve katma değeri yüksek

²²⁸ RIS Mersin, **Mersin Bölgesel İnovasyon Stratejisi 2006-2016**, 2006, ss. 5-7, <http://www.ris-mersin.info/files/files-web/File/RISMERSIN-TR.pdf> (10 Kasım 2006).

ürünlere dönüştürülmelerini teşvik etmektedir.²²⁹ Program kapsamında, kurulmuş olan firmaların personel, malzeme, alet/ teçhizat/ yazılım, seyahat, danışmanlık, hizmet alımı, ofis kira gideri ve ofise ait su, elektrik, ısıtma ve iletişim giderlerinin % 75'i, en fazla 100.000 YTL ve bir yıl süre ile desteklenmektedir. Katma değeri yüksek girişimlerin kurulması için kurgulanmış TEKNOGİRİŞİM programının da yeniliği dolaylı yoldan desteklediği söylenebilir.

Sadece yeniliği destekleyen programlar olmamasına karşın, “HEZARFEN İnovasyon” adıyla 2007 yılında uygulamaya geçilecek olan bir proje vardır. Bu proje, AB’ye üyelik öncesi destek fonu kapsamında Hollandalı bir firma tarafından yapılmıştır. Türk Patent Enstitüsü (TPE), KOSGEB ve Ankara Organize Sanayi Bölgesi işbirliği ile yürütülecek projenin süresi bir yıldır.²³⁰ KOBİ’lere, “HEZARFEN İnovasyon Projesi” kapsamında teknoloji taraması yapabilme, teknolojiyi ve rakipleri takip edebilme, iş planı hazırlama ve firma içi yenilik ortamı oluşturma gibi konularda 2007 yılı boyunca eğitimler ve danışmanlık hizmeti verilecektir.²³¹ Bu destek, bir pilot uygulama olarak değerlendirilmekte, projenin tamamlanması sonrasında ulaşılabilecek sonuçlar dikkate alınarak, ileriye dönük geniş kapsamlı somut adımların atılması hedeflenmektedir.

²²⁹ TÜBİTAK (1), **Teknoloji ve Yenilik Odaklı Girişimleri Destekleme Programı (TEKNOGİRİŞİM)**, 2006, s. 1, <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=697&pid=478> (5 Kasım 2006).

²³⁰ OSTİM Organize Sanayi Gazetesi, **İnovasyon Projesi Ostim’den Başlıyor**, 2007, s. 1, <http://www.ostimgazetesi.com> (2 Ocak 2007).

²³¹ Ibid.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDEKİ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN KARŞILAŞTIRILMASI

I. TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDEKİ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN EKONOMİDEKİ ÖNEMLERİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Dünya ekonomisinin, önemli bir kısmını oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmeler esnek yapıları, ekonomik konjonktürdeki değişikliklere kolay uyum sağlayabilme yetenekleri ve istihdama olan yapıcı katkılarıyla Türkiye ve Avrupa Birliği ekonomilerine büyük katkılar sağlamaktadırlar.

Türkiye’de sayıları 1,7 milyon’un üstünde olan küçük ve orta ölçekli işletmeler istihdamın % 61’ini ve yaratılan katma değerinde yaklaşık % 27’sini üretmektedirler (Tablo 19). Avrupa Birliği’nde ise sayıları 19 milyonun üzerinde olan KOBİ’ler, istihdamın % 67,2’sini ve yaratılan katma değer % 57,3’ünü oluşturmaktadırlar. Görüldüğü gibi, Türk KOBİ’lerinin, ekonomide taşıdıkları öneme kıyasla yarattıkları katma değer oldukça düşüktür. Bunun temel nedeni, Türkiye’nin genel ekonomik ve sosyal şartlarının, girişimcinin iş kurması ve yatırım yapması için yeterince elverişli ve istikrarlı olmamasıdır. Türkiye’de KOBİ’lerin sorunlarının başında finansman gelmektedir.

KOBİ’lerin gelişiminde ve rekabet güçlerini arttırmada ihtiyaç duyduğu mali kaynaklar, bankacılık sisteminde kullanılacak krediler ve destek kuruluşlarının sağladığı geri ödemesiz desteklerdir. Türkiye’de kredi ve finansman kaynaklarına erişimdeki güçlüklerinin yanı sıra, finansman miktarının yetersizliği ve maliyetinin yüksek oluşu ve teminat sağlama yükümlülüğü KOBİ’lerin kurulmasını ve hayatta kalmasını zorlaştırmaktadır. Buna paralel olarak, Türkiye’de KOBİ’lerin, banka

kredilerinden aldıkları pay yaklaşık % 4 iken²³², Avrupa Birliği'nde bu oran % 70'in üzerindedir.²³³

AB ülkelerinde devlet yardımları, işletme alanında önemli bir konu olup, yardımların GSMH'lerinin ortalaması % 0,6'dır. Bu oran Türkiye'de tam olarak hesaplanmamakta ancak yapılan hesaplamalarla yaklaşık % 0,1 olduğu tahmin edilmektedir.²³⁴ Ayrıca, AB'de tüm yardımların % 10'u KOBİ'lere verilerek sanayi politikası kapsamında bu işletmelerin desteklenmesi sağlanmaktadır. Sağlanan Bu desteklerinde ortalama % 67'si hibedir.²³⁵

AB-25 ortalaması ile Türkiye'deki değerler karşılaştırıldığında, işletme başına düşen kullanılan kredi miktarı oldukça düşüktür. Aynı durum, işletmelere sağlanan geri ödemesiz destekler için de geçerlidir. Türkiye'de KOBİ'lere KOSGEB bütçesinden sağlanan desteklere ek olarak; bazı vergi muafiyetleriyle sağlanan desteklerin miktarı net olarak bilinmemekle birlikte, AB ülkelerindeki değerler incelendiğinde, son derece yetersiz kaldığı açıkça görülmektedir.²³⁶ Bunun dışında, yatırımlara sağlanan sübvansiyonlar değerlendirildiğinde, Türkiye'de yatırımlara sağlanan sübvansiyon sistemi ile Avrupa Birliği'ndeki yatırım sübvansiyon sisteminin paralellik arz ettiği, her ikisinin de KOBİ yatırımlarına sübvansiyon verilmesine izin verdiği görülmektedir.

²³² European Union Twinning Project for Turkey, 2006, op. cit., s. 158.

²³³ DPT (a), 2006, op. cit., s. 16.

²³⁴ Ibid, s. 45.

²³⁵ Ibid, s. 33.

²³⁶ Ibid, s. 47.

TABLO 19
TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ KARŞILAŞTIRMASI
(2006 YILI)

	AB-25	Türkiye
Devlet Yardımlarının GSMH'ya Oranı*	% 0,6	% 0,1
GSYİH'dan AR-GE'ye Ayrılan Pay (%)	% 2	% 0,67*
Sanayi Sektöründe, Teknolojik Yenilik Yapan Girişimler (%)*	% 47 (AB-15)	% 34,58
Hizmet Sektöründe, Teknolojik Yenilik Yapan Girişimler (%)	% 40 (AB-15)	% 25,90
Altıncı Çerçeve Programı Başarı Oranı	% 12	% 15,4
KOBİ Sayısı**	19.3 milyon	1.7 milyon
KOBİ'lerin İstihdamdaki Payı	% 67,2**	% 61
KOBİ'lerin Yarattığı Katma Değer	% 57,3**	% 26,5*** (imalat sanayi)

* 2004 yılı verileri.

** 2003 yılı verileri.

*** 2002 yılı verileri.

Kaynak: (1) DİE, 2006, ss. 1-30.

(2) DPT (a), 2006, s. 12.

(3) European Union Twinning Project for Turkey, 2006, s. 154.

(4) TÜBİTAK (j), **AB 6. Çerçeve Programı Türkiye'nin Katılımı Organizasyon Tiplerine Göre Dağılım Analizi**, Ankara, 20 Ekim 2006, s. 5.

(5) TÜBİTAK (c), 2006, s. 1.

II. TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDEKİ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE İLİŞKİN TEKNOLOJİ POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Günümüzde, bilim ve teknoloji doğrudan bir üretici güce dönüşmüştür. Bilim ve teknoloji üretmeden, geleceği değerlendirmek uygun stratejik adımlar atmak mümkün değildir. Bilindiği üzere, teknoloji üretmek için ön koşul, etkin ve istikrarlı AR-GE faaliyetleridir. Kısaca, araştırma ve geliştirme faaliyetleri, ülkenin

gelişmesinin ve kalkınmasının temeli olan ekonomik etkinliğin ve sosyal gelişmenin sürdürülebilirliğinin ifadesidir.²³⁷

AR-GE faaliyetleri ile, bilimsel ve teknik bilgi birikimi arttırılmakta ve bu sistematik bir temele dayalı olarak yürütülen yaratıcı çaba ve bilgi birikimi yeni uygulamalarda kullanılmaktadır. Ancak, AR-GE faaliyetlerinin yürütülmesi maliyetlidir. Avrupa Birliği ülkelerinin, AR-GE harcamalarına ayırdıkları pay 2004 yılında GSYİH'nın % 2'si iken, Türkiye'de bu oran % 0,67'dir.

Avrupa Birliği, 2000 yılında kabul edilen Lizbon Stratejisi doğrultusunda, 2010 yılı için GSYİH'deki AR-GE payını % 3'e çıkarmayı kendine hedef olarak benimsemiştir. Ancak her ülkenin mevcut yapısı göz önünde bulundurularak, üye ülkelere kendi ulusal reform programları çerçevesinde 2010 yılı hedeflerini belirleme esnekliği tanınmıştır.

Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde olan Türkiye'nin AB'ye üye diğer ülkeler ile eşit şartlar altında aynı pazarda faaliyet gösterebilmesi için, AB'nin almış olduğu kararlar çerçevesinde bilim ve teknoloji politikalarını gözden geçirmesi gerekmiştir. Bu doğrultuda, 8 Eylül 2004 tarihinde gerçekleştirilen Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu toplantısında Türkiye'nin GSYİH'den AR-GE faaliyetlerine ayırdığı payın gelişmiş ülkelerdeki örneklerine göre az olduğu vurgulanmış, öncelikli olarak rekabet gücünü kaybetmemek adına bu oranın % 2'ye çıkarılmasının zaruri olduğunu belirtmiş ve 2010 yılı için % 2 hedefi benimsenmiştir.

Ancak yüksek maliyete sahip olan araştırma alt yapısının kurulması ile AR-GE merkezlerinde başlatılan araştırmalar, AB üyesi ülkelerin gelişmesine ve sanayi toplumu olmalarına olanak sağlamıştır. Avrupa Birliği'nde sanayinin gelişmesi ile birlikte sağlanan yüksek sermaye birikimi, sanayi işletmelerinin kendi AR-GE merkezlerini kurmalarını teşvik etmiş, böylece onlara ihtiyaç duyabilecekleri teknolojik bilgiyi üretme fırsatı sunmuştur. Geliştirilen Sanayi ve Teknoloji Politikaları ile de üretilen bu teknolojik bilgilerin paylaşımı teşvik edilmiştir. AB'de sanayinin büyük bir bölümünü temsil eden KOBİ'lerin de bu teknoloji paylaşımından olumlu etkilendikleri ve gerek üniversiteler, gerek üye ülkeler

²³⁷ İsmail Hakkı Yücel, 2006, op. cit., ss. 123-127.

arasında paylaşılan teknolojik gelişmeleri, kendi faaliyet alanlarına yönlendirdikleri de bir gerçektir.

Türkiye’de araştırma alt yapısı, Avrupa Birliği üyesi ülkelere benzer bir yapılanma sergilemektedir. Ancak GSYİH’den AR-GE faaliyetlerine ayrılan pay göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’de AR-GE faaliyetlerine yeterince kaynak tahsis edilmediği ve kalkınma açısından çok önemli olan bu konuya gerekli önemin verilmediği ortaya çıkmaktadır.

Buna paralel olarak, üniversitelerde AR-GE faaliyetleri eğitimden bağımsız ve daha az önemli kabul edilmekte ve bu nedenle bilgi birikimine gidilmemekte ve teknoloji gelişimi her platformda desteklenmemektedir. Bilindiği üzere, Türkiye’deki sanayi küçük ve orta ölçekli işletmelerde yoğunlaşmıştır. Bu işletmeler, yeterince sermayeye sahip olmadıklarından ve sahip oldukları kıt kaynaklarını da sonucu öngörülme bir yatırma aktarmak istemediklerinden ötürü AR-GE faaliyetlerine önem vermemektedirler. Ancak, son yıllarda geliştirilen mekanizmalarla, üniversite ile sanayi arasındaki etkileşim arttırılmaya çalışılmakta, üniversitedeki bilgi birikiminin uygulamaya dönük paylaşımı desteklenmektedir. Böylece, üretilen teknik bilginin tüm faydalanıcılar arasında paylaşımı için uygun bir zemin oluşturulmaya çalışılmaktadır.

AB’de İşletme Genel Müdürlüğü, işletmelerin kurulmasını ve teknolojiye yatırım yaparak gelişmesini özel destek programları ile teşvik etmek ilkesini gözetmektedir. Ayrıca, AR-GE faaliyetlerini desteklemek üzere farklı kurumların tahsis ettiği finansal araçlar da mevcuttur (AYB ve AYF tarafından ortaklaşa oluşturulan teknoloji fimaları için başlangıç sermayesi ve i2i gibi). Yapısal Fonlar, EUREKA. Hatta bu finansal araçlardan bazıları, sadece KOBİ’lere yönelik olarak geliştirilmiş uygulamaları ve ayrıcalıkları içermektedir. Son yıllarda, AB’de KOBİ’lere verilen kredilerin toplam krediler içerisindeki payı, hızla artmış ve 2004 yılında % 35 seviyelerine ulaşmıştır.²³⁸ Türkiye’de ise, aynı yıl içerisinde bu oran %

²³⁸ DPT (b), **Bilgi Toplumu Stratejisi “İş Ortamı ve Girişimcilik” Mevcut Durum Tespiti**, Ankara, Mart 2006, s. 56.

10 civarında seyretmiştir.²³⁹ KOBİ'lerin Türkiye'de finansmana erişim konusunda yaşadıkları engeller göz önünde bulundurularak, Sanayi Politikası içerisinde ele alınan KOBİ düzenlemeleriyle tutarlı bir şekilde, çeşitli kurum ve kuruluşlarca, KOBİ'lere dönük özel destek programları geliştirilmiştir. Bu destek programlarından bazıları teknoloji geliştirme odaklı olsa da, hem kredi veren organizasyon veya kurumların sayısı hem de bu organizasyonların sağladıkları fon miktarı ve yapılan başvuru kabul sayıları yeterli değildir.

AB'de teknoloji, yenilik, araştırma ve geliştirme alanlarında kullanılan en önemli destek araçları, kuşkusuz araştırma ve geliştirme çerçeve programlarıdır. Bu araçlardan KOBİ'lerin yararlanması özellikle teşvik edilmekte, teknoloji ve yenilikçilik ağlarına katılımları beklenmektedir. Bu doğrultuda, 6. Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı'nın bütçesinin en az % 15'i, yaklaşık 1.7 milyon Avro KOBİ'lere ayrılmıştır. Çerçeve programlarına katılım aracılığıyla Türkiye bilim ve araştırma alanında Avrupa ile bütünleşmektedir. Bu programlar aracılığıyla desteklenen teknolojik gelişim Türkiye'nin rekabet gücünü arttırmada yardımcı olmaktadır. Örneğin, 2002-2004 döneminde Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı'na bağlı olarak, "Teknoloji Alt Yapısını Geliştirme Projesi" çerçevesinde, Avrupa Birliği ve aday ülkelerden proje bazında, 2005 Kasım ayına kadar ki dönemde toplam 441 proje önerisinde bulunulmuş, bunlardan 109 tanesi kabul edilmiştir (Şekil 20). Sunulan 610 proje başvurusundaki katılımcılara paralel olarak, proje kabulünde en çok katılımcı tarafı olan ülke 237 ile Almanya'dır²⁴⁰.

İngiltere (459), Fransa (426), İtalya (358), Hollanda (249) ve İspanya (201) ise proje başvurusundaki katılımcı sayılarıyla Almanya'nın gerisinde kalmaktadır. Proje başvurusundaki katılımcı sayıları doğrultusunda, İngiltere'den 159, Fransa'dan 151, İtalya'dan 110, Hollanda'dan 77 ve İspanya'dan da 74 proje katılımcısının

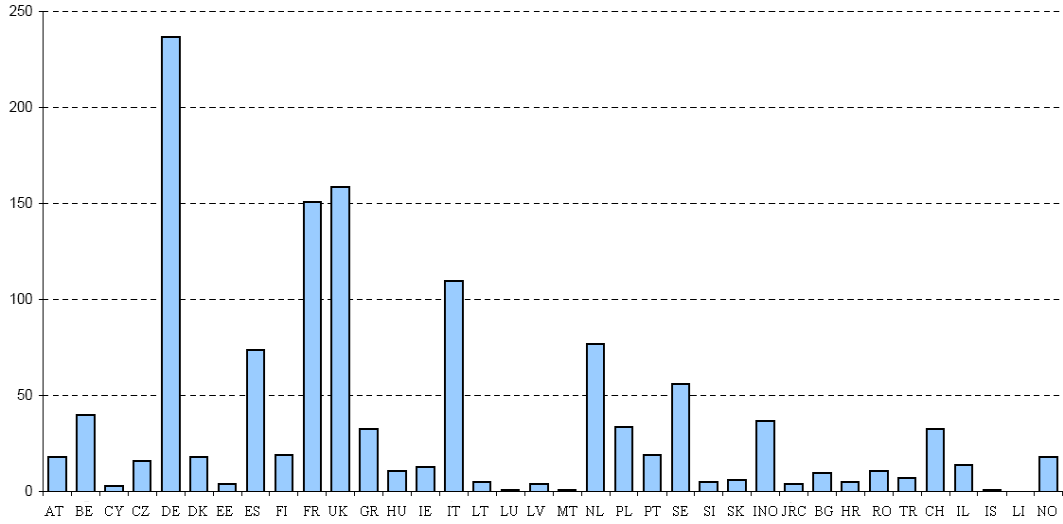
²³⁹ Ibid.

²⁴⁰ European Commission (b), **FP 6 Research Infrastructures Action Statistical Overview**, Kasım 2005, s. 4, http://www.euburo.de/arbeitsbereiche/infrastrukturen/dtmlInhalt2/wed/Download/dat_/fil_1840 (10 Mayıs 2006).

önerisi kabul edilmiştir. Aynı dönemde Türkiye’den, 29 proje önerilerinde bulunulmuş, bunlardan yedisi kabul edilmiştir.

ŞEKİL 20

AB ALTINCI ÇERÇEVE PROGRAMI KAPSAMINDA TEKNOLOJİ ALTYAPISINI GELİŞTİRME PROJESİNE, KABUL EDİLEN TARAF SAYISI (2005 YILI)

Kaynak: European Commission (b), 2005, s. 5.

Avrupa Birliği üyesi ülkelerden, Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı’na, program kapsamında yürütülen projelerden bağımsız olarak, en fazla katılım Almanya’dan sağlanmıştır. Almanya’yı sırasıyla İngiltere, Fransa, İtalya ve İspanya izlemiştir (Şekil 21).

Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı’na taraf olan ülkelere, toplam 42.000 proje başarıyla sunulmuştur.²⁴¹ Bunlardan yaklaşık 7.800 tanesi desteklenebilir proje olarak belirlenmiş, Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı’nın tüm bütçesinin yaklaşık üçte ikisi program bazında projeler ile desteklenen alanlara kanalize edilmiştir.²⁴² AB üyesi ülkeler bazında Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı’na başarılı katılım oranları incelendiğinde, en başarılı katılımın Almanya tarafından yapıldığı, bunu sırasıyla İngiltere, Fransa, İtalya ve İspanya’nın izlediği görülmektedir (Şekil 22).

²⁴¹ CORDIS, **Research and Development in Austria**, Office for Official Publications of the European Communities, No: 23/2006, Lüksemburg, Haziran 2006, s. 5.

²⁴² Ibid.

Bilindiği üzere, Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı'nın bütçesi 17.5 milyar Avro'dur.²⁴³ Bu programa katılmak üzere Almanya 3272.5 milyon Avro, İngiltere 2502.5 milyon Avro, Fransa 2257.5 milyon Avro finansal katkıda bulunmuştur.²⁴⁴ Türkiye ise bu programa katılmak için toplam 138.9 milyon Avro ödeme yapmış, bunun 99.4 milyon Avro'su milli bütçeden, geri kalan kısmı ise AB hibelerinden karşılanmıştır (Tablo 20).

Programda yer alan tüm öncelikli alanlar genelinde, Avrupa Komisyonu'na Türkiye'nin ortak olarak yer aldığı toplam 2.947 proje başvurusu yapılmıştır. Bu başvurular sonucunda % 15,4'lük bir başarı oranı ile, toplam 453 proje ortağı kuruluş programa dahil olmuştur.²⁴⁵ Avrupa genelinde yapılan proje başvurularından yaklaşık % 12'sinin desteklenmekte olduğu göz önünde bulundurulursa Türkiye'nin başarı oranı oldukça iyi bir seviyededir.

AB Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı'na Türkiye'den yapılan proje ortaklığı başvurularının yaklaşık yarısı üniversiteler tarafından yapılmıştır (Şekil 23). Bunu sırasıyla KOBİ'ler ve araştırma merkezleri, endüstri, STK ve devlet kuruluşları izlemektedir. AB genelinde de üniversitelerin Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı'na gösterdikleri ilgi oldukça fazladır. Örneğin Finlandiya'da da 6. ÇP'ye katılan organizasyonların tiplerine göre dağılımları incelendiğinde, % 34 ile üniversitelerin en büyük payı aldığı, bunu % 24 ile araştırma merkezlerinin, % 16 ile küçük ve orta ölçekli işletmelerin ve % 14 ile büyük ölçekli işletmelerin izlediği görülmektedir.²⁴⁶

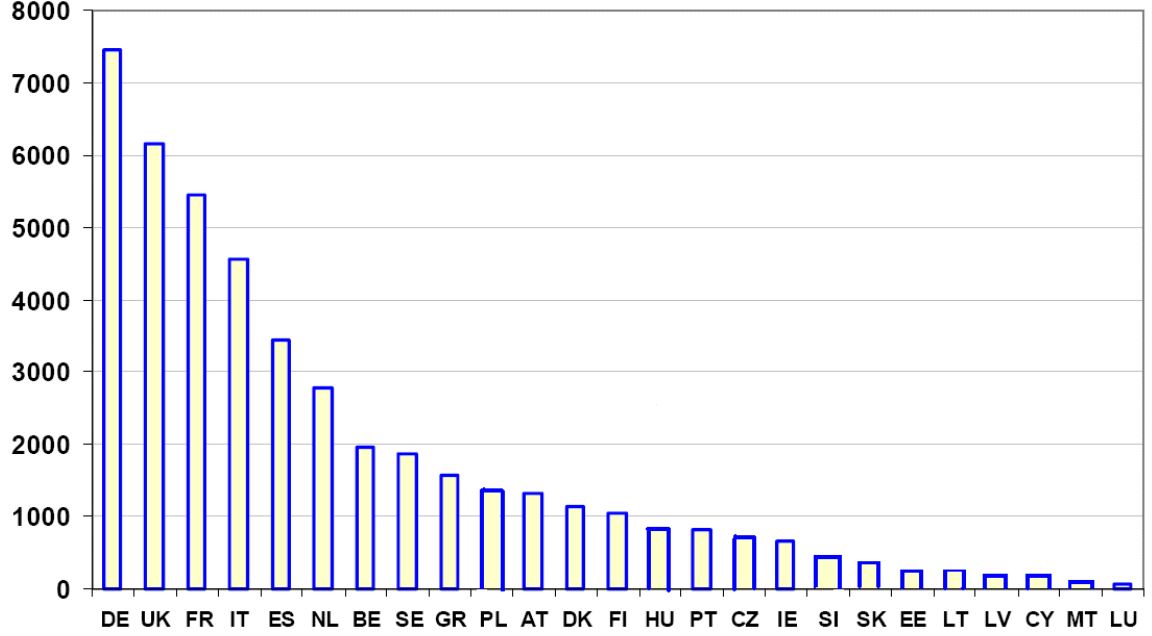
²⁴³ Türkiye Altıncı Çerçeve Programı'nın nükleer enerji ile ilgili olan EURATOM kısmı dışındaki tüm etkinliklerine katılım sağlamıştır. Programın EURATOM haricinde kalan kısmının toplam bütçesi 16,27 milyar Avro'dur.

²⁴⁴ Andrzej Siemaszko, "Przygotowania Do 7. Programu Ramowego UE 2007-2013", **Krajowy Punkt Kontaktowy**, Polonya, 2006, s. 13, <http://www.regionalny.uni.lodz.pl/konferencja/prezentacje/A.Siemaszko.pdf> (5 Aralık 2006).

²⁴⁵ TÜBİTAK (j), 2006, op. cit., s. 3.

²⁴⁶ Tekes, **Statistics on FP6**, 2006, ss. 1-2, <http://www.tekes.fi/Eu/eng/statisticsFP6.html> (2 Aralık 2006).

ŞEKİL 21
AB ÜYESİ ÜLKELERİN ALTINCI ÇERÇEVE PROGRAMINA KATILIMI
(2005 YILI)

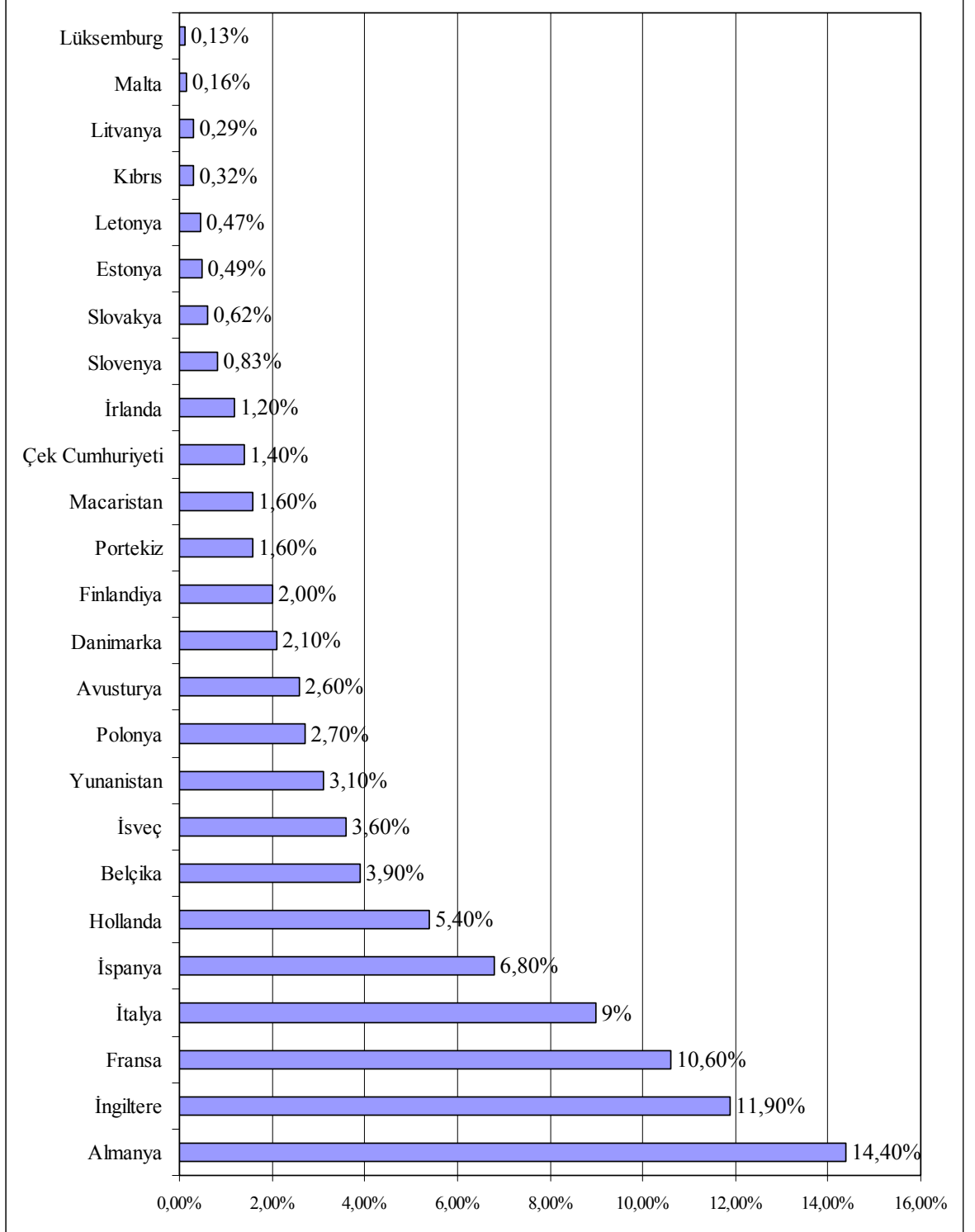
Kaynak: Sedmy Ramcovy Program a Propojonani Aktivit Vav v EU, **Technologické Centrum AV CR**, Macaristan, 2006, s. 5, http://www.fp7.cz/dokums_raw/albrechthavlickova7rp_305.pdf (10 Aralık 2006).

TABLO 20
TÜRKİYE’NİN ALTINCI ÇERÇEVE PROGRAMI BÜTÇESİ
(MİLYON AVRO)

Türkiye’nin Bütçe Katkısı	99.4
AB Hibeleri	39.5
Toplam	138.9

Kaynak: Deltur, **AR-GE Üzerine Altıncı Çerçeve Programı**, 2002, s. 2, <http://www.deltur.cec.eu.int/publishdocs/tr/Altinci%20Cerceve.rtf> (5 Aralık 2006).

ŞEKİL 22
ALTINCI ÇERÇEVE PROGRAMINA ÜLKE BAZINDA BAŞARILI KATILIM
(2006 YILI, % DAĞILIM)

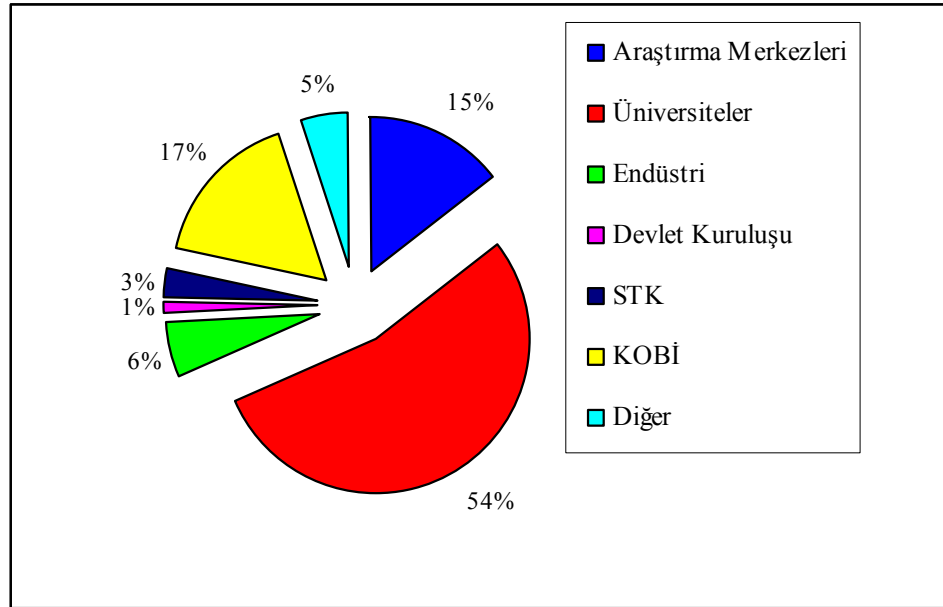

Kaynak: Andrzej Siemaszko, 2006, s. 10.

Türkiye'nin AB 6. Çerçeve Programı'nda en çok proje ortaklığı başvurusu bulunduğu alan 592 başvuruyla Bilgi Toplumu Teknolojileri tematik alanıdır. Bu alanı 421 başvuruyla Sürdürülebilir Kalkınma, Küresel Değişim ve Ekosistemler tematik alanı ve 376 başvuruyla Uluslararası İşbirliği Etkinlikleri yatay alanı takip etmektedir. KOBİ etkinlikleri ise 206 adet ortaklık başvurusu ile önemli bir yatay alan olarak 6. Çerçeve Programı'nda öne çıkmaktadır.

ŞEKİL 23

AB ALTINCI ÇERÇEVE PROGRAMI'NA TÜRKİYE'DEN YAPILAN PROJE ORTAKLIĞI BAŞVURULARININ ORGANİZASYON TİPLERİNE GÖRE DAĞILIMI

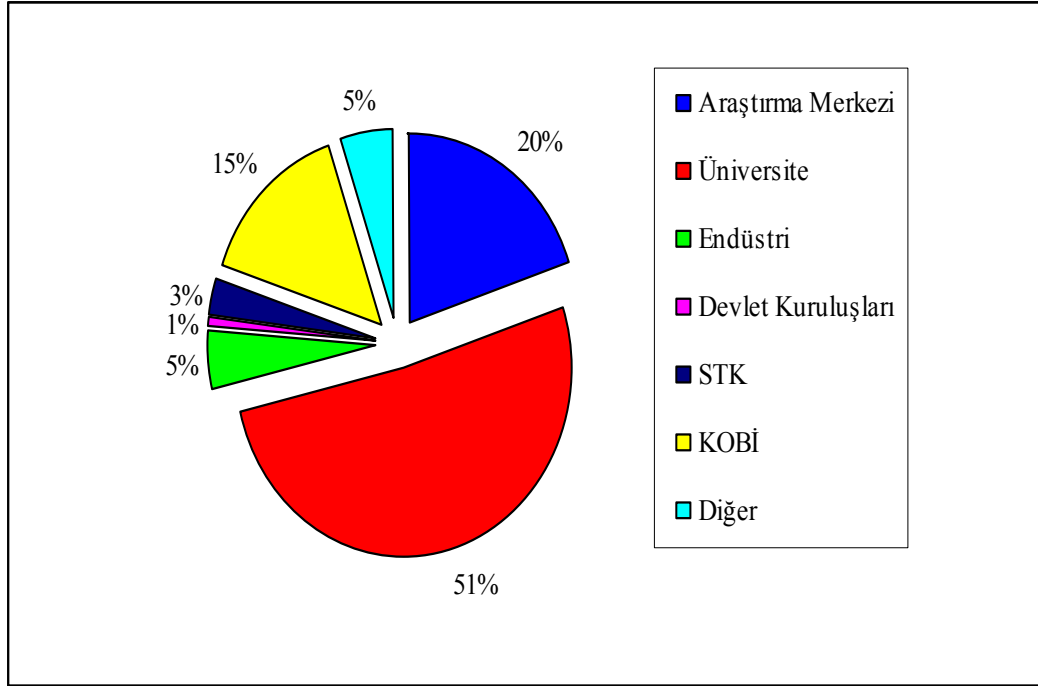
Kaynak: TÜBİTAK (j), 2006, s. 5.

Başvuruda bulunulan proje ortaklıklarından, Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen toplam ortaklıkların % 51'i üniversitelere aittir. Bunu sırasıyla (% 20) araştırma merkezleri, (% 15) KOBİ'ler, (% 5) endüstri, (% 3) STK ve (% 1) devlet kuruluşları takip etmektedir (Şekil 24).

Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı'nda endüstri kuruluşları ve KOBİ'ler birlikte düşünülürse, genel olarak sanayinin % 20 oranında temsil edildiği görülmektedir. Şekil 25'te yer alan AB üyesi ülkelerde 6. Çerçeve Programı'nın sanayiye dağılım oranları dikkate alındığında, Türk sanayisinin 6. ÇP'de iyi bir düzeyde temsil edildiği değerlendirilmesine varılabilir.

ŞEKİL 24

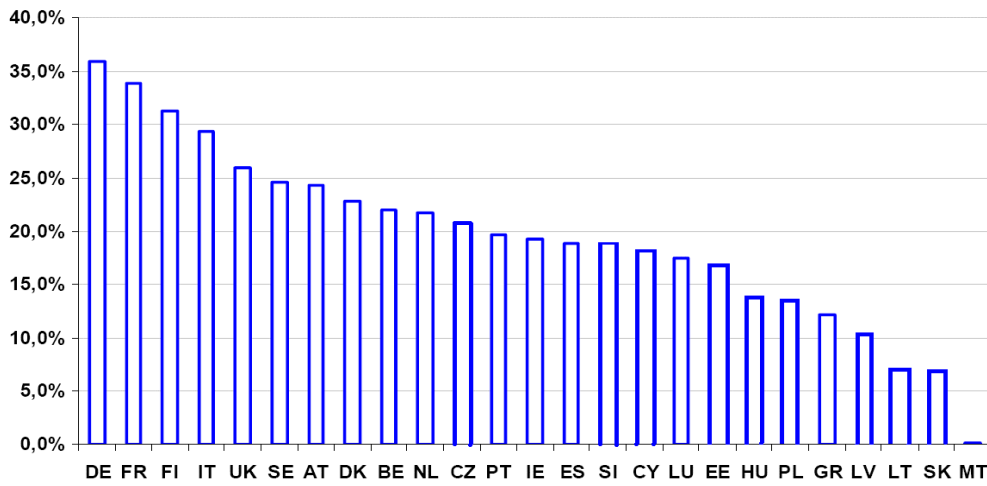
AB ALTINCI ÇERÇEVE PROGRAMI DESTEKLENEN TÜRK KURULUŞLARININ, ORGANİZASYON TİPLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Kaynak: TÜBİTAK (j), 2006, s. 6.

ŞEKİL 25

AB ÜYESİ ÜLKELERDE, ALTINCI ÇERÇEVE PROGRAMI'NIN SANAYİYE DAĞILIM ORANLARI

Kaynak: Sedmy Ramcovy Program a Propojonani Aktivit Vav v EU, 2006, s. 10.

III. TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDEKİ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE İLİŞKİN YENİLİK POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Günümüzde, bir mal veya hizmetin pazarda tutunabilmesi için muhakkak diğerlerinden farklı olması gereklidir. Bu farklılığı ise, yenilik (inovasyon) sağlamaktadır. Bu nedenle, bilginin dönüşümünde ve ticarileştirilmesinde yenilik olgusu, işletmelerin varlığının temel unsurlarından biri haline gelmiştir.

Yenilik faaliyetleri, yapısal açıdan firmadan firmaya büyük değişiklikler arz etmektedir. Bazı firmalar, yeni bir ürün geliştirme ve piyasaya sunma gibi iyi tanımlanmış yenilik projeleri yürütürken, diğerleri temel olarak ürünlerinde, üretim ve/veya pazarlama süreçlerinde ve faaliyetlerinde sürekli iyileştirmeler gerçekleştirmektedirler. Bilindiği üzere, her iki firmada yenilikçi olabilir, bir yenilik, tek ve önemli bir değişimin uygulanmasından veya bir arada önemli değişiklikler oluşturan bir dizi küçük adımsal değişiklikten meydana gelebilir. Burada unutulmaması gereken, işletmenin, üretilen o yenilik için gerekli olan tüm teknoloji ve bilgiyi kendi başına üretmesinin mümkün olmadığıdır. Ayrıca, belirli bir bilgi üreten veya bir teknolojiyi geliştiren kurumun da, o bilgi ve teknolojiye tek başına sahip olması veya kullanması ekonomik olarak anlamlı değildir. Bu sebeple, yeni teknoloji, süreç yönetimi ve ürün gelişimi, firmalar ve ulusal yenilik sistemini oluşturan kuruluşlar arasındaki yoğun etkileşim sonucunda meydana gelmektedir.

Bu nedenle, 1995 yılında AB'de yenilik aktarım merkezleri (IRC) kurulmuştur. Bu merkezler aracılığıyla, teknolojinin transferi sağlanarak yenilik faaliyetleri teşvik edilmektedir. Avrupa Birliği genelinde 30'un üzerinde IRC merkezi bulunmaktadır. 1995 yılında Avrupa Komisyonu tarafından, temelde KOBİ'lere Avrupa pazarına açılma imkanı sağlamak üzere kurulan bu merkezler, Türkiye'de ancak, 2002 yılından sonra Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı kapsamında kurulabilmiştir. Türk sisteminde insan kaynaklarının ve bilginin üniversiteler, firmalar ve araştırma merkezleri arasında etkin bir şekilde paylaşımını sağlayan benzer yapılar olmadığından, bu merkezlerin sayısı, ülkenin ekonomik ve sosyal yapısı göz önünde bulundurulduğunda, oldukça azdır. Ayrıca, AB genelinde iş dünyası ile araştırma merkezleri arasında iletişimi ve işbirliğini

destekleyen mekanizmalar varken, Türkiye’de bu bağ oldukça zayıftır.²⁴⁷ Buna ek olarak, Türkiye’de kamu kurumlarından yenilik merkezlerine ve kamu finansal kaynaklarından özel sektöre aktarılan düzenlemeler yetersizdir.²⁴⁸ Bu durum, Türkiye’nin, tüm kurum ve kuruluşlarıyla iyi işleyen bir ulusal yenilik sistemine henüz sahip olmaması sonucunu doğurmaktadır.

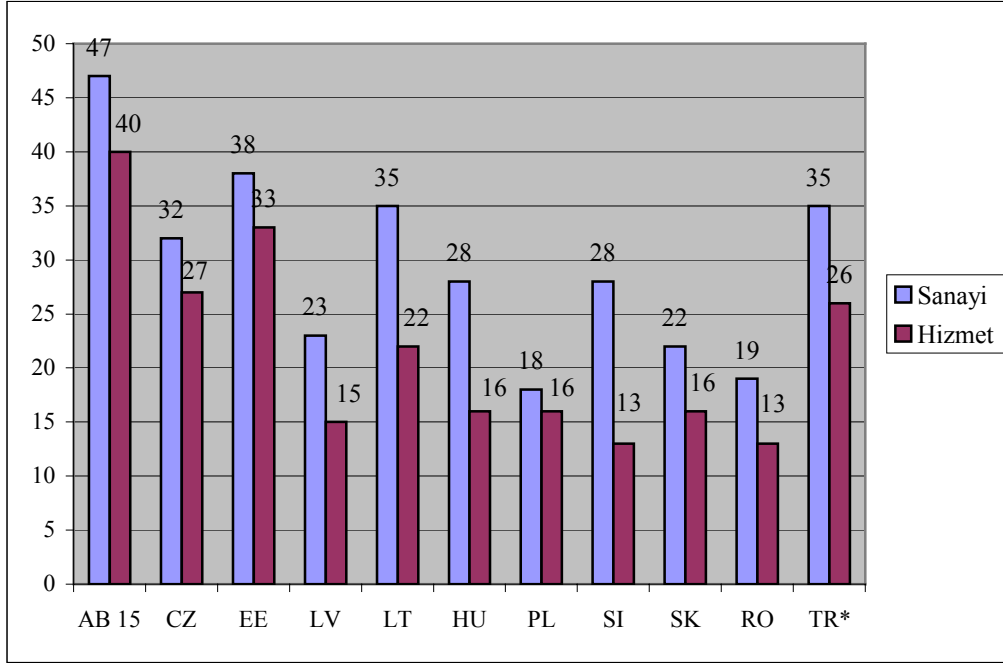
Yeniliğin üretilmesinin veya yaratılmasının önemli bir bölümü yeniliğe taraf olan kurum ve kuruluşların arasındaki iletişim ve bilgi paylaşımı olsa da yenilik için bir diğer önemli konu, finansal destektir. Yenilik faaliyetlerinin maliyetleri yüksek olup, bu konuda yapılan yatırımlar işletmelerce riskli görülmektedir. AB, bu konuya verdiği önem nedeniyle, hem devlet yardımlarıyla, hem de i2i, RSFF gibi inisiyatiflerle yeniliğe finansman sağlamaktadır. Ekonominin temel taşı olan KOBİ’lerin yenilik faaliyetleri, onlar için özel olarak geliştirilen JEREMIE gibi çeşitli yenilik odaklı fonlarla da desteklenmektedir. Avrupa Birliği genelinde, yenilik inisiyatifli çeşitli politikaların ve programların, rahatlıkla geliştirilebiliyor olmasının, temel sebebi ise, yeniliğin öneminin daha evvelden anlaşılmış olması nedeniyle, konuyla ilgili gerekli altyapının var olmasıdır.

Buna karşın, “yenilik” Türkiye için oldukça yeni bir kavramdır. Sadece yeniliği destekleyecek finansal yapılar henüz tam anlamıyla oluşmamıştır. Bu nedenle, var olan destek programlarının içerisine yenilik odaklı fonlar eklenmiştir. Ancak bu fonların gerek sayısı gerekse miktarı oldukça yüksek olan yenilik maliyetlerini karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Bölgesel ve sektörel yenilik yaklaşımları yaratmak ve uygulamak, yenilik için yetersiz miktarda sağlanan fonlar ve az miktardaki yenilik ve finansal arabulucular Türk sisteminin temel zaaflarıdır. Bu durumda ekonominin temel taşı olarak görülen KOBİ’lerin, Türkiye’de yenilik odaklı çalışmalar yürütmesi oldukça güçleşmektedir.

²⁴⁷ European Commission (f), 2006, op. cit., s. 3.

²⁴⁸ Ibid, s. 4.

ŞEKİL 26
2004 YILINDA AB VE TÜRKİYE’DE YENİLİK FAALİYETİ GÖSTEREN
İŞLETMELER
(SEKTÖRLERE GÖRE, % DAĞILIM)

(*)Türkiye hizmet sektörü verileri, Kaynak: DİE, 2006, s. 1.

Kaynak: Paul Crowley, “Innovation Activity in the New Member States and Candidate Countries”, Eurostat No: 12/2004, Brüksel, 25 Kasım 2004, s. 1.

Türkiye’de artan rekabet şartları, gelişen ekonomi ve AB’ye üyelik süreci ile yenilik olgusu önemsenmeye başlanmış, bu konuda politika ve programların geliştirilmesinin önemi anlaşılmıştır. Bu yaklaşımla, ulusal boyutta yeniliği destekleyen, teşvik eden stratejiler, programlar ve politikalar tasarlanmaya başlanmış, ancak henüz bir ulusal yenilik sistemi geliştirilememiştir.

Çalışmaları süren bu yaklaşımları destekleyen en önemli unsur ise, ülke çapında yeniliği benimseyen işletmelerin olmasıdır. Yenilik faaliyeti yürüten işletmelerin tüm işletmeler içerisindeki payı, AB 15’de ortalama % 44 iken, Türkiye’de % 31’dir (Şekil 26). Türkiye’nin, yenilik faaliyetlerine önem verdiği, ancak henüz tüm işletmelerin istenilen düzeyde yenilik faaliyetinde bulunmadığı göze çarpmaktadır. Türkiye’de her ne kadar yenilik faaliyetlerinin temelini özel

sektör oluşursa da onların yenilik faaliyetlerine yaptıkları yatırım da yeterli değildir.²⁴⁹

²⁴⁹ European Commission (f), 2006, op. cit., s. 2.

SONUÇ

Ülkelerde girişimciliğin, küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesi, rekabet güçlerinin artırılması ve genişleyen uluslararası pazarlardan pay alabilmeleri, geliştirilen KOBİ Politikalarına bağlıdır. KOBİ'lerin kurulmasını ve hayatta kalmasını kolaylaştıran politikalar, aynı zamanda ülkenin ekonomik şartlarının iyileşmesine, rekabet şartlarının düzelerek dünyada meydana gelen gelişmelere ayak uydurabilmesine ve makro ekonomik dengesizliklerin ve ani şokların işletmeleri asgari düzeyde etkilemesine yardımcı olur.

Avrupa Birliği, kurulmasından itibaren ekonomisinin 2/3'sini oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmelere önem vermiş, KOBİ'lerin kurulmasını ve hayatta kalmasını kolaylaştıran politikalar ve eylem planları belirlemiştir. Bu doğrultuda, tek pazarın sağladığı avantajlardan en üst düzeyde yararlanmak için rekabetin güçlendirilmesine ağırlık verilmiştir. Bu noktada, gelişmiş ülkelerin vazgeçilmez gelişme dinamiği olan araştırma ve geliştirme faaliyetlerine önem verilmiş, faaliyette bulunan sektörden bağımsız olarak, KOBİ'lere dönük teknoloji ve yenilik politikaları geliştirilmiştir.

Türkiye'de ise, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomik ve sosyal yaşamdaki öneminin anlaşılması yavaş olmuş, öneminin idrak edilmesi ile birlikte, KOBİ politikaları anlamında tecrübe ve bilgi birikimi oluşmaya başlamıştır. Türkiye'de kabul gören, küçük ve orta ölçekli işletme tanımı bile, ancak 2005 yılında oluşturulabilmiş, bu yeni tanım Mayıs 2006'dan sonra yürürlüğe girebilmiştir. Yürürlüğe giren bu tanımla birlikte, faaliyette bulunan sektörden bağımsız olarak, çalışan sayısı, mali bilanço değeri ve ilgili diğer koşullara uyan her işletme KOBİ statüsünde tanımlanmış, böylece bugüne kadar sadece imalat sanayini kapsayan KOBİ statüsü, hizmet sektöründen de işletmeler dahil olabilecek şekilde genişletilmiştir.

Bu olumlu gelişmelere rağmen, KOBİ politikaları istenilen veya olması gereken düzeyde değildir. KOBİ destek politikalarının ve araçlarının istenilen düzeyde olmaması, KOBİ'lere yeterli kaynak ayrılmaması, sermaye birikiminin yetersizliği, iş ortamının elverişsizliği, makroekonomik dalgalanmalara uyum

sorunu, sürekli yüksek enflasyon oranları, yüksek vergi oranları, üretimde girdi maliyetlerinin yüksekliği, teknolojik gelişmelere ve yeniliklere uyumda yaşanan zorluklar, yeni ürün ve teknoloji üretmedeki yetersizlik Türk KOBİ'lerinin, Avrupa Birliği ve diğer gelişmiş ülkelerle rekabet edebilme gücünü olumsuz etkilemektedir.

Türkiye'de KOBİ'lerin başarılı olabilmesi için, ülke mevzuatının düzenlenmesi, gereksiz mevzuatların kaldırılması²⁵⁰, eksik mevzuatların tamamlanması²⁵¹, aynı konuyla ilgili olan mevzuatların birleştirilmesi, mevzuatların uygulanmasında kurumlar arasında yetki karmaşasının giderilmesi ve mevzuatın uygulanmasında bilişim teknolojisinin imkanlarından yararlanılarak işlemlerin kolaylaştırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, geliştirilecek olan politikaların, KOBİ'lerin uluslararası rekabet gücünü arttırmak için gerekli olan fiziki ve teknolojik altyapının oluşturulmasına, işletim maliyetlerinin düşürülerek iş ortamlarının iyileştirilmesine, girdi maliyetlerinin azaltılmasına, finansman imkanlarının ve teknolojiye erişimlerinin iyileştirilmesine, verimliliklerinin ve katma değerlerinin arttırılmasına yönelik olmasına özen gösterilmelidir.²⁵² Bu noktada, KOBİ'lerle ilgili kararlar alınırken, gümrük birliği ve AB'ye üyelik sürecinde yaşanan gelişmeler göz önünde bulundurularak, alınacak kararların AB KOBİ politikalarıyla uyum içinde olmasına dikkat edilmelidir.

Ayrıca, tek pazarda AB üyesi ülkelerle, daha az elverişli şartlar altında, rekabet etmek durumunda kalan Türk KOBİ'lerinin rekabet gücünü arttırabilmesi, yeni teknolojiler üretebilmesine ve bu yeni teknolojileri hızla üretime dönüştürebilmesine bağlıdır.²⁵³ Bu doğrultuda, Türkiye'nin uzun dönemde ekonomik gelişmesini sürdürebilmesi ve rakiplerine göre avantajlı bir konuma gelebilmesi için teknoloji yeteneğini hızla güçlendirmesi, teknolojik yenilikler ile üretkenlik artışı sağlaması ve teknoloji yoğun sanayiler geliştirerek üretim ve ihracat yapısını teknoloji yoğun ürünlere dönüştürmesi gerekmektedir. Bunun için atılması gereken ilk adım ise, araştırma ve geliştirme faaliyetlerine odaklanan, yeniliği teşvik eden,

²⁵⁰ Örneğin; vergi mevzuatının sadeleştirilmesi, vergi çeşitlerinin azaltılması veya ağır işgücü mevzuatlarının yeniden gözden geçirilmesi.

²⁵¹ Örneğin; bir "Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Politikası"nın veya sanayi ve hizmet sektörlerini kapsayan bir "KOBİ Büyüme Stratejisi"nin geliştirilmesi.

²⁵² DPT (a), 2006, op. cit., ss. 55-70.

²⁵³ İsmail Hakkı Yücel, 2006, op. cit., s. 102.

KOBİ'lere dönük, yenilik ve teknoloji politikası geliştirmektir. Bu doğrultuda çalışmaları devam eden, “Ulusal Yenilik Stratejisi ve Eylem Planı” oldukça önemlidir.

Ancak çağın gereklerine uygun politika geliştirmek kadar önemli olan bir başka husus ise, geliştirilen politikaların çıktılarını takip etmektir. Avrupa Birliği bu süreci yakından takip etmekte, sayısal verilere dayandırarak belirlediği politikaların güçlü ve zayıf yönlerini belirlemektedir. Türkiye’de ise güncel verilere ulaşmak oldukça güç olup, belirlenen politikaların çıktıları yakından takip edilmemektedir. Bu nedenle, Türkiye’de belirlenen politikaların güçlü ve zayıf yanları açık değildir. Bu durum, Türkiye’deki küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişiminde ciddi bir sorun oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

AKGEMCİ, Tahir. **KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**. BMS Matbaacılık. Ankara. Haziran 2001.

AKILLIOĞLU, Tekin. "Avrupa Sosyal Şartı" Üzerine Bazı Gözlemler. **Türk İdare Hukuku Sitesi**. 13 Ağustos 2006. <http://www.idare.gen.tr/akillioğlu-sosyalsart.htm>.

ALTINTAŞ, Mustafa. **Ekonomik Bütünleşmeler Gümrük Birliği ve Türkiye "KOBİ"ler Açısından Yaklaşım**. KOSGEB. Ankara. 1995.

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu. **AR-GE Üzerine Altıncı Çerçeve Programı**. 2002. <http://www.deltur.cec.eu.int!/publishdocs/tr/Altinci%20Cerceve.rtf>.

BALABAN, Yasemin. "Süper Ligdeki Sanayi Tesisleri". **Capital Aylık İş ve Ekonomi Dergisi**. 1 Temmuz 2004. http://www.capital.com.tr/haber.aspx?HBR_KOD=350.

BASILGAN, Müslüm. **Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ'ler)**. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Bursa. 2003.

BAYHAN, Deniz. **TÜBİTAK-TİDEB Teknoloji İzleme ve Değerlendirme Başkanlığı**. TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi. 28 Eylül 2004. http://www.mam.gov.tr/etkinlikler/tideb/sunus_gebze0904.ppt#258,1,Slide 9.

BOZAĞAÇLI, Elif. **Avrupa Birliği ve Türkiye'de KOBİ'lere Yönelik İhracatçı Teşvik Politikaları**. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale. 2003.

CORDIS (Financing Innovation). **The SME Guarantee Facility of the Growth and Employment Initiative**. 9 Ocak 2002. <http://cordis.europa.eu/finance/src/sme.htm>.

CORDIS. **The Pilot Action of Excellence on Innovation Start-ups Results and Recommendations**. Lüksemburg, Ağustos 2002. <ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/paxis/docs/finalreport51.pdf>.

CORDIS (Sixth Framework Programme). **Evaluation of the Effectiveness of the New Instruments of the Framework Programme VI**. Haziran 2004. ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/documents_r5/natdir0000033/s_6082005_20050214_1_84834_ADS0006763en.pdf.

CORDIS. "Investing in Innovation". **Innovation and Technology Transfer** No: 5/04. Brüksel. Mayıs 2005. ss. 16-17.

CORDIS. "New Programmes on the Blocks". **Innovation and Technology Transfer** No: 5/04, Brüksel, Mayıs 2005, ss. 4-6.

CORDIS (Sixth Framework Programme). **Specific Target Resarch Projects (STREP)**. http://cordis.europa.eu/fp6/instr_strp.htm.

CORDIS. **Research and Development in Austria**. Office for Official Publications of the European Communities. No: 23/2006. Lüksemburg. Haziran 2006.

CORDIS. **What is the Pilot Action of Excellence on Innovation Start-ups**. http://cordis.europa.eu/paxis/src/about_paxis.htm.

CROWLEY, Paul. "Innovation Activity in the New Member States and Candidate Countries". **Eurostat No: 12/2004**. Brüksel. 25 Kasım 2004. ss. 1-6.

COŞKUN, Ali. "21. Yüzyılda Türkiye'nin Sanayi ve KOBİ Stratejileri". **Sosyal Siyaset Konferansları No: 50**. Ankara. 2006. http://www.calisma.org/index.php?option=com_content&task=view&id=1843&Itemid=59.

ÇELİK, A., AKGEMCİ, T.. **Girişimcilik Kültürü ve KOBİ'ler**. NOBEL Yayın Dağıtım. Ankara. 1998.

ÇETİN, Murat. **Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Yönelik Teknoloji Politikaları**. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı. Ekim 2000. http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDDERGI/ekim2000/avrupa_birligi.htm.

Devlet İstatistik Enstitüsü. **2002 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı No: B.02.01.DİE.0.10.00.906-164**. Ankara. 14 Ekim 2003.

Devlet İstatistik Enstitüsü. **2002-2004 Yılları Sanayi ve Hizmet Sektörlerinde Teknolojik Yenilik**. Ankara. Ocak 2006. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=218>.

DPT. **Altıncı Kalkınma Planı (1990-1994)**. Ankara. 1989.

DPT. **Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005**. Ankara. 2000.

DPT. **Türkiye Sanayi Politikası**. Ankara. 2003.

DPT. **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı**. Ankara. 2004.

DPT (a). **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) KOBİ Özel İhtisas Komisyonu Raporu**. Ankara. 2006. <http://plan9.dpt.gov.tr/plan9.htm>.

DPT (b). **Bilgi Toplumu Stratejisi "İş Ortamı ve Girişimcilik" Mevcut Durum Tespiti**. Ankara. Mart 2006.

DPT (c). **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)**. Ankara. 2006.

ECOTEC (Research and Consulting). **Report on SMEs and the Environment**. 17 Şubat 2000. <http://ec.europa.eu/environment/sme/pdf/smestudy.pdf>.

EKİNCİ, Behsat Mehmet. **Türkiye’de KOBİ’lerin Kurumsal Gelişimi ve Finansal Sorunları**. ASKON Araştırma Raporları No:5. Ankara. 2003.

EUREKA. **Commission redefines SMEs in order to boost competitiveness**. 14 Mayıs 2003. <http://www.eureka.be/inaction/viewNews.do?docid=12677>.

EUREKA. “Unleashing the Innovative Potential of SMEs”. **Eurekanews** No: 71. Sonbahar 2005. ss. 6-9.

EUREKA. **Mission and Objectives**. <http://www.eureka.be/about.do>.

EuroActive. **Experts: ICT and SMEs are the Motor of the European Economy**. 12 Haziran 2006. <http://www.euroactiv.com/en/innovation/experts-ict-smes-motor-european-economy/article-155933>.

European Commission. **Conclusion of the Maribor Conference on the European Charter for Small Enterprises, The Maribor Declaration**. Slovenya. 2002. http://ec.europa.eu/enterprise/enlargement/doc/maribor_declaration.pdf.

European Commission (a). **2003 Observatory of European SMEs**. Enterprise Publications. No:7. Lüksemburg. 2004.

European Commission (b). **Taxation Papers: European Tax Survey**. Office for Official Publications of the European Communities. No: 3/2004. Lüksemburg. 2004.

European Commission (c). **Technology Platforms; from Definition to Implementation of a Common Research Agenda**. Brüksel. 21 Eylül 2004. ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/technology-platforms/docs/tp_report_defweb_en.pdf.

European Commission (d). **Classification of the FP6 Instruments Detailed Description**. Ekim 2004. http://ftp.cordis.europa.eu/pub/fp6/docs/annex_on_instruments.pdf.

European Commission (e). **Classification of the FP6 Instruments**. Ekim 2004. ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/fp6/docs/synoptic_instruments.pdf.

European Commission (a). **European Technology Platforms; Knowledge for Growth**. İtalya. 2005. ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/technology-platforms/docs/tp_leaflet_en.pdf.

European Commission (b). **FP 6 Research Infrastructures Action Statistical Overview**. Kasım 2005. http://www.euburo.de/arbeitsbereiche/infrastrukturen/dtmlInhalt2/wed/Download/d_at_fil_1840.

European Commission (a). **Competitiveness and Innovation Framework Programme (2007-2013)**. 2006. http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/cip/index_en.htm.

European Commission (b). **Making Life Simpler For SMEs**. 2006.
http://ec.europa.eu/enterprise/smes/making_life_simpler_en.htm.

European Commission (c). **Reporting Intellectual Capital to Augment Research, Development and Innovation in SMEs**. Brüksel. Haziran 2006.

European Commission (d). “Giving Innovative SMEs a Helping Hand”. **European Innovation**. Brüksel. Eylül 2006. ss. 22-23.

European Commission (e). “Entrepreneurship and Innovation Support Firmed Up”. **European Innovation**. Brüksel. Eylül 2006. s. 26.

European Commission (f). **European Trend Chart on Innovation Annual Innovation Policy Trends and Appraisal Report**. 2006.
http://trendchart.cordis.lu/reports/documents/Country_Report_Turkey_2006.pdf.

European Commission. “Making More of SMEs’ Potential”. **European Innovation**. Brüksel. Eylül 2006. ss. 3-4.

European Commission. “A Holistic Blend for Europe’s Innovation Pie”. **European Innovation**. Brüksel. Kasım 2006. ss. 3-4.

European Commission. “A Fair Share of Research Funding for SMEs”. **European Innovation**. Brüksel. Kasım 2006. ss. 24-25.

European Commission. “Making the EU more Innovation-Friendly”. **European Innovation**. Brüksel. 2006 Kasım Özel Sayısı. ss. 7-16.

European Commission. “Facilitating the Emergence of Innovation-Driven Lead-Markets”. **European Innovation**. Brüksel. 2006 Kasım Özel Sayısı, ss. 17-19.

European Commission. **European Innovation Progress Report 2006 Trendchart**. Belçika. 2006.

European Commission (FP6 Instruments Task Force). **Provisions for Implementing Integrated Projects**.
http://ec.europa.eu/research/fp6/pdf/ip_provisions_120503final.pdf.

European Commission (Science and Society). **Ethical Rules in the EU’s Sixth Framework Programme for Research**. Kasım 2005.
http://ec.europa.eu/research/science-society/page_en.cfm?id=3199.

European Commission (Taxation and Customs Union). **Home State Taxation**. 16 Ocak 2006.
http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/company_tax/home_state_taxation/index_en.htm.

European Communities. **Innovation in Europe (THEME 9 Science and Technology)**. Lüksemburg. 2004.

European Investment Bank. **Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs)**. 2006. <http://www.eib.org/sme>.

European Union Twinning Project for Turkey. **Towards Improving the Investment Climate in Turkey: Comments on the YOİKK Reform Process**. Ankara. Eylül 2006.

Eurostat. **Key Figures on European Business**. Lüksemburg. Haziran 2006.

Gate2Growth Entrepreneur Contact. **About the Gate2Growth Initiative**. http://www.gate2growth.com/g2g/G2G_Initiative.asp.

Gazi Üniversitesi. **KOBİ Etkinlikleri**. AB 6. Çerçeve Programı. 2005. <http://www.fp6.gazi.edu.tr/kobitanimi.htm>.

GÖKSEL, Karacasulu Nilüfer. **Türkiye’de Bilim ve Teknoloji Politikalarının Gelişimi ve Teknoloji Transfer Politikaları**. DTM Yayınları. 2004. <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/ocak%202004/turkiye.htm>.

IRC Network. **What is an Innovation Relay Center?**. <http://irc.cordis.lu>.

İktisadi Kalkınma Vakfı. **Avrupa Birliği’nde KOBİ Destek Mekanizmaları ve Türkiye**. No:188. İstanbul. 2005.

İMREK, Berna. **Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Genel Sorunları ve Çözüm Önerileri**. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü’nde Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir. 2002.

KOBİNET Ekonomi ve İş Dünyası. **Türkiye’de KOBİ’lerin Yeri ve Önemi**. <http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/001.html>.

KONÇ, Murat. **Avrupa Birliği ve Türkiye’de KOBİ’lere Yönelik Devlet Teşvikleri’nin Karşılaştırılması**. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya. 2002.

KOSGEB. “KOSGEB Destekleri Yönetmeliği Uygulama Yönergesi”. **KOSGEB Kalite Yönetim Sistemi Doküman No: USE-0041**. <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Destek/93/USE-0041%20KOSGEB%20Destekleri%20Uygulama%20Yönergesi1.doc>.

KOSGEB. **2006 Yılı Çalışma Programı**. Ankara. Ocak 2006. <http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Duyuru/592/2006%20Calisma%20Prog.%20SON.doc>.

MÜFTÜOĞLU, Tamer. **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler; Sorunlar ve Öneriler**. Desen Ofset. Ankara. 1991.

MÜFTÜOĞLU, Tamer. **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler KOBİ’ler**. Turhan Kitapevi. Ankara. 1998.

MÜSLÜMOV, Alövsat. **21. Yüzyılda Türkiye’de KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri**. Literatür Yayıncılık. İstanbul. 2002.

OECD. **A Framework for the Development and Financing of Dynamics Small and Medium Sized Enterprises in Turkey**. OECD Center for Private Sector Development. İstanbul. Temmuz 2005.

OECD. **OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2005 -Towards a Knowledge-Based Economy**.
<http://puck.sourceoecd.org/vl=13790462/cl=12/nw=1/rpsv/scoreboard> .

OECD, Eurostat. **Oslo Kılavuzu Yenilik Verilerinin Toplanması ve Yorumlanması için İlkeler**. Ankara. Haziran 2006.

OLCAY, Merih Firdevs. **Gümrük Birliği Sürecinde Mali Yardımların Küçük ve Orta Boy İşletmelere (KOBİ) Etkisi**. Vakıf Bank Yayınları. Ankara. 1996.

OSTİM Organize Sanayi Gazetesi. **İnovasyon Projesi Ostim’den Başlıyor**. 2007.
<http://www.ostimgazetesi.com>.

ÖZFİDAN, Yaşar Hasan. “Ülkemizde Vergi Adaleti Nasıl Sağlanır?”. **Mali Haber**. 29 Aralık 2004.
<http://www.malihaber.com/modules.php?name=News&file=article&sid=276>.

RIS Mersin Haberleri. **İnovasyon Forum**. 2006. <http://www.irc-anatolia.org.tr/web/index.php?id=629>.

RIS Mersin. **Mersin Bölgesel İnovasyon Stratejisi 2006-2016**. 2006.
<http://www.ris-mersin.info/files/files-web/File/RISMERSIN-TR.pdf>.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. **San-Tez Programı**. 2006.
<http://www.sanayi.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?sayfaNo=3090>.

SAYIN, M., FAZLIOĞLU, A. M.. **Avrupa Birliği’nde KOBİ Destekleme Programları ve Diğer Teşvik Araçları**. KOSGEB. Ankara. Şubat 1997.

SCHIMEMANN, Manfred. “Statistics in Focus: SMEs and Entrepreneurship in the EU”. **Eurostat No: 24/2006**. Brüksel. 20 Eylül 2006. ss. 1-6.

Sedmy Ramcovy Program a Propojonani Aktivit Vav v EU. **Technologické Centrum AV CR**. Macaristan. 2006.
http://www.fp7.cz/dokums_raw/albrechthavlickova7rp_305.pdf.

SIEMASZKO, Andrzej, “Przygotowania Do 7. Programu Ramowego UE 2007-2013”, **Krajowy Punkt Kontaktowy**, Polonya, 2006,
<http://www.regionalny.uni.lodz.pl/konferencja/prezentacje/A.Siemaszko.pdf>.

TEKES. **Statistics on FP6**. 2006. <http://www.tekes.fi/Eu/eng/statisticsFP6.html>.

TÜBİTAK. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu Altıncı Toplantısı 13 Aralık 2000; Kararlar ve İlgili Dokümanlar. Ankara. Mart 2001.

TÜBİTAK. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu Onuncu Toplantısı; Gelişmelere İlişkin Değerlendirmeler ve Kararlar. Ankara. 08 Eylül 2004.

TÜBİTAK. Bilim ve Teknoloji Stratejileri Vizyon 2023. 2005. <http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/genelbilgi/>.

TÜBİTAK (a). Bilim ve Teknoloji Politikaları Daire Başkanlığı Hakkında. 2006. <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=469&pid=468>.

TÜBİTAK (b). Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu. 2006. <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=470&pid=468>.

TÜBİTAK (c). BTY İstatistikleri AR-GE Harcamalarının GSYİH'ye Oranı. 2006. <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=477&pid=468>.

TÜBİTAK (d). EUREKA Sanayi AR-GE Ağı Desteği. 2006. <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=482&pid=478>.

TÜBİTAK (e). KOBİ AR-GE Başlangıç Destek Programı. 2006. <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=696&pid=478>.

TÜBİTAK (f). Proje Pazarları Destekleme Programı. 2006. <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=483&pid=478>.

TÜBİTAK (g). Sanayi AR-GE Projeleri Destekleme Programına Başvuran Projelere Ait Bilgiler. 2006. <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=488&pid=478>.

TÜBİTAK (h). TARAL Nedir?. 2006. <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=339&cid=1396>.

TÜBİTAK (ı). Teknoloji ve Yenilik Odaklı Girişimleri Destekleme Programı (TEKNOGİRİŞİM). 2006. <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=697&pid=478>.

TÜBİTAK (i). TÜBİTAK Tarihçesi. 2006. <http://www.tubitak.gov.tr/home.do?sid=334>.

TÜBİTAK (j). AB 6. Çerçeve Programı Türkiye'nin Katılımı Organizasyon Tiplerine Göre Dağılım Analizi. Ankara. 20 Ekim 2006.

TÜBİTAK. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu Onbeşinci Toplantısı 07 Mart 2007; Gelişmelere İlişkin Değerlendirmeler ve Kararlar. Ankara. Mart 2007.

Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı. Teknoloji Geliştirme Projeleri Desteği. 2006. <http://www.ttgvt.org.tr/page.php?id=102>.

TÜRK, İsmail. Kamu Maliyesi. Turhan Kitapevi. Ankara. 1999.

TÜRK, Kartal. **Türk KOBİ'lerinin Gümrük Birliğini ve Avrupa Birliğini Algılaması**. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Adapazarı. 2003.

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği. **Türkiye'de Girişimcilik**. Lebib Yalkın Yayınları. İstanbul. Aralık 2002.

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği. **Lizbon Avrupa Konseyi AB Başkanlar Konseyi Belgesi 23-24 Mart 2000 İstihdam, Ekonomik Reformlar ve Toplumsal Uzlaşma**. Lebib Yalkın Yayınları. İstanbul. Ocak 2003.

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği. "Türkiyeli KOBİ'ler ve Avrupalı Pazarlar". **Avrupa Postası**. No: 2004/5-374. İstanbul. 2004. ss. 32-34.

YILDIZ, Demircioğlu Aysun. **Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği'ne Geçiş Sürecinde KOBİ'ler**. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. 2002.

YILMAZ, Beytullah. **Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Toplumda Üstlendikleri Roller Bakımından Analizi**. DPT Yayınları. 2004. <http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/ocak%202004/kucuk.htm>.

YÜCEL, Hakkı İsmail. **Türkiye'de Bilim ve Teknoloji Politikaları ve İktisadi Gelişmenin Yönü**. DPT. Ankara. Haziran 2006.

World Bank. **Turkey Country Economic Memorandum Volume II**. No: 33549, Şubat 2006.

KANUNLAR VE YÖNETMELİKLER

"Yurt Dışında Milli Veya Bireysel Düzeyde Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin 2001/4 nolu Tebliğ". **Resmi Gazete**. Sayı: 24351 (23 Mart 2001).

"Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında 2005/9617 sayılı Yönetmelik". **Resmi Gazete**. Sayı: 25997 (18 Kasım 2005).

"5569 nolu Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Malî Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun". **Resmi Gazete**. Sayı: 26392 (27 Aralık 2006).

"Konsey'in KOBİ'ler için Üçüncü Çok Yıllı Program Teklifi (96/C 156/05)". **Avrupa Birliği Resmi Gazetesi**. L 161. s. 5 (2 Temmuz 1993).

"Komisyon'un Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Tanımına İlişkin 96/280/EC sayılı Tavsiyesi". **Avrupa Birliği Resmi Gazetesi**. L 107. ss. 4-9 (30 Nisan 1996).

“Avrupa Birliği’ndeki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler için Üçüncü Çok Yıllı Program hakkındaki 9 Aralık 1996 tarihli Konsey Kararı (97/15/EC)”. **Avrupa Birliği Resmi Gazetesi**. L 6. ss. 25-31 (10 Ocak 1997).

“20 Aralık 2000 tarihli Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Odaklı, Girişimcilik ve Girişim Çok Yıllı Programı hakkındaki Konsey Kararı (2000/819/EC)”. **Avrupa Birliği Resmi Gazetesi**. L 333. ss. 84-91 (29 Aralık 2000).

“Altıncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı ile ilgili 1513/2002/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve 27 Haziran 2002 tarihli Konsey Kararı”. **Avrupa Birliği Resmi Gazetesi**. L 232. ss. 576-608 (29 Ağustos 2002).

“Avrupa Birliği Antlaşması’nın ve Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşmanın Konsolide Metni (2002/C 325/01)”. **Avrupa Birliği Resmi Gazetesi**. C 325. ss.103-105 (24 Aralık 2002).

“Komisyon’un Mikro, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımına İlişkin 2003/361/EC sayılı Tavsiyesi”. **Avrupa Birliği Resmi Gazetesi**. L 124. ss. 36-41 (20 Mayıs 2003).

Adalet Bakanlığı. **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı**. Ankara. 2005.

Commission of the European Communities. **The Activities of the European Union for Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) SME Envoy Report {COM(2005) 30 Final}**. Brüksel. 8 Şubat 2005.

Commission of the European Communities. **Communication from the Commission to the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions {COM(2006) 502 Final}**. Brüksel. Eylül 2006.

Commission of the European Communities. **Commission Working Document; First Progress Report on the Strategy for the Simplification of the Regulatory Environment {COM(2006) 690 final}**. Brüksel. 14 Kasım 2006.

European Commission. **The New SME Definition**. Enterprise and Industry Publications. 2003.

The European Council (Presidency Conclusions). **Brussels European Council 23/24 March 2006 Presidency Conclusions**. Brüksel. 18 Mayıs 2006. http://europa.eu/european_council/conclusions/index_en.htm.

ÖZET

Söylemez, Başak, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Teknoloji ve Yenilik Politikaları; Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Belgin Akçay, 130 s.

Dünya ekonomisindeki son gelişme ve değişmeler küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomik kalkınma sürecinin temel dinamiğini oluşturduğunu ortaya koymuştur. Özellikle küreselleşme süreci ile giderek yoğunlaşan rekabet, ekonomide ağırlıklı bir yere sahip olan KOBİ'lerin yapısal özelliklerinin daha iyi algılanmasını sağlayarak, bu işletmelerin rekabet güçlerinin arttırılmasına yönelik politikaların izlenmesini zaruri kılmıştır.

Taşıdıkları önem dolayısıyla, başta gelişmiş ülkeler olmak üzere, bütün ülkeler KOBİ'lerin doğması, büyümesi, gelişmesi ve korunması için uygun ortamı hazırlayacak politikalar geliştirmekte ve uygulamaktadırlar. Avrupa Birliği ile uyumlaşma sürecindeki Türkiye'nin, evrensel piyasa ekonomisinin gerektirdiği rekabet ortamını sağlamasının temel aracı da, KOBİ'lerdir. Günümüzde, rekabet gücünü arttırmak için izlenebilecek en etkin yöntem ise, teknolojik gelişmelere uyum sağlayarak, araştırma ve geliştirme faaliyetlerine önem vererek yeniliği teşvik etmektir.

KOBİ'lerin gerek Türk ekonomisindeki yeri gerekse Avrupa Birliği'ne uyum sürecindeki önemi bu tezin çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu çalışmada öncelikle mevcut KOBİ tanımları üzerinde durulmuştur. Daha sonra Avrupa Birliği ve Türkiye için ayrı ayrı KOBİ'lerin ekonomideki yeri ve KOBİ'lere dönük uygulanan teknoloji ve yenilik politikaları incelenmiştir. Son olarak, Türkiye'nin bu noktadaki eksikleri ve uyum sürecinde gerçekleştirmesi gerekenler üzerinde durulmuştur.

ABSTRACT

Söylemez, Başak, Technology and Innovation Policies in the Small and Medium-sized Enterprises; European Union and Turkey Comparison, Master's Thesis, Advisor: Prof. Dr. Belgin Akçay, 130 p.

Recent developments and changes in world economy have shown that small and medium-sized enterprises create the major dynamics for the economic progress. Understanding the structure of these small and medium sized enterprises so that new rules and regulations can be implemented to increase their competitiveness is an important issue in the new competing global market.

Due to their high importance, each country, especially developed countries, establish and apply regulations that will aid the promotion, development and protection of small and medium-sized enterprises. In the economic integration process to European Union, Turkey must use the advantages of small and medium-sized enterprises to gain competitiveness in global markets. Today, the most effective method to reach that aim is to promote technological progress and innovation while investing on research and development

The aim of this thesis is to show the importance of small and medium-sized enterprises in the Turkish economy and its integration with European Union (EU) during the negotiation process. In the first chapter, the present definitions of small and medium-sized enterprises are discussed. In the second and third chapters, present condition of small and medium-sized enterprises both in EU and Turkish economies are shown. The technology and innovation policies are described. In the last chapter, the deficiencies of the Turkish small and medium-sized enterprises and the necessary precautions to be taken during the harmonization period is examined.